

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND TALLINNAS
ERAÕIGUSE INSTITUUT

Irina Pavlovskaja

**PANGAKONTO ARESTIMINE KAITSEMEETMENA
EUROOPA LIIDU TASANDIL
EUROOPA PANGAKONTO ARESTIMISE MÄÄRUSE VALGUSES**

Magistritöö

Juhendajad:
magister iuris Indrek Parrest
doctor iuris Karin Sein

Tallinn 2014

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Võlgniku arvelduskonto arestimine kaitsemeetmena kehtiva regulatsiooni kohaselt	6
1.1. Võlgniku arvelduskonto arestimist kui kaitsemeetmest üldiselt	6
1.2. Võlausaldaja võimalused kaitsemeetme saavutamiseks kehtiva õiguse kohaselt .	8
1.2.1. Kaitsemeetme taotlemine siseriikliku õiguse alusel	8
1.2.2. Kaitsemeetme taotlemine Brüsseli I määruse artikli 47 alusel	12
1.2.3. Kaitsemeetme taotlemine Brüsseli I määruse artikli 31 alusel	19
2. Euroopa Komisjoni ettepanek Euroopa pangakonto arestimise määruse loomiseks	26
2.1. Kavandatud määruse eesmärgid ja reguleerimisala	26
2.2. Võlausaldaja positsioon kavandatud määruse menetluses	28
2.2.1. Euroopa arestimismääruse tegemise eeldused	28
2.2.2. Võlausaldaja õigus informatsioonile pangakontode kohta	35
2.2.3. Tagatis kui võlausaldaja vastutus arestimismääruse tegemise protsessis	41
2.3. Võlgnevuse sissenõudmise efektiivsus <i>versus</i> võlgniku õiguste kaitse	45
2.3.1. <i>Ex parte</i> menetluse eelised ja ohud	45
2.3.2. <i>Exequatur</i> menetluse kaotamine	48
2.3.3. Kaebeõiguse teostamise kord kui võlgniku põhiõiguste tagatis	51
2.4. Riigisiseste täitemenetlusnormide ühtlustamine	57
2.4.1. Ühtlustamise vajadus	57
2.4.2. Ühtlustamise ulatus	60
2.4.2.1. Kättetoimetamine ja arestimismääruse täitmine	60
2.4.2.2. Arestimispiirangud	63
2.4.2.3. Arestipandiõigus	67
Kokkuvõte	69
Abstract	74
Kasutatud allikad	79
Kirjandus	79
Õigusaktid	81
Kohtupraktika	83
Muud allikad	86
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks	92

Sissejuhatus

Hagi esitamise ja selle lõpliku lahendamise vahele võib jääda arvestatav ajavahemik, mille kestel võib kostja majanduslik seisund oluliselt halveneda¹. Nii Eesti Vabariigis kehtiv õiguskord² kui ka enamike Euroopa Liidu liikmesriikide õigusaktid³ võimaldavad kohalikul tasandil kaitsemeetmete rakendamisega kaitsta võlausaldajat kostja võimaliku maksejõuetuks muutumise eest. Tuleb arvestada, et kohtulahendi täitmise protsessi pole Euroopa Liidu tasandil ühtlustatud, mistõttu toimub kohtuotsuste täitmine *lex fori* kohaselt⁴. See tähendab, et otsuse täitmisele pööramisel seisab võlausaldaja silmitsi erinevate õigussüsteemide ja nõuetega ning keelebarjäärist tulenevate takistustega. Nimetatu toob võlgnevuse täitmisele pööramisel võlausaldajale kaasa märkimisväärse aja- ning rahalise kulu⁵, millest tulenevalt ei suuda paljud võlausaldajad oma nõudeid välisriigis edukalt sisse nõuda⁶. See pärsib Euroopa Liidu siseturu toimimist ning sunnib otsima vastust küsimusele, kuidas saab võlgnevuse piiriülest sissenõudmist muuta efektiivsemaks ja seeläbi siseturu toimimist parandada.

Juba 1968. aasta Brüsseli konventsioonis⁷ ja 1999. aasta nn Tampere järeldustes⁸ on toonitatud vajadust loobuda vahemenetlustest tsiviilasjades tehtud lahendite tunnustamisel ja täitmisel. Võlgade piiriüleisel sissenõudmisel esinevatele raskustele viitas Euroopa Komisjon viidanud 1998. aasta teatises⁹ ning rõhutas vajadust Euroopa Liidu tasandil kaitsemeetmete väljatöötamiseks. Nõukogu toetas seda lähenemisviisi 2000. aasta vastastikuse tunnustamise programmis¹⁰. Kuigi sellest ajast alates on tõelise Euroopa tsiviilõigusruumi loomisel tehtud

¹ A. Pärsimägi. Muutuv tsiviilkohtumenetlus: menetlustoimingud ja -tähtajad, vastuväide kohtu tegevusele, hagi tagamine. *Juridica* 2009/VII, lk 447.

² Hagi tagamine kui hagiasjades kohaldamisele kuuluv kaitsemeede on eelkõige reguleeritud tsiviilkohtumenetluse seadustiku 40. peatükis.

³ A. Bruns. *Provisional Measures in European Civil Procedural Laws*. –M. Kawano, R. Strürner (toim). *Comparative studies on Enforcement and provisional measures*. Mohr Siebeck 2011, lk 190.

⁴ I. Nurmela, L. Almann, B. Punison, P.-M. Pöldvere, V. Tuulas, M. Vainomaa. *Rahvusvaheline eraõigus*. 3. trükk. Tallinn: Juura 2008, lk 229.

⁵ European Commission. *Preservation of bank accounts: An obstacle for the European single market*. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/civil/commercial/freeze-accounts/index_en.htm, 26.02.2014

⁶ Commission of the European Communities. *Green Paper on improving the efficiency of the enforcement of judgments in the European Union: the attachment of bank accounts*. –COM(2006) 618 final.

⁷ The Brussels Convention of 27th September 1968 on Jurisdiction and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters. –O.J. L304, 30.10.1978; OJ C 27, 26.01.1998, pp 1-34.

⁸ Tampere European Council 15 and 16 October 1999. *Presidency Conclusions*. Arvutivõrgus: http://www.euoparl.europa.eu/summits/tam_en.htm#union, 25.04.2014.

⁹ Commission of the European Communities. *Commission communication to the Council and the European Parliament. Towards greater efficiency in obtaining and enforcing judgments in the European Union*. Brussels, 26.11.1997. –COM(97) 609 final 97/0339 (CNS), p 3.

¹⁰ Council of Europe. *Programme of measures to implement the principle of mutual recognition of decisions in criminal matters*. –O.J. C 12/10, 15.1.2001.

suuri edusamme, kätkeb kohtulahendite piiriülene täitmine endas endiselt puudujääke, mis võimaldavad võlgnikul kohustuse täitmisest hoiduda¹¹.

Olukorra parandamiseks on Euroopa Komisjon koostanud ettepaneku Euroopa pangakonto arestimise määruse väljatöötamiseks¹². Määruse tulemusena soovitakse tsiviil- ja kaubandusajades võimaldada võlausaldajatel hankida pangakonto arestimise määrusi ühtedel ja samadel tingimustel, saada teavet võlgnike pangakontode asukoha kohta ja vähendada piiriülestes olukordades pangakonto arestimise määruse tegemist ja täitmisele pööramist taotlevate võlausaldajate rahalisi kulusid ning ajakulu. Regulatsiooni laiem eesmärk on Euroopa Liidu siseturu arengu soodustamine vastavalt Euroopa 2020. aasta tööhõive ja majanduskasvu strateegiale¹³ ja tõelise Euroopa tsiviilõigusruumi loomine täitmise valdkonnas.

Ettepanek on õiguskirjanduses saanud erinevat tagasisidet. Ühest küljest initsiatiivi toetatakse, sest nõustatakse, et olemasolevad võimalused kaitsemeetmete rakendamiseks on piiratud, aeganõudvad ja kulukad¹⁴. Teisest küljest leitakse, et Euroopa õigusruum pole muudatusteks valmis, kuivõrd liikmesriikidel on juba praegu tugevaid probleeme kehtiva õiguskorra rakendamisega¹⁵. Samuti märgitakse, et pakutud kujul on ettepanek liialt võlausaldajakeskne ning regulatsiooni sellisel kujul vastuvõtmise korral võivad võlgniku õigused jääda kaitseta¹⁶.

Sellest tulenevalt ja arvestades teema aktuaalsust ning olulisust praktikas, otsustas autor uurimistöös analüüsida kaitsemeetme ühte liiki – pangakonto arestimist tsiviil- ja kaubandusajades Euroopa Liidu kontekstis. Magistritöö on jaotatud kaheks peatükiks.

¹¹ European Commission. Staff Working Paper. Impact Assessment. Accompanying Document for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Creating a European Account Preservation Order to facilitate cross-border debt recovery in civil and commercial matters. –SEC(2011) 937 final.

¹² Euroopa Komisjon. Ettepanek Euroopa pangakonto arestimise määruse loomiseks, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusajades. –KOM (2011) 445 lõplik. (Edaspidi töös viidatud: Euroopa Komisjoni ettepanek).

¹³ Euroopa Ülemkogu 26. märtsi 2010. aasta kohtumisel esitasid Euroopa Liidu juhid Euroopa 2020. aasta strateegia Euroopa Liidu konkurentsivõime suurendamiseks ja majanduskasvu kiirendamiseks ning töökohtade loomiseks. Vt: Euroopa Komisjon. Komisjoni teatis. Euroopa 2020. aastal. Aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia. –KOM(2010) 2020 lõplik.

¹⁴ B. Hess. Study No JAI/A3/2002/02 on making more efficient the enforcement of judicial decisions within the European Union: Transparency of a Debtor's Assets, Attachment of Bank Accounts, Provisional Enforcement and Protective Measures. Version of 2/18/2004. Arutivõrgus: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/enforcement_judicial_decisions_180204_en.pdf, 25.04.2014.

¹⁵ Government of Hungary. Reflections of Hungary on discussion paper 1: EU Civil Law. Arutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/events/assises-justice-2013/files/contributions/35.1assisesdelajustice1_eu__civil_law_en_en.pdf, 20.03.2014, lk 1

¹⁶ Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (EIÖK) artikli 6 alusel on isikutel õigus õiglasele kohtumenetlusele, kuid komisjoni ettepaneku kohaselt oleks võlausaldajal võimalik saada võlgniku suhtes kaitsemeede, ilma et võlgnikku oleks eelnevalt ära kuulatud ning see võib võlgniku õigused kaitseta jätta.

Esimeses peatükis analüüsib autor võlgniku arvelduskonto aresti kui kaitsemeetme olemust ja kehtivat õiguslikku regulatsiooni, seda Brüsseli I määruse¹⁷ ja Brüsseli I-bis määruse¹⁸ alusel. Selle tulemusena selgitab autor välja, millised võimalused on võlausaldajal kehtiva õigusliku raamistiku alusel võlgniku arvelduskonto hagi tagamise tulemusena arestida ning milliseid probleeme kätkeb endas kehtiv kord. Teises peatükis keskendub autor Euroopa Komisjoni ettepanekule Euroopa pangakonto arestimise määruse loomiseks. Autor analüüsib, kas ettepanekuga on võimalik lahendada kehtivast õiguslikust korrast tulevaid puudujääke, sh saavutada kavandatud määruhes püstitatud eesmärgid, ning kas ettepanekuga saavutatakse tasakaal võlgniku ja võlausaldaja õiguste vahel.

Magistritöö kirjutamisel on autor kasutanud võrdlevat ja analüüsivat meetodit. Enamik kasutatud allikatest on võõrkeelsed, kuna teemakohast eestikeelset kirjandust napib. Kõige väärtuslikumateks allikateks peab autor Euroopa Komisjoni ettepanekut Euroopa pangakonto arestimise määruse loomiseks¹⁹ ning selle lisaks olevat mõjuhindangut²⁰, raportööri Raffaele Baldassarre'i hinnangut²¹ ning professor dr B. Hessi uuringut²². Analüüsi oluliseks osaks on nii Eesti kui Euroopa Kohtu lahendid ning mitmete õigusteadlaste, näiteks X. E. Kramerit, M. Berglundit ja A. Verbeke artiklid.

Töös otsib autor vastust küsimustele, kas Euroopa pangakonto arestimise määrus soodustab tulemuslikumat võlgnevuste sissenõudmist ning kuidas ettepanek mõjutab poolte õigusi ja huve. Sellest lähtuvalt püstitab autor uurimistöös kaks hüpoteesi:

- 1) Euroopa pangakonto arestimise määrus aitab kaasa võlgnevuste efektiivsemale sissenõudmisele Euroopa Liidus;
- 2) ettepanek Euroopa pangakonto arestimise määruse loomiseks ei taga õiglast tasakaalu võlgniku ja sissenõudja õiguste vahel.

¹⁷ Nõukogu määrus (EÜ) nr 44/2001, 22.12.2000, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades. –EÜT L 12, 16.01.2001, lk 1–23.

¹⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12.12.2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades. –ELT L 351, 20.12.2012, lk 1–32.

¹⁹ Euroopa Komisjoni ettepanek. *Op. cit.*

²⁰ European Commission. Staff Working Paper. Impact Assessment. Accompanying Document for a Regulation of the European Parliament and the Council on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters. –SEC(2010) 1547 final.

²¹ R. Baldassarre. Draft Report on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on creating a European Account Preservation Order to facilitate cross-border debt recovery in civil and commercial matters. –2011/0204(COD).

²² B. Hess. Study No JAI/A3/2002/02. *Op. cit.*

1. Võlgniku arvelduskonto arestimine kaitsemeetmena kehtiva regulatsiooni kohaselt

1.1. Võlgniku arvelduskonto arestist kui kaitsemeetmest üldiselt

Kaitsemeetmeid peetakse õiguses üheks fundamentaalseimaks põhimõtteks²³. Nende eesmärk on kindlustada, et menetluses tehtav otsus oleks sundtäidetav ja seeläbi täidaks hageja kui asja algatanud poole taotletavat praktilist eesmärki²⁴. Kaitsemeede peab võimalikult suures ulatuses ära hoidma kahju, mis võib tekkida ühele pooltest juhul, kui meedet ei rakendata²⁵. Ka Euroopa Kohus on tõlgendanud kaitsemeedet kui vahendit, mille eesmärk on säilitada faktilist ja õiguslikku olukorda, et kaitsta õigusi, mille tunnustamist põhivaidluses taotletakse²⁶.

Kaitsemeetme rakendamise vajadus sõltub muuhulgas sellest, kas teise poole tegevus võib enne lõpliku kohtuotsuse tegemist (*pendente lite*) kahjustada teise poole õigusi²⁷. Seejuures on oluline silmas pidada, et kaitsemeetmete rakendamise laiem eesmärk on saavutada iga õigussüsteemi eesmärk – õiguslik kaitse²⁸. Kuna kaitsemeetme rakendamine oma olemuselt tähendab üldjuhul, et meedet rakendatakse enne, kui kohus on asjas jõudnud lõplikule otsusele, siis kujutab see endast üsna drastilist vahendit, mille võimaldamise üle otsustamisel on kindlasti oluline kaaluda mõlema poole huve ja õigusi. Ühest küljest tuleb arvesse võtta Euroopa Liidu põhiõiguste harta²⁹ artiklist 47 ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni³⁰ (edaspidi EIÕK) artiklist 6 tulenevat poole õigust õiglasele kohtupidamisele, sh õigusele olla ära kuulatud. Nii Riigikohus kui Euroopa Kohus on möönnud, et arvelduskonto arest on väga mõjuvõimas kaitsemeetme liik, mis võib omada võlgniku elu- või äritegevusele tõsiseid tagajärgi, sh põhjustada makseraskusi või isegi maksejõuetust³¹. Teisest küljest ei saa mööda vaadata poole õigusest efektiivsele kohtupidamisele ehk õiguse efektiivsele realiseerimisele, mis hõlmab ka õigeaegsete ja

²³ N. Trocker. Provisional remedies in Transnational Litigation: A Comparative Outline of Forms of Judicial Cooperation. –M. Kawano, R. Strürner (toim). Comparative Studies on Enforcement and provisional measures. Mohr Siebeck 2011, lk 21.

²⁴ A. Pärsimägi. *Op. cit.*, lk 447.

²⁵ EK C-213/89, *Facortame jt*, kohtujurist Tesauro ettepanek, lk I-2457.

²⁶ EKo 26.03.1992, C-261/90, *Reichert ja Kockler vs. Dresdner Bank*, p 34.

²⁷ Rahvusvahelise kohtu otsus 11.09.1976, *Aegean Sea Continental Shelf (Greece vs. Turkey)*, p 25.

²⁸ EK C-213/89, *Facortame jt*, kohtujurist Tesauro ettepanek, lk I-2457.

²⁹ Euroopa Liidu põhiõiguste harta. –ELT C 183, 30.03.2010.

³⁰ Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. –RT II 2010, 14, 54.

³¹ RKTkm 10.01.2011, 3-2-1-133-10 p 16; EKo 21.05.1980, C-125/79, *Denilauler vs. Couchet*, p 18.

asjakohaste meetmete, sh kaitsemeetmete, rakendamist kohtu poolt³². Seega tekib kaitsemeetme rakendamisel poolte õiguste ja huvide konflikt, mistõttu on mõistetav, miks erinevate riikide kohtud on jõudnud kaitsemeetmete rakendamisel erinevate tulemusteni³³. Nimelt on kaitsemeetmed oluline osa tsiviilõigusest ja iga riigi siseõiguse oluline osa on kohtuniku diskretsiooniõigus kaitsemeetme rakendamise sisu ja tingimuste üle otsustamisel³⁴. Seetõttu varieeruvad kaitsemeetmed ja nende andmise ning rakendamise viisid liikmesriigiti väga palju³⁵. Ometi tunnevad kõik liikmesriigid arvelduskonto aresti kui kaitsemeetme ühte liiki³⁶. Paljude Euroopa Liidu liikmesriikide praktikas peetakse võlgniku arvelduskonto aresti ehk arvelduskontol olevate summade teatud ulatuses blokeerimist rahaliste nõuete puhul üheks tõhusaimaks kaitsemeetmeks³⁷. Piiriüleste vaidluste arv on Euroopa Liidu kontekstis nimetatud kaitsemeetme tähtsust veelgi suurendanud³⁸.

Siiski on Euroopa Liidus tuvastatud kaitsemeetmete piiriülel saavutamisel ja täitmisele pööramisel mitmeid probleeme. Muuhulgas on leitud, et kehtiv kord ei võimalda kaitsemeetmete lahendite vaba liikumist Euroopa Liidu piires ning sellest tulenevalt on võlgnevuse efektiivne piiriülene sissenõudmine takistatud. 2011. aasta algatusraportis³⁹ rõhutas ka Euroopa Parlament vajadust suurendada piiriüleste võlgnevuste sissenõudmise efektiivsust. Sellest tulenevalt tegi Euroopa Komisjon ettepaneku uue instrumendi – Euroopa pangakonto arestimise määruse loomiseks. Kuivõrd ettepaneku kohaselt luuakse nimetatud instrument alternatiivina kehtivatele võimalustele, siis on regulatsioonile hinnangu andmise seisukohalt oluline analüüsida, millised on võlausaldaja võimalused kaitsemeetme⁴⁰ saavutamiseks kehtiva Brüsseli I määruse kohaselt, milliseid muudatusi toob kaitsemeetmete võtmise küsimusse Brüsseli I-bis määrus ning kas ja kuivõrd mõjutavad siseriiklikud õiguskorrad võlausaldaja õiguste efektiivset realiseerimist.

³² M. Kawano. Provisional Measures as a Necessary Instrument for Effective Justice. –M. Kawano, R. Strürner (toim). Comparative Studies on Enforcement and provisional measures. Mohr Siebeck 2011, lk 193.

³³ N. Trocker. *Op. cit.*, lk 22.

³⁴ X. E. Kramer. Harmonisation of Provisional and Protective Measures in Europe. –M. Storme (toim), Procedural Laws in Europe. Towards Harmonisation. Maklu: Antwerpen/Apeldoorn 2003, lk 306.

³⁵ N. Trocker. *Op. cit.*, lk 22.

³⁶ B. Hess. *Op. cit.*, lk 60.

³⁷ European Commission. Staff Working Paper (viide nr 12), lk 11.

³⁸ N. Trocker. *Op. cit.*, lk 23.

³⁹ European Parliament. Proposed interim measures for the freezing and disclosure of debtors' assets in cross-border cases. –2009/2169(INI). Arvutivõrgus: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P7-TA-2011-193>, 25.04.2014.

⁴⁰ Euroopa Komisjoni ettepaneku valguses keskendub autor uurimistöös raames kaitsemeetmete ühele liigile – arvelduskonto arestile tsiviil- ja kaubandusasjades.

1.2. Võlausaldaja võimalused kaitsemeetme saavutamiseks kehtiva õiguse kohaselt

1.2.1. Kaitsemeetme taotlemine siseriikliku õiguse alusel

Kuivõrd arvelduskonto arest kui kaitsemeede on olemas pea iga Euroopa Liidu liikmesriigi õigussüsteemis, siis on võlausaldaja üheks võimaluseks taotleda asja sisulist poolt menetlevalt kohtult siseriikliku õiguse alusel kaitsemeetme raames võlgniku arvelduskontode arestimist, sh välisriigis asuva(te) konto(de) arestimist. Näitena võib seejuures tuua olukorra, kus Eestis aset leidvas põhivaidluses selgub, et võlgnik omab arvelduskontot Soome Vabariigis, kuhu laekub tema Soomes tööl käimisest saadav töötasu. Sellisel juhul ning eeldusel, et hagi tagamata jätmine võib raskendada kohtuotsuse täitmist või selle võimatuks teha, on võlausaldajal õigus tsiviilkohtumenetluse seadustiku⁴¹ (edaspidi TsMS) §-i 377 lg 1 alusel taotleda hagi tagamise raames võlgniku (Soomes asuva) arvelduskonto arestimist. Nimelt ei sätesta TsMS hagi tagamise abinõu kohaldamisel *expressis verbis* keeldu olukorras, kus kaitsemeetme rakendamine võib lõppastmes toimuda välisriigis. Hagi tagamine on kohtu diskretsiooniotsus, mille tegemisel hindab kohus kõigi asjaoludega (sh kostja majandusliku seisuga ja hageja nõude suurusega) arvestades, kas tagamata jätmine võib raskendada kohtuotsuse täitmist või selle võimatuks teha⁴². Hagejal lasub seejuures TsMS-i §-i 381 lg 2 kohaselt tõendamiskoormis. See tähendab, et hageja peab hagi tagamise avalduses kaitsemeetme rakendamise vajadust põhistama.

TsMS-i §-i 378 lg 4 esimese lause kohaselt tuleb hagi tagava abinõu valikul arvestada, et kohaldatav abinõu koormaks kostjat üksnes niivõrd, kuivõrd seda võib pidada hageja õigustatud huvisid ja asjaolusid arvestades põhjendatuks. Riigikohus on seejuures märkinud, et hagi tagamine on kostja jaoks põhjendamatult koormav, kui hagi tagamiseks valitud vahend piirab kostjat rohkem, kui on vaja hagi rahuldava kohtuotsuse täitmiseks⁴³. Praktikas on nii Eesti kohus⁴⁴ kui Euroopa Liidu liikmesriikide kohtud⁴⁵ pidanud võimalikuks välisriigis asuva arvelduskonto arestimiseks kaitsemeetme lahendi väljastamist. Siiski olukorras, kus hagi tagamise abinõu tuleb lõppastmes rakendada välisriigis, tekib autori hinnangul küsimus lahendi hilisema täitmisele pööramisega. Nimelt tuleb kehtiva õiguse kohaselt tsiviil- ja kaubandusajades tehtud kaitsemeetmete lahendite välisriigis täitmisele pööramiseks taotleda

⁴¹ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. –RT I 2005, 26, 197...RT I, 13.03.2014, 100.

⁴² RKTkm 16.01.2013, 3-2-1-159-12 p 10.

⁴³ RKTkm 03.03.2010, 3-2-1-10-10 p 11.

⁴⁴ RKTkm 27.10.2010, 3-2-1-74-10 p 11; TlnRgKm 02.12.2008, 2-08-65997.

⁴⁵ B. Hess. *Op. cit.*, lk 114.

lahendi täidetavaks tunnistamist Brüsseli I määruses ettenähtud alustel⁴⁶. Seega tuleb võlausaldajal hagi tagamise lahendi välisriigis täitmisele pööramiseks pöörduda välisriigi kohtu poole taotlusega väljastada lahendi täidetavaks tunnistamise otsus⁴⁷ ehk läbida kohustuslik kohtulik menetlus lahendi täidetavaks tunnistamiseks (nn *exequatur* menetlus)⁴⁸.

Lahendi täidetavaks tunnistamisel ei kontrolli kohus lahendi sisu, vaid lahendi täidetavaks tunnistamisest keeldumise formaalsete eelduste puudumist. Muuhulgas keeldub kohus lahendi täidetavaks tunnistamisest, kui otsus on tehtud tagaselja ning kostjale ei olnud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti kätte toimetatud piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta. Selle erandiks on olukord, kus kostja ei algatanud otsuse vaidlustamise menetlust siis, kui tal oli selleks võimalus⁴⁹. Seega on kehtiva Brüsseli regulatsiooni üks võimalik kitsaskoht kaitsemeetmete rakendamise küsimuses see, et regulatsiooni alusel ei ole võimalik taotleda *ex parte* korras⁵⁰ ehk võlgniku osavõtuta tehtud lahendite tunnustamist. Vastavale seisukohale asus Euroopa Kohus juba 1980. aastal kohtuasjas *Bernard Denilauler vs. SNC Couchet Frères*⁵¹, mil märkis, et Brüsseli konventsiooni⁵² III peatükis väljendatud lihtsustatud tunnustamise režiim ei laiene *ex parte* lahenditele, kuivõrd sellisel puhul pole täidetud konventsiooni III peatükis sätestatud tingimused, sh võlgniku informeerimise ja menetlusse kaasamise kohustus. Nii märkis Euroopa Kohus, et *ex parte* tehtud lahendite täitmisel võivad võlgniku suhtes olla tõsised tagajärjed arvestades, et võlgnik pole saanud oma õigusi enne meetme rakendamist kaitsta. Kohus tõdes, et see küll rikub üllatusmomendi, mis võib kaitsemeetmete puhul olla äärmiselt olulise tähtsusega, kuid pidas vajalikuks lisada, et see pole põhjuseks, miks peaks saama *ex parte* lahendeid Brüsseli konventsiooni alusel lihtsustatud korras tunnustada. Tuleb arvestada, et sellisel viisil tehtud lahendid ei täida konventsioonis sätestatud tingimusi, mis tähendab, et *ex parte* lahendite tunnustamisel muutuks võimalikuks Brüsseli I määruses

⁴⁶ Alates 2015. aastast kuulub rakendamisele Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (Brüsseli I-bis määrus), mis asendab Brüsseli I määrust.

⁴⁷ Brüsseli I määruse artikkel 33 punkt 2.

⁴⁸ Siinkohal märgib autor, et *exequatur* menetluse läbimine on vajalik vaid juhul, kui sissenõudja soovib lahendit täitmisriigis täitmisele pöörata. Juhul, kui lahendit pole vaja täitmisele pöörata, siis lahendi tunnustamine toimub Brüsseli I määruse artikli 33 punkti 1 kohaselt ilma ühegi erimenetlusega ehk automaatselt.

⁴⁹ Brüsseli I määruse artikkel 34 punkt 2.

⁵⁰ Eesti kohtute tehtavaid hagi tagamise lahendeid, mille tegemisel kostjaid üldreeglina ära ei kuulata, mis on sõltumata kostjale kätetoimetamisest viivitamatult täidetavad ja mille täitmist ei peata ka määruskaebuse esitamine, peaks samuti pidama *ex parte* tehtud lahenditeks, mis Brüsseli I määruse alusel täidetavaks tunnustatavad ei ole. Vt: G.Lepik, M.Torga. Hagi tagamine ja esialgne õiguskaitse tsiviilasjades: rahvusvaheline mõõde. *Juridica* 2013/X, lk 743.

⁵¹ EKo 21.05.1980, C-125/79, *Denilauler vs. Couchet*, p 18. Sellele järgnesid: EKo 14.10.2004, C-39/02 *Maersk vs. De Haan*; EKo 18.10.2011, C-406/09 *Realchemie Nederland vs. Bayer CropScience*.

⁵² Brüsseli I määruse ja Brüsseli I-bis määruse eelkäija.

sätetatud aluspõhimõtetest kõrvale kaldumine. Võlgniku õiguste kaitse aspektist on kohtu selline seisukoht igati mõistetav. Küll aga mõjutab nimetatud autori hinnangul oluliselt võlausaldaja võimalusi kaitsemeetme täitmisele pööramiseks ja vastavalt avaldab pärssivat mõju ka võlgnevuse efektiivse sissenõudmise protsessile. Sellisel juhul ei ole võimalik saavutada üllatus efekti, mis on aga *ex parte* korras tehtud kaitsemeetmete lahendite üheks põhiliseks eesmärgiks. Tulenevalt eelmainitust ja arvestades, et arvelduskonto arest kaitsemeetmena tehakse üldjuhul võlgnikku ära kuulamata⁵³, on autori hinnangul Brüsseli I määrus piiriüleste kaitsemeetmete tunnustamise ja täitmisele pööramise aspektist võlausaldaja jaoks üsna piiratud kasutusvõimalustega.

Teine kitsaskoht kaitsemeetme lahendi efektiivsel täitmisele pööramisel on autori hinnangul *exequatur* menetlus. Tõsi, *exequatur* menetlus on praktikas täitnud olulist rolli nii üksikisiku kui riigi seisukohast lähtuvalt. Üksikisiku tasandil on *exequatur* menetlus aidanud tagada kohtulahendi *res judicata* funktsiooni⁵⁴; riigi tasandil on see aga iga riigi suveräänsuse väljenduseks⁵⁵, kuivõrd kohtulahendi tunnustamist ja täitmist saab pidada oluliseks osaks riigi suveräänsusest⁵⁶. Ometi peab võlausaldaja *exequatur* menetluse läbimisel puutuma kokku mitmete takistustega, sh keele ja siseriiklikest menetlusnõuetest tulenevate vorminõuetega, aja ning rahalise kuluga. *Exequatur* menetlus võib võtta aega mitu kuud⁵⁷ (näiteks Eesti puhul 3-6 kuud⁵⁸). Lisaks sellele võib *exequatur* menetluse maksumus⁵⁹ küündida keerulisematel juhtudel 12 700 euronit ning samas 93% olukordadest kujutab see endast vaid formaalsuse täitmist⁶⁰. Nii on Euroopa Ülemkogu leidnud, et *exequatur* menetlus takistab kohtuotsuste vaba liikumist ja Euroopa peab püüdlema selle takistuse likvideerimise poole⁶¹. Seetõttu on otsustatud *exequatur* menetlusest loobuda ning alates 2015. aastast kuulub Brüsseli I määruse asemel rakendamisele Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (Brüsseli I-bis

⁵³ European Commission. Directorate General for Justice. Final Report. Study for an Impact Assessment on a Draft Legislative Proposal on the Attachment of Bank Accounts. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/bank_attachments_en.pdf, 20.03.2014, lk 85.

⁵⁴ P. Van Den Grinten, T. Heukels (toim). Essays in European and Private International Law, Nationality Law, and Islamic Law in Honour of Frans van der Velden. Deventer: Kluwer 2006, p 72.

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ W. A. Kennett. Enforcement of Judgments in Europe. Oxford University Press 2000, p 214.

⁵⁷ European Commission. European Commission to cut red tape in cross-border court cases for businesses and consumers. Press release 14.12.2010. Arvutivõrgus: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-1705_en.htm, 23.02.2014.

⁵⁸ Viidatud periood on Euroopa Liidu liikmesriikide hulgas üks pikemaid.

⁵⁹ Õiguskirjandus ja kohtupraktika on seisukohal, et *exequatur* menetluse kulukuses pole kahtlust. Vt: G. Cuniberti. Some Remarks of the Efficiency of Exequatur. –University of Luxembourg Law Working Paper. Paper Number 2012-01, p 569; EKO 30.11.1976, C-42/76, *De Wolf vs. Cox*.

⁶⁰ European Commission. Staff Working Paper (viide nr 21), p 13-14.

⁶¹ European Council. The Stockholm Programme – An open and secure Europe serving and protecting citizens. – O.J. C 115, 04/05/2010, lk 1-38.

määrus). Selles tulenevalt muutuvad Brüsseli I-bis määruse jõustumisega määruse rakendusalas⁶² kuuluvad lahendid, sh kaitsemeetmete lahendid⁶³ otse ehk ilma *exequatur* menetlust läbimata täidetavaks. Praktikast tähendab see, et alates 2015. aastast saab võlausaldaja *inter partes* korras arvelduskonto arestimise lahendi täitmiseks pöörduda otse täitmisiiri täitevasutuse poole, ilma, et oleks vajadust läbida *exequatur* menetlust täitmisiiri kohtus.

Euroopa Kohus on Brüsseli I määruse tõlgendamisel iseloomustanud ajutisi, sh kaitsemeetmeid kui faktilist ja õiguslikku olukorda tagavaid meetmeid⁶⁴. Kaitsemeetmete rakendamise eesmärgiks on kiire ja tõhus *status quo* säilitamine⁶⁵ ehk kehtiva õigusliku ja faktilise olukorra fikseerimine, et vältida otsuse täitmise võimatust. Sellest tulenevalt on kaitsemeetmete rakendamisel praktikast rõhutatud kiiruse ja üllatuselemendi olulisust⁶⁶. Seetõttu on ilmne, et *exequatur* menetluse kaotamine teeb võlausaldaja jaoks olukorra soodsamaks, kuna seeläbi tagatakse võlausaldajale Euroopa Liidu siseselt kiirem ja efektiivsem juurdepääs kohtule ja vastavalt ka nõude täitmisele pööramisele⁶⁷. Võlausaldaja seisukohalt on aga siinkohal oluline märkida, et sõltumata *exequatur* menetluse kaotamisest ei tulene Brüsseli I-bis määrusest võlausaldaja jaoks võimalust *ex parte* korras tehtud kaitsemeetme lahendite lihtsustatud korras tunnustamiseks, kuivõrd määruse vastavat rakendusala (sõltumata komisjoni vastavasisulisest ettepanekust⁶⁸) pole laiendatud. Brüsseli I-bis määruse alusel kuuluvad tunnustamisele vaid *inter partes* korras antud kaitsemeetmete lahendid⁶⁹.

⁶² Brüsseli I-bis määrust kohaldatakse tsiviil- ja kaubandusajade suhtes igat liiki kohtutes. Eelkõige ei kohaldata seda maksu-, tolli- ja haldusajade suhtes ega riigi vastutuse suhtes tegevuse või tegevusetuse eest riigivõimu teostamisel (*acta iure imperii*). Määrust ei kohaldata ka: a) füüsiliste isikute õigus- ja teovõime, abielusuhetest või suhetele kohaldatava õiguse kohaselt abielule sarnase toimega suhetest tulenevate varaliste õiguste; b) pankrotimenetluse, maksejõuetute äriühingute või muude juriidiliste isikute likvideerimismenetluse, kohtumenetluse, kompromissi tegemise ja muude selliste menetluste; c) sotsiaalkindlustuse; d) vahekohtumenetluse; e) perekonna-, sugulus-, abielu- või hõimlussuhetest tulenevate ülalpidamiskohustuste; f) testamentide ja pärimise, sealhulgas surma tagajärjel tekkivate ülalpidamiskohustuste suhtes.

⁶³ Erinevalt Brüsseli I määrusest sisaldab Brüsseli I-bis määrus *expressis verbis* viidet sellele, et kohtulahendi mõiste hõlmab ka ajutisi meetmeid, sealhulgas kaitsemeetmeid, mille on määranud käesoleva määruse kohaselt asja sisuliseks arutamiseks pädev kohus. See ei hõlma ajutisi meetmeid, sealhulgas kaitsemeetmeid, mille kohus on määranud, ilma et kostjat oleks kohtuistungile kutsunud, välja arvatud juhul, kui meetme määramise otsus on kostjale kätte toimetatud enne täitmisele pööramist. Artikkel 2 punkt a.

⁶⁴ EKo 26.03.1992, C-261/90, *Reichert ja Kockler vs. Dresdner Bank*. p 34.

⁶⁵ M. Kawano. *Op. cit.*, lk.196.

⁶⁶ Vt nt: EKo 21.05.1980, C-125/79, *Denilauler vs. Couchet*.

⁶⁷ X. E. Kramer. Abolition of *exequatur* under the Brussels I Regulation: effecting and protecting rights in the European judicial area. *Nederlands Internationaal Privaatrecht (NIPR)* 2011, Vol. 4, p 639.

⁶⁸ European Commission. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. –COM(2010) 748 final, lk 9.

⁶⁹ Brüsseli I-bis määruse preambuli 33 kohaselt ei kuulu tunnustamisele ega täitmisele need ajutised meetmed, sh kaitsemeetmed, mis kehtestati asja lahendamise üle sisulist pädevust omava kohtu poolt, ilma et kostjalt oleks

Samuti ei too *exequatur* menetlusest loobumine Brüsseli I-bis määrusega endaga kaasa lahendi tingimusteta tunnustamist (ei saa võrdsustada otsest täidetavust ja tingimusteta tunnustamist⁷⁰), sest Brüsseli I-bis määrukses siiski säilivad alused otsuse tunnustamisest keeldumiseks. Nii keeldub kohus lahendi tunnustamisest Brüsseli I-bis III jaos sätestatud tingimustel muuhulgas ka määruse eelkäijates Brüsseli konventsioonis ja Brüsseli I määrukses sätestatud juhul, kui kohtuotsus on tehtud tagaselja ning kostjale ei toimetatud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti kätte piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta. Seega *exequatur* menetlus kui kohustuslik vahemenetlus alates 2015. aastast küll kaob, kuid alused lahendi tunnustamisest keeldumiseks jäävad alles. Tõsi küll, Brüsseli I-bis määruuse III jaos sätestatud keeldumise aluseid ei kontrollita *ex officio*, vaid tulenevalt Brüsseli I-bis määruuse artiklis 45 sätestatust poole enda taotluse alusel⁷¹. See tähendab, et juhul, kui võlgnik ei esita kohtule taotlust keeldumise aluste kontrollimiseks, siis nimetatud keeldumise aluseid kohus omal algatusel ei kontrolli ning võlausaldaja saab *inter partes* kaitsemeetme lahendiga pöörduda otse täitmisriigi täitevasutuse, näiteks Eesti Vabariigis kohtutäituri poole kohtulahendi täitmisele pööramiseks. See teeb võlausaldaja jaoks olukorra pisut soodsamaks, kuna seeläbi tagatakse võlausaldajale Euroopa Liidu siseselt kiirem ja efektiivsem juurdepääs nõude täitmisele pööramisele.

Ex parte korras tehtud lahendite tunnustamise problemaatika aga Brüsseli I-bis määruuse kasutusele võtmisega ei lahene. Sellest tulenevalt ja arvestades, et enamik kaitsemeetme lahendeid tehakse võlgniku osavõtuta, on kohane järeldada, et ka Brüsseli I-bis määruusega jäävad võlausaldaja võimalused kaitsemeetme efektiivseks tunnustamiseks ja täitmisele pööramiseks üsna piiratuks.

1.2.2. Kaitsemeetme taotlemine Brüsseli I määruuse artikli 47 alusel

Kaitsemeetme taotlemine asja sisulise menetlemise pädevust omavalt kohtult pole aga ainus lahendus. Nimelt olukorras, kus võlausaldaja on omandanud *titre exécutoire* ehk lahendi, mis on tunnustatav ja täidetav, kuid vajab Brüsseli I määruuse alusel täidetavaks tunnustamist

nõutud kohtusse ilmumist. Nimetatu erantiks on olukord, kui meedet sisaldav otsus toimetatakse kostjale kätte enne täitmisele pööramist.

⁷⁰ R. A. Garcia. Abolition of exequatur: problems and solutions. –P.Volken, P.Šarcevic (toim). Yearbook of private International law. Vol XII. Selp 2010, lk 357-359.

⁷¹ *Ibid.*

(*exequatur*)⁷², näeb Brüsseli I määruse artikkel 47 ette võlausaldaja jaoks võimaluse kaitsemeetme taotlemiseks ka täitmisriigis. Seega loob nimetatud artikkel võlausaldaja jaoks üldregulatsioonist erineva võimaluse andes kaitsemeetme määramise pädevuse liikmesriigi kohtule, kellel asja sisuliseks lahendamiseks pädevust ei pruugi olla.

Artikli 47 rakendusala saab jaotada lõigetes 1 ja 2 sätestatust tingitult kaheks. Lõige 1 näeb ette võlausaldaja õiguse taotleda kaitsemeetme rakendamist olukorras, kus tunnustatav kohtulahend on juba omandatud ning võlausaldaja soovib taotleda kaitsemeetme rakendamist kas enne *exequatur* menetluse algatamist või *exequatur* menetluse kestel⁷³. Praktilise näitena võib tuua olukorra, kus Soome kohus on väljastanud Brüsseli I määruse alusel tunnustatava *inter partes* kaitsemeetme lahendi ning võlausaldaja otsustab artikli 47 alusel taotleda Eesti kohtult kaitsemeetme rakendamist, näiteks võlgniku arveldusarve blokeerimist ning seda Brüsseli I määruse artikli 47 lõike 1 alusel. Siinkohal ei kontrolli kohus artiklitest 34 ja 35 tulenevaid täidetavaks tunnustamisest keeldumise aluseid⁷⁴, vaid otsustab ainult kaitsemeetme võimaldamise üle. Nimetatu on autori hinnangul tihedalt seotud vastastikuse tunnustamise ja usalduse põhimõttega ning tähendab, et välisriigis antud kohtuotsus ise moodustab artikli 47 kohaselt kaitsemeetme rakendamiseks piisava aluse. Seejuures ei pea võlausaldaja eeldusena taotlema kohtulahendi täidetavaks tunnustamist. See annab võlausaldajale võimaluse taotleda kaitsemeetme rakendamist teoreetiliselt ka mitmes riigis (olukorras, kus võlgniku varad asuvad mitmes riigis) ning seejärel otsustada, millises riigis taotleda lahendi täidetavaks tunnustamist⁷⁵.

Omaette küsimus on aga autori hinnangul siinkohal kaitsemeetme võimaldamine, kuna sätte kohaselt otsustab kaitsemeetme kohaldamise üle täitmisriigi kohus siseriikliku õiguse alusel⁷⁶. Sellest tulenevalt sätestab artikli 47 lõige 1 eripädevuse normi, mis viitab siseriiklikule õigusele kui alusele, millest tulenevalt otsustatakse kaitsemeetme kohaldamise üle. Seega ei tulene nimetatud sättest siseriiklikule kohtule kohustust kaitsemeetme kohaldamiseks, mistõttu saab kohus siseriiklikest normidest tulenevalt otsustada, kas üldse ja millistel

⁷² W. A. Kennett. *Op. cit.*, lk 64.

⁷³ U. Magnus, P. Mankowski. *European Commentaries on Private International Law. Brussels I regulation*. 2nd revised edition. Seller European Law Publishers GmbH: Munich 2012, lk 783; B.Hess, jt. Study JLS/C4/2005/03. Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States. Final Version September 2007. Arvutivõrgus http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_application_brussels_1_en.pdf, 01.02.2014, lk 265.

⁷⁴ U. Magnus, P. Mankowski. *Op. cit.*, lk 783.

⁷⁵ *Ibid.*

⁷⁶ Asjas *Deutsche Genossenschaftsbank* leidis kohus, et Brüsseli konventsioon näeb ette vaid täitmismääruse andmise korra, kuid ei reguleeri kohtuotsuse täitmist. EKo 02.07.1985, C-148/84, *Deutsche Genossenschaftsbank vs. Brasserie du Pêcheur*, p 18.

tingimustel kaitsemeetet võimaldada. Kuivõrd Euroopa Liidu liikmesriikides toimub kaitsemeetme kohaldamine väga erinevatel alustel ja korras ning arvestades, et artikli 47 lõige 1 annab kaitsemeetme üle täieliku otsustamise pädevuse siseriiklikule kohtule, siis ei saa võlausaldaja jaoks tulemus olla prognoositav ning siseriiklik kohus võib tulenevalt siseriiklikest normidest ka keelduda kaitsemeetme määramisest. Samuti tuleb silmas pidada, et nimetatud alusel kaitsemeetme taotlemisel peab võlausaldaja kokku puutuma välismaise riigi keele ja õigusega, mis tähendab aga võlausaldaja jaoks aja ja rahalist kulu. Kuna tulemus sõltub täies ulatuses siseriiklikest normidest, siis kohaliku esindaja puudumise korral ei pruugi tulemus võlausaldaja jaoks olla prognoositav. See tähendab, et selleks investeeritud aja ja rahaline kulu ei pruugi end õigustada. Tulenevalt eelmainitust seisneb sätte suurim väärtus võlausaldaja jaoks autori hinnangul võimaluses taotleda kaitsemeetmete kohaldamist enne *exequatur* menetluse läbimist ja vastavate kulutuste tegemist.

Erinevalt artikli 47 lõikest 1, rakendub lõige 2 olukorras, kus *exequatur* menetlus on läbitud ehk täitmismäärus on väljastatud, kuid pole möödunud veel täitmismääruse vaidlustamise tähtaeg (täitmismäärus pole jõustunud). Euroopa Kohus on nimetatud sätet⁷⁷ tõlgendanud kohtuasjas *Capelloni ja F. Aquilini vs. J. C. J. Pelkmans*⁷⁸ ning märkinud, et see on mõeldud kaitsma edasikaebeõiguse esitamise perioodil selle poole õigusi, kes on taotlenud ja saavutanud täitmismääruse. Seega on nimetatud alusel antud kaitsemeetmed mõeldud kaitsma võlausaldajat olukorras, kus täitmismääruse vaidlustamise tähtaeg pole veel möödunud ehk artikli 47 lõige 2 on suunatud peamiselt võlausaldaja positsiooni kindlustamisele (võimalikus) täitemenetluses⁷⁹. Nimelt ei tohi artiklis 43 sätestatud kaebetähtaja möödumiseni artikli 47 lõike 3 kohaselt võtta muid täitemeeteid kui kaitsemeetmed selle poole vara suhtes, kelle suhtes täitmist taotletakse. Nimetatud sättega on kooskõlas ka Eesti õigus, mis TsMS-i §-i 625 lg-s 3 sätestab, et kohtulahend kuulub täitmisele pärast määruskaebuse esitamise tähtaja möödumist või määruskaebuse kohta tehtud lahendi jõustumist. Piirangu üheks eesmärgiks on saavutada tasakaal võlausaldaja ja võlgniku õiguste vahel ning seeläbi tagada ka võlgniku õiguste kaitse olukorras, kus võlgnik pole saanud oma kaebeõigust veel realiseerida⁸⁰. Nimelt saab pool, kelle vastu täitmist taotletakse, esitada tulenevalt Brüsseli I määruse artiklist 41 ja

⁷⁷ Küll Brüsseli konventsiooni valguses

⁷⁸ EKo 03.10.1985, C-119/84, *Capelloni ja F. Aquilini vs. Pelkmans*, p 19.

⁷⁹ B. Hess. Study No JAI/A3/2002/02. *Op. cit.*, lk 112; EKo 03.10.1985, C-119/84, *Capelloni ja F. Aquilini vs. Pelkmans*, p 19.

⁸⁰ P. Jenard. Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. –O.J. 1979, No C 59/2. Arvutivõrgus: <http://www.europeancivillaw.com/legislation/jenard011.htm>, 20.02.2014, lk 52.

artiklist 43 täitmismääruse peale määruskaebuse (artikli 43 lõike 2 kohaselt apellatsioonkaebus täitmismääruse peale).

Piiriülese kaitsemeetme taotlemise kontekstis on siinkohal oluline märkida, et erinevalt artikli 47 lõikest 1 tekib võlausaldajal lõike 2 alusel automaatne ja tingimusteta õigus kaitsemeetme kohaldamise nõudmiseks. Kaitsemeede peab olema antud ilma igasuguste täiendavate tingimusteta, mis siseriiklikult muidu kehtida võivad⁸¹. See tähendab, et sissenõudjalt ei tohi nõuda kaitsemeetme rakendamise vajaduse põhistamist ja tõendamist⁸². Näiteks võib tuua olukorra, kus Soome kohtus toimunud põhivaidluse osas on Soome kohus teinud lahendi, mille osas on võlausaldaja hankinud Eesti kohtust ka lahendi täidetavaks tunnistamise määruse. Sellisel juhul on võlausaldajal Brüsseli I määruse artikli 47 lõike 2 kohaselt automaatne õigus nõuda kaitsemeetme rakendamist ning Eesti kohtul puudub alus nõuda hagi tagamise avalduse põhistamist. Siinkohal võib tekkida küsimus, miks kannab täitmismäärus endas taolist võimu.

Nii on näiteks nii Austrias kui Inglismaal sätet kritiseeritud, kuna see ei jäta siseriiklikule kohtule diskretsiooniõigust⁸³. Tõesti, erinevalt artikli 47 lõikest 1 ei kuulu kohtu diskretsioonipädevusse otsustamine kaitsemeetme põhimõttelise võimaldamise üle⁸⁴. See tähendab, et täitmise riigi kohtul on tulenevalt artikli 47 lõikest 2 kohustus kaitsemeetme rakendamiseks juhul, kui vastavasisuline avaldus peaks võlausaldajalt laekuma. Tegelikult pole sätte sõnastuse kohaselt isegi kohtu vastav luba vajalik. Nii on ka Euroopa Kohus leidnud, et kaitsemeetme võtmise luba tuleneb täitmismäärusest endast⁸⁵. Sellest tulenevalt täiendavat luba – ehk siis Eesti kontekstis kohtu luba – pole tarvis. See tähendab, et puudub vajadus täitmisriigi kohtult kaitsemeetme võimaldamist kinnitava lahendi väljastamise taotlemiseks ning võlausaldajal on kaitsemeetme rakendamiseks võimalik pöörduda otse täitmisriigi pädeva täitmisasutuse poole. Nii peaks võlausaldajal artikli 47 lõike 2 alusel olema teoreetiliselt võimalik pöörduda Eestis otse kohtutäituri poole ja nõuda kaitsemeetmete rakendamist.

Eestis osutuks see aga praktikas problemaatiliseks, kuna kohtu vastava määruseta pole kohtutäituri võimalik kaitsemeedet rakendada. Nimelt kehtib Eestis läbiviidavas

⁸¹ EKo 03.10.1985, C-119/84, *Capelloni ja F. Aquilini vs. Pelkmans*, p 24; W. A. Kennett. *Op. cit.*, lk 95-97.

⁸² U. Magnus, P. Mankowski. *Op. cit.*, lk 784.

⁸³ B.Hess, jt. Study JLS/C4/2005/03. *Op. cit.*, lk 269-270.

⁸⁴ P. Jenard märgib oma eelpool viidatud raportis, et nimetatud säte ei anna kohtule diskretsiooniõigust kaitsemeetme võimaldamise otsuse tegemisel. P. Jenard. *Op. cit.*, lk 52.

⁸⁵ EKo 03.10.1985, C-119/84, *Capelloni ja F. Aquilini vs. Pelkmans*, p 18.

täitemenetluses formaliseerituse põhimõte, mille kohaselt pole kohtutäituril õigust asuda hindama materiaaõiguslikke asjaolusid⁸⁶. Kohtutäitur lähtub täitedokumendi täitmisel lahendi resolutsioonist, mis peab olema piisavalt selge, et kohtutäituril ei tekiks vajadust tõlgendada lahendi muud teksti⁸⁷. Seega olukorras, kus kohtutäiturile esitatakse näiteks Soome kohtulahend ning lahendi täidetavaks tunnistamise määrus ja taotletakse kaitsemeetmete rakendamist võlgniku suhtes, tuleks täituril kaitsemeetme rakendamiseks asuda analüüsima nii mõlema poole õigustatud huvi, majanduslikku olukorda kui ka muid asjaolusid, mille põhjal saaks võtta seisukoha, milline kaitsemeede oleks kohane ning võlgnikku mitte liialt koormav. Vastav otsustus aga väljub kohtutäituri pädevusest ning kuulub TsMS §-i 377 kohaselt kohtu pädevusse, mistõttu ei saa kohtutäitur nimetatud küsimuses seisukohta võtta⁸⁸. Seetõttu on autori hinnangul olulise tähtsusega Euroopa Kohtu juristi tähelepanek⁸⁹, et kuigi artikli 47 lõike 2 kohaselt pole kaitsemeetme taotlemiseks kohtu poole pöördumine nõutav, pole see siiski keelatud kui siseriiklikud normid vastavat kinnitavat protseduuri ette näevad. Tõsi, taolised protseduurid ei või viia nõude *prima-facie* põhjendamise nõudmiseni või muud moodi määruse aluseks olevatest põhimõtetest kõrvalekaldumiseni. Võlausaldaja seisukohalt tähendab see, et kaitsemeetme taotlemise protsessi pikkus ja kulud võivad jääda liikmesriigiti varieeruma, kuna ka teiste liikmesriikide täitevorganitel ei pruugi sarnaselt Eesti kohtutäiturile materiaaõiguslike asjaolude hindamiseks pädevust olla⁹⁰.

Materiaaõiguslike asjaolude hindamine on aga artikli 47 lõike 2 analüüsimisel võlgniku ja sissenõudja õiguste tasakaalu aspektist autori hinnangul võtmeküsimuse tähtsusega, kuna siseriikliku kohtu pädevusse jääb siiski otsustada, milliseid kaitsemeetmeid ja millistel tingimustel rakendada⁹¹. Nimelt ei garanteeri Brüsseli I määruse artikkel 47 lõike 2 võlausaldajale ühte kindlat liiki kaitsemeetme rakendamist⁹², vaid viitab lihtsalt siseriiklikele õigusnormidele. Autori hinnangul tasakaalustab see oluliselt võlausaldaja ja võlgniku huve, kuna seeläbi saab kohus siiski otsustada ka vähem koormava kaitsemeetme rakendamise kasuks. Nii tuleb kohtul otsuse langetamisel arvestada kaitsemeetme liigi ja ulatuse

⁸⁶ RKTkm 16.10.2002, 3-2-1-119-02 p 8.

⁸⁷ RKTkm 16.01.2008, 3-2-1-132-07 p 11; RKTko 30.03.2006, 3-2-1-4-06 p 41.

⁸⁸ Riigikohus on asunud seisukohale, et kohtutäitur ei saa muutuda täiendavaks õigust mõistvaks organiks. Vt nt: RKTkm 16.10.2002, 3-2-1-119-02 p 11.

⁸⁹ EK 03.10.1985, C-119/84, *Capelloni jt*, kohtujurist G. Slynni ettepanek, lk 3151.

⁹⁰ Nõutav pädevus puudub näiteks ka Soome, Inglise, Iiri ja Poola kohtutäituritel. B.Hess, jt. Study JLS/C4/2005/03. *Op. cit.*, lk 266. Taoline kinnitav protseduur on nõutav ka Itaalias, Taanis, Luksemburgis, Prantsusmaal ja Hollandis. Vt: EK 03.10.1985, C-119/84, *Capelloni jt*, kohtujurist G. Slynni ettepanek, lk 3151.

⁹¹ EKo 03.10.1985, C-119/84, *Capelloni ja F. Aquilini vs. Pelkmans*, p 20-21.

⁹² P. Schlosser. Report on the Convention on the Association of the Kingdom of Denmark, Ireland and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Convention on jurisdiction and the Enforcement of Judgments in civil and commercial matters and to the protocol on its interpretation by the Court of Justice. – O.J. 1979, No C59/71. Arvutivõrgus: http://aei.pitt.edu/1467/1/commercial_reports_schlosser_C_59_79.pdf, 25.04.2014.

määramisel siseriiklikke norme ja kehtivat praktikat. Muuhulgas tähendab see, et siseriikliku kohtu pädevuses on otsustada ka menetlusprotsessi puudutavaid küsimusi, sealhulgas kas võimaldada kaitsemeede *ex parte* või *inter partes*⁹³. Seega juhul, kui kohus peaks leidma, et kaitsemeetme liigi määramine pole võlgniku ärakuulamiseta mõistlik, on tal artikli 47 lõike 2 alusel võimalik otsustada võlgniku ärakuulamise kasuks. Nii on kohtul meetme ulatuse ja liigi üle otsustamisel võimalik saada andmeid ka võlgnikult ja seeläbi tagada kohaldatava meetme proportsionaalsus.

Teisest küljest pole aga kohtul artikli 47 lõike 2 alusel keelatud teha kaitsemeetme lahend ka *ex parte* korras. Sellest tulenevalt ja vaatamata asjaolule, et Brüsseli I määrus ei võimalda tunnustada *ex parte* menetluses tehtud kohtulahendeid, siis olukorras, kus lahend on siseriikliku kohtu poolt juba tehtud ja ka *exequatur* menetlus täitmisriigis on läbitud, võimaldab nimetatud säte võlausaldajal siiski omandada kaitsemeetme lahend (nt Eestis viivitamata täitmisele kuuluv arvelduskonto arestimise määrus) ka *ex parte*, kuid seda vaid juhul, kui täitmisriigi siseriiklik kord seda võimaldab. Nii on Eesti kohus enamasti lubanud⁹⁴ hagi tagamise raames võlgniku arvelduskonto blokeerimise ilma võlgnikku eelnevalt ära kuulamata (*ex parte*)⁹⁵.

See on autori hinnangul kooskõlas määruse üldiste eesmärkidega, kuivõrd nagu Euroopa Kohus Brennero⁹⁶ kohtuasjas on märkinud, on Brüsseli konventsiooni (Brüsseli I määruse eelkäija) eesmärgiks vähendada nõudmisi, mis takistaksid kohtuotsuse täitmist liikmesriigis samal ajal võimaldades teisel poolel rakendada oma õiguste kaitseks ka õiguskaitsvahendeid. Artikli 47 lõike 2 tõlgendamisel on oluline silmas pidada, et võlgniku õigused õiglasele kohtupidamisele on kaitstud põhimenetluses, kuivõrd vastav otsus ei tohi olla koostatud võlgniku osavõtuta ning taoline *ex parte* korras tehtud lahend ei ole ka tunnustatav Brüsseli I määruse alusel. Seetõttu on võlgnikul olnud võimalus oma positsioone kaitsta põhimenetluses, millest tulenevalt poleks võlausaldaja täitmishuvi aspektist põhjendatud kaitsemeetmete rakendamise täiendav edasilükkamine. Artikli 47 lõikest 2 tulenev kohtu kohustus kaitsemeetme võimaldamiseks tuleneb muuhulgas ka vastastikuse usalduse põhimõttest. See tähendab, et kohus ei asu hindama kaitsemeetme rakendamise põhjendatust,

⁹³ EK 03.10.1985, C-119/84, *Capelloni jt*, kohtujurist G. Slynni ettepanek, lk 3153.

⁹⁴ RKTkm 14.02.2007, 3-2-1-127-06 p11; TrtRnKm 26.06.2012, 2-12-15752 p 9; TrtRnKm 01.03.2012, 2-11-61965 p 10; HMKm 22.06.2012, 2-12-23780.

⁹⁵ TsMS-i §-i 384 lg 3 kohaselt võib kohus kostja eelnevalt ära kuulata, kui see on ilmselt mõistlik, eelkõige kui avalduses taotletakse vaidlusaluse õigussuhte esialgset reguleerimist. Seejuures on Riigikohtu tsiviilkolleegium tsiviilasja 3-2-1-17-10 punktis 11 selgitanud, et see on kohtu õigus mitte kohustus ja selle üle otsustamisel on kohus kohustatud arvesse võtma kõiki asjaolusid, sh kaitsemeetme mõju.

⁹⁶ EKo 27.11.1984, C-258/83, *Brennero*, lk 3976.

kuna teises liikmesriigis on tehtud täitmisele kuuluv kohtulahend, mida tuleb vastastikuse tunnustamise ja usalduse põhimõttest tulenevalt kohelda kui siseriiklikku otsust. Seetõttu on autori hinnangul põhjendatud täitmismäärusele antud võim ja sellest tulenev võlausaldaja õigus kaitsemeetme rakendamise nõudmiseks. Võlgniku õiguste kaitse tagamisel ei tohi unustada ka sissenõudja täitmishuvi ja õigust⁹⁷ nõude efektiivsele maksma panemisele (*effet utile*). Seega tasakaalustab Brüsseli I määruse artikli 47 lõikest 2 tulenev kaitsemeetmete võtmise õigus sissenõudja ja võlgniku õigusi võimaldades võlausaldajal end kindlustada võlgniku pahatahtlikkusest või muudest asjaoludest tuleneva maksejõuetuse vastu.

Ometi sõltub artikli 47 lõigetest 1 ja 2 tuleneva võlausaldaja õiguse realiseerimine täies ulatuses siseriiklikest normidest ja riigisisese kohtu poolt artiklile antavast tõlgendusest. Liikmesriikide praktika nimetatud artikli rakendamisel pole olnud järjepidev⁹⁸. Hispaanias kontrollivad kohtud nimetatud artikli alusel koostatud kaitsemeetmete taotluste valguses hoopis lahendi vastavust avalikule korrale ning Saksamaal keeldutakse kaitsemeetmet kohaldamast juhul, kui kohtulahend pole eelnevalt toimetatud võlgnikule kätte⁹⁹. Nimelt ollakse Saksamaal ja Belgias valdavalt seisukohal, et artikli 47 lõikest 2 tulenevat kaitsemeetmet saab rakendada vaid pärast seda, kui täitmismäärus on võlgnikule kätte toimetatud¹⁰⁰. Sellise seisukohaga ei saa autori hinnangul nõustuda, kuivõrd sellist nõuet artikli 47 lõikest 2 ei tulene ning lisaks poleks sellisel juhul tagatud ka üllatusmoment, mis aga artikli 47 lõike 2 eesmärgist nähtub¹⁰¹. Ka Euroopa Kohus on eespool viidatud Capelloni¹⁰² lahendis leidnud, et nimetatud artikli eesmärgiks on ennekõike kaitsta sellise võlausaldaja huvisid, kes on täitmismääruse saavutanud, kuid ei saa veel lahendit täitmisele pöörata. Kohtu taoline seisukoht viitab sellele, et sätte eesmärk on kaitsta võlausaldaja huvi alates täitmismääruse võimaldamisest kuni selle jõustumiseni ning mitte tekitada sinna vahele täiendavat reguleerimata ajalist lünka. Nimetatud tõlgendust kinnitab ka artikli 47 lõike 2 sõnastus, mille kohaselt täitmismäärusega kaasneb luba kaitsemeetmete rakendamiseks¹⁰³ ning mis, nagu eespool analüüsitud, viitab autori hinnangul asjaolule, et täitmismääruse väljastamine iseenesest loob piisava aluse kaitsemeetmete rakendamiseks.

⁹⁷ European Council. The Stockholm Programme. *Op. cit.*

⁹⁸ B.Hess, jt. Study JLS/C4/2005/03. *Op. cit.*, lk 266 jj.

⁹⁹ *Ibid.*

¹⁰⁰ *Ibid.*, lk 266-267.

¹⁰¹ U. Magnus, P. Mankowski., *Op. cit.*, lk784-785.

¹⁰² EKO 03.10.1985, C-119/84, *Capelloni jt*, p 17.

¹⁰³ *Ibid.*, p 25.

Siiski ei saa siinkohal mööda vaadata asjaolust, et sätte vastuoluline tõlgendus ei soodusta ühtse õigusliku praktika tekkimist ega aita kaasa õiguskindluse¹⁰⁴ arengule. Lisaks ei saa erinevate tõlgenduste tõttu liikmesriikides võlausaldaja olla nimetatud sättele tuginedes veendunud kaitsemeetme rakendamises. See kinnitab autori eespool väljendatud seisukohta, mille kohaselt võivad kaitsemeetmete rakendamise võimalused liikmesriigiti varieeruda ning kohati olla isegi ettenähtud ulatuses tagamata. See ei aita aga kaasa vabadusel, turvalisusel ja õiglusel rajaneva Euroopa Liidu piirkonna säilitamisele ning arengule.

Brüsseli I-bis määruse jõustumise valguses väärrib märkimist asjaolu, et artiklist 47 selle praegusel kujul loobutakse seoses *exequatur* menetluse kaotamisega¹⁰⁵. Siiski jääb määrus kandma sätte sisulist rakendusala, kuivõrd artikli 40 kohaselt tuleneb täidetavast kohtuotsusest seaduse alusel luba võtta kaitsemeetmeid, mis on ette nähtud taotluse saanud liikmesriigi õigusega. See võimaldab võlausaldajal *exequatur* menetlust läbimata taotleda täitmisriigis pärast täidetava kohtuotsuse omandamist¹⁰⁶ kaitsemeetmete rakendamist võlgniku suhtes.

1.2.3. Kaitsemeetme taotlemine Brüsseli I määruse artikli 31 alusel

Kuna eelnevalt analüüsitud artikkel 47 pole ainus eripädevuse alus kaitsemeetmete taotlemiseks Brüsseli I määruse alusel, siis tuleb järgnevalt analüüsida, mille poolest erineb ja millised on võlausaldaja võimalused kaitsemeetme saavutamiseks Brüsseli I määruse artikli 31 alusel.

Artikkel 31 pärineb juba Brüsseli konventsioonist ning on sealt pea muutumatuna kandunud edasi Brüsseli I määrusesse. Ka Brüsseli I-bis määruses jääb artikli sõnastus sisuliselt samaks¹⁰⁷. Artikkel on pea samas sõnastuses olnud olemas ka Lugano konventsioonis¹⁰⁸ ja

¹⁰⁴ Euroopa Kohus on korduvalt toonitanud õiguskindluse põhimõtte olulisust Brüsseli konventsiooni aluspõhimõtete hulgas. Vt: EKo 06.06.2002, C-80/00 *Italian Leather*, p 51; EKo 04.03.1982, C-38/81, *Effer Spa vs. Kantner*, p 6; EKo 28.09.1999, C-440/97, *GIE Groupe Concorde jt*, p 23; EKo 19.02.2002, C-256/00, *Besix*, p 24.

¹⁰⁵ Nagu autor 1.2.1. alapeatükis analüüsis, loobutakse Brüsseli I-bis määrusega *exequatur* menetlusest ka kaitsemeetmete puhul. Nimetatud puudutab siiski vaid *inter-partes* tehtud kohtulahendeid.

¹⁰⁶ Brüsseli I-bis määruse artikli 53 kohaselt väljastab otsuse teinud kohus täidetava kohtuotsuse kohta tunnistuse, kasutades I lisas ettenähtud vormi.

¹⁰⁷ Küll aga täieneb määrus preambulitega, mis õiguskindluse ja -selguse huvides aitavad sätte sisu paremini avada, arvestades tekkinud Euroopa Kohtu praktikat.

¹⁰⁸ Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. Lugano, 16.09.1988. –O.J. L 319, 25/11/1988, lk 9-48.

selle järeltulijas Lugano II konventsioonis¹⁰⁹. Sellest tulenevalt tuleb nimetatud artikli tõlgendamisel arvestada Euroopa Kohtu varasemat kohtupraktikat, sh kohtupraktikat, mis on tehtud Lugano konventsioonide ja Brüsseli konventsiooni valguses¹¹⁰.

Brüsseli I määruse artikkel 31 on saanud õiguskirjanduses palju kriitikat. Muuhulgas on sättele heidetud ette selle sõnastusest tulenevat kohaldusala ja tingimuste ebaselgust ning selle mittevastavust määruse preambulis püstitatud eesmärkidele¹¹¹. Euroopa Kohus on sätet pidanud korduvalt tõlgendama ning püüdnud oma lahenditega sätte kohaldusala kitsendada. Euroopa Komisjon on toonitanud¹¹², et nimetatud artikli rakendamisse tuleb suhtuda ettevaatusega ja arvestada seejuures kehtivat Euroopa Kohtu praktikat. Siiski on leitud, et kuivõrd artiklite 31 ja 47 sõnastus on üsna sarnane, siis tuleks kaitsemeetmeid mõista mõlema artikli valguses ühte moodi¹¹³.

Nagu sätte sisust ilmneb, on võlausaldajal õigus taotleda kaitsemeetme rakendamist Brüsseli I määruse artikli 31 alusel. Nimetatud artikkel sätestab aluse, milles antakse eripädevus kaitsemeetme, sh arvelduskonto aresti määramiseks, liikmesriigi kohtule, kelle territooriumil asub võlgniku vara, sõltumata sellest, et pädevus asja sisuliseks lahendamiseks võib olla mõne muu liikmesriigi kohtul¹¹⁴. Sellest tulenevalt on võlausaldajal valikuvõimalus, kas taotleda kaitsemeetmete rakendamist asja sisulist poolt lahendavalt kohtult või alternatiivina pöörduda teise liikmesriigi kohtu poole Brüsseli I määruse artikli 31 alusel ning taotleda sealt kaitsemeetmete määramist. Näiteks juhul, kui asja põhivaidlus toimub Eestis, kuid võlgnik omab arvelduskontot ka Soomes registreeritud krediitiasutuses, siis on võlausaldajal võimalik otsustada, kas ta palub Eesti kohtult kaitsemeetme määramist Soomes asuva arvelduskonto suhtes või pöördub Brüsseli I määruse artikli 31 alusel Soome kohtu poole kaitsemeetme määramiseks. Sellisel juhul on vaid Soome kohus seotud artiklist 31 tulenevate nõuete ja

¹⁰⁹ Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters —O.J. L 339/3, 21/12/2007.

¹¹⁰ Vt nt EKo 01.10.2002, 167/00, *Henkel*, p 49; EKo 23.04.2009, 533/07, *Falco jt*, p 51-53.

¹¹¹ A. Dickinson. Provisional Measures in the Brussels I. Review: Disturbing the status quo? –Journal of private International Law 2010. Vol. 6, No. 3, lk 520.

¹¹² Commission of the European Communities. Report from the commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee on the application of Council Regulation (EC) No 44/2001 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. – COM(2009) 174 final; Commission of the European Communities. Green Paper on the review of Council Regulation (EC) No 44/2001 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. –COM(2009) 175 final.

¹¹³ B. Hess. Study No JAI/A3/2002/02. *Op. cit.*, lk 266.

¹¹⁴ Üldpädevus on sätestatud Brüsseli I määruse artiklites 2, 5-24.

piirangutega, ehk artikkel 31 ei rakendu olukorras, kus kaitsemeetmete rakendamise üle otsustab asja sisulist poolt menetlev kohus¹¹⁵ (eespool toodud näite puhul Eesti kohus).

Seega võib esmapilgul tunduda, et sätte rakendusala kattub artikliga 47 ning taolist mõtet on õiguskirjanduses ka väljendatud¹¹⁶. Siiski ei saa autori hinnangul sellega päris nõustuda. Erinevalt artiklist 47 on kaitsemeetme taotlemine artikli 31 alusel autori hinnangul piiritletud kohtumenetluse algatamise kavatsusest alates kuni asjas lahendi tegemiseni. Tõsi, õiguskirjanduses on väljendatud vastakaid seisukohti sätte ajalise rakenduse küsimuses. Ühest küljest on leitud, et kuna nimetatud eripädevuse eesmärk on kaitsta õigusi, mille tunnustamist taotletakse mujalt, siis on kaitsemeetmete taotlemine nimetatud sätte alusel lubatud alates kohtumenetluse algusest kuni asjas lahendi tegemiseni¹¹⁷. Sellisel seisukohal oli esialgu ka Euroopa Kohus¹¹⁸, kuid asjas *Van Uden Maritime BV*¹¹⁹ asus kohus siiski seisukohale, et sellekohane range nõue määrusest ei tulene ja artikkel 31 on kohaldatav ka olukorras, kus põhimenetlus on kas käimas või asi alles tuleb menetlemisele. Seega pole kaitsemeetme rakendamise eelduseks olemasolev kohtumenetlus vaid sissenõudja kavatsus kohtumenetluse algatamiseks. Tulenevalt eelmainitust on autori hinnangul kohane järeldada, et sätete 47 ja 31 rakendusala erineb eelkõige selle poolest, et kui artiklit 47 on võimalik rakendada olukorras, kus võlausaldaja on tunnustatava kohtulahendi juba omandanud, siis artikli 31 rakendamine on võimalik märksa varasemas etapis. See tähendab, kas enne asjas menetluse algatamist või alternatiivselt menetluse kestel. Seejuures on kohus rõhutanud, et artikli 31 alusel ei ole lubatud kaitsemeetmete rakendamine vaidlustes, mis Brüsseli I määruse (või selle eelkäija Brüsseli konventsiooni) rakendusalasasse ei kuulu. Teisisõnu ei tohi nimetatud jurisdiktsiooni alust kasutada määruses sätestatud tingimustest ja piirangutest mööda pääsemiseks või määruse rakendusala muutmiseks¹²⁰. Seejuures on kohtupraktika sätestanud kaks nõudmist artikli kohaldamisele:

- 1) tegemist peab olema ajutise meetmega määruse mõttes¹²¹ ning
- 2) kaitsemeetet rakendaval riigil peab olema rakendatava meetmega territoriaalne seos¹²².

¹¹⁵ U. Magnus, P. Mankowski. *Op. cit.*, lk 611.

¹¹⁶ B.Hess, jt. Study JLS/C4/2005/03. *Op. cit.*, lk 266.

¹¹⁷ U. Magnus, P. Mankowski. *Op. cit.*, lk 616.

¹¹⁸ EKo 26.03.1992, C-261/90, *Reichert jt*, p 34.

¹¹⁹ EKo 17.11.1998, C-391/95, *Van Uden Maritime v Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line and Others*, p 29.

¹²⁰ EKo 17.11.1998, C-391/95, *Van Uden jt*, p 30; EKo 27.03.1979, C-143/78, *Jacques de Cavel v Louise de Cavel*, p 9.

¹²¹ Määruses sisalduvaid mõisted tuleb tõlgendada autonoomselt võttes arvesse asjakohast Euroopa Kohtu praktikat.

¹²² EKo 17.11.1998, C-391/95, *Van Uden jt*, p 40.

Ajutiseks meetmeks määruse mõttes on kohus pidanud neid meetmeid, mis on ajutise iseloomuga ja mis ei vii *de jure* lõpliku meetme rakendamiseni. Täpsemalt leidis kohus Reichert II¹²³ kohtuasjas, et ajutiseks meetmeks on abinõu, mis määruse rakendusala piires on mõeldud säilitama faktilist ja õiguslikku olukorda, et tagada neid õigusi, mille tunnustamist mujal (põhilises kohtumenetluses) taotletakse. Ajutised meetmed määratakse küll *lex fori* kohaselt¹²⁴ ehk riik saab oma siseriikliku õiguse alusel otsustada, kas ja mis tingimustel nimetatud kaitsemeetet lubada, kuid seejuures tuleb jälgida, et kaitsemeetme rakendamisel ei ületaks liikmesriigi kohus talle artikliga 31 antud pädevuse piire. Autori hinnangul täidab arvelduskonto teatud summa ulatuses blokeerimine kaitsemeetmena määrusest tulenevaid tingimusi ajutise meetme mõistele, kuivõrd sellisel juhul ei toimu nõude rahuldamist ega võlausaldaja arvelduskontole kandmist vaid summa väljamaksmise õigus võlgniku arvelduskontolt peatatakse, et tagada *status quo* säilimine kuni asjas lõpplahendi tegemiseni. Seega ei vii arvelduskonto arest *de jure* lõpliku meetme rakendamiseni. Sellist tõlgendust kinnitab autori hinnangul ka Euroopa Kohtu otsus *Denilauler*-asjas, kuivõrd nimetatud lahendis käsitles kohus olukorda, kus Prantsusmaa kohus andis kaitsemeetme määramiseks välja lahendi, mille kohaselt tuli arestida võlgnikule kuuluv arvelduskonto Saksamaal. Kohus märkis, et kuna lahend oli siseriikliku kohtu poolt antud *ex parte* korras, siis seda konventsiooni alusel tunnustada pole võimalik, kuid kohus aktsepteeris siiski arvelduskonto aresti kui määruse mõttele vastavat kaitsemeetet¹²⁵. Seega arvelduskonto arest kaitsemeetmena iseenesest määruse rakendusala ei välju, kuid asjaoludest sõltuvalt peab kohus määrama ajalise piirangu kaitsemeetme kehtivusele või nõudma võlausaldajalt tagatist võlgnikule võimaliku tekkiva kahju hüvitamiseks¹²⁶.

Teine nõue ehk nn Van Udeni test (Van Udeni kohtulahendist¹²⁷ tulenev nõue territoriaalse seose (*real connecting link*) olemasoluks) on autori hinnangul arvelduskonto kaitsemeetme määramise puhul tuvastatav ja täidetav, kuivõrd meetme objektiks on arvelduskonto blokeerimine krediitiasutuses, mis on registreeritud konkreetse liikmesriigi territooriumil. Muude ajutiste meetmete, ennekõike vahemaksete osas on aga Van Udeni testi osas tekkinud liikmesriikides palju vaidlusi¹²⁸. Siiski sisaldab Brüsseli I kui Brüsseli I-bis määrus viidet

¹²³ EKO 26.03.1992, C-261/90, *Reichert jt*, p 34.

¹²⁴ EK 26.03.1992, 261/90, *Reichert jt*. Kohtujurist Gulmanni ettepanek, lk I-2165.

¹²⁵ EKO 21.05.1980, C-125/79, *Denilauler vs. Couchet*, p 15.

¹²⁶ *Ibid.*

¹²⁷ EKO 17.11.1998, C-391/95, *Van Uden jt*, p 40.

¹²⁸ U. Magnus, P. Mankowski. *Op. cit.*, lk 619.

territoriaalse seose põhimõttele¹²⁹. Võrdluseks lubab ka TsMS Eesti kohtul rakendada kaitsemeetet välisriigis toimuva kohtumenetlusega seoses vaid juhul, kui Eesti kohtu tööpiirkonnas asub vara, mille suhtes hagi tagamise abinõu rakendamist taotletakse¹³⁰. Seega tuleneb juba Eestis kehtivatest õigusaktidest territoriaalse seose olemasolu nõue, mis muuhulgas piirab meetme mõju siseriiklikule tasandile. Autori hinnangul on territoriaalse seose olemasolu arvelduskontode blokeerimise kui kaitsemeetme rakendamise osas põhjendatud ja vajalik, kuna kaitsemeetet rakendava liikmesriigi kohus oskab kõige paremini hinnata meetme rakendamise vajadust ja ulatust¹³¹. Lisaks aitab taoline nõue vältida nn *forum shoppingut* ehk siis kaitsemeetet rakendava liikmesriigi valimist tulenevalt selles kehtiva õigusliku regulatsiooni sobilikkusest võlausaldajale¹³².

Lisaks siseriiklikule õigusele viitamisele kujutab artikkel 31 endast artikliga 47 sarnast eripädevuse normi, millega antakse liikmesriigi kohtule õigus kaitsemeetmete rakendamiseks ning seda lähtuvalt siseriiklikus õiguses kehtivatest normidest. Siiski on oluline vahet teha artikli 47 lõike 2 ja artikli 31 rakendusosalal, kuivõrd nagu eespool mainitud, kohaldub artikkel 31 olukorras, kus kohtumenetlust pole veel võib-olla isegi algatatud. Kuna Brüsseli I määruse alusel pole lubatud selliste kaitsemeetmete määramine, mis viivad määruses sätestatud põhimõtetest kõrvale kaldumiseni¹³³, siis pole autori hinnangul (erinevalt artikli 47 lõikest 2) määruse artikli 31 alusel võimalik siseriiklikult *ex parte* korras kaitsemeetme määramine. Oluline vahe seisneb nende kahe sätte tõlgendamisel autori hinnangul selles, et artiklis 47 lõikes 2 sätestatud juhul on kostja suhtes juba tunnustatav ja täidetav kohtulahend tehtud ning läbitud ka *exequatur* menetlus. See tähendab, et kostja on juba saanud põhiasja võistlevas kohtumenetluses osaleda ning oma õigusi efektiivselt realiseerida¹³⁴. Artikkel 31 võimaldab võlausaldajal aga pöörduda kaitsemeetme taotlusega kohtu poole olukorras, kus kohtumenetlust pole veel algatatud. Seega kostja ei pruugi tema suhtes läbiviidavast menetlusest või selle kavatsusest isegi teadlik olla. Seetõttu pole täidetud Brüsseli I määrusest tulenev võlgniku ärakuulamise ja menetlusse kaasamise kohustus. Tuleb aga silmas pidada, et Brüsseli I määruse eesmärk on kohtulahendi väljastamiseni jõudmine nii, et kostjal oleks

¹²⁹ Brüsseli I määruse preambul nr 8; Brüsseli I-bis määruse preambul nr 13.

¹³⁰ TsMS-i §-i 382 lg 3.

¹³¹ EKo 21.05.1980, C-125/79, *Denilauler vs. Couchet*, p 16.

¹³² Euroopa Liidu liikmesriikide õigusaktid erinevad kaitsemeetmete rakendamise regulatsioonide poolest, mistõttu on ühes riigis võimalik saada soodsam lahend lihtsamini kui teises. Vt: B. Hess. Study No JAI/A3/2002/02. *Op. cit.*, lk 104 jj.

¹³³ Vt: EKo 17.11.1998, C-391/95, *Van Uden jt*, p 30; EKo 27.03.1979, C-143/78, *De Cavel*, p 9.

¹³⁴ Nimetatud eeltingimus ehk alus kohtulahendi tunnustamisest keeldumiseks olukorras, kus see on tehtud kostja osavõtuta sisaldub nii Brüsseli I määruses kui ka seda 2015. aastast asendavast Brüsseli I-bis määruses. Vt artiklid 34 ja 35 Brüsseli I määruses ja artikkel 46 Brüsseli I-bis määruses.

võimalus oma õigusi kaitsta¹³⁵. Seetõttu oleks *ex parte* korras kaitsemeetme lahendi tegemine olukorras, kus võlgniku suhtes pole veel täidetavat kohtuotsust või isegi kohtumenetlust veel algatatud, autori hinnangul käsitletav määruse põhimõtetest, ennekõike ärakuulamise ja menetluse kaasamise kohustusest, kõrvale kaldumisena.

Artikli 31 (või alates 2015. aastast rakendamisele kuuluva Brüsseli I-bis määruse artikli 35) alusel kaitsemeetme taotlemiseks peab võlausaldaja pöörduma täitmise riigi kohtu poole, näiteks Eesti kohtu poole hagi tagamise taotlusega ning seejuures tuleb võlausaldajal oma taotlus vastavusse viia Eesti tsiviilkohtumenetluses kehtivate nõuetega ja oma taotlust põhistada. Eesti kohus võib hageja taotlusel hagi tagada, kui on alust arvata, et tagamata jätmine võib raskendada kohtuotsuse täitmist või selle võimatuks teha. Kui kohtuotsust tuleb ilmselt täita mujal kui Euroopa Liidu liikmesriigis ja välislepingu alusel ei ole tagatud Eesti kohtuotsuste täitmine, loetakse, et hagi tagamata jätmine võib raskendada kohtuotsuse täitmist või selle võimatuks teha¹³⁶. Võlausaldaja seisukohalt väärrib autori hinnangul märkimist, et avaldus peab vastama TsMS-i §-s 381 sätestatud tingimustele ning muuhulgas peab kohtule esitatud avaldus olema eesti keeles (TsMS-i §-id 32 ja 33). Sellest tulenevalt on kohane järeldada, et kui tegemist on välismaise võlausaldajaga, võib siseriiklike normide alusel avalduse esitamine tekitada talle raskusi ning rahalist kulu (muuhulgas esindaja-¹³⁷ ja tõlkekulud). Taolised probleemid on autori hinnangul omased ka *exequatur* menetlusele. Siiski erinevalt *exequatur* menetlusest pole kaitsemeetmete rakendamise näol tegemist formaalse protseduuriga ja võlausaldajal tuleb artikli 31 alusel kaitsemeetmet taotledes oma avaldust siiski põhjendada ja tõendada. Seega võib protsess välismaise võlausaldaja jaoks olla märksa keerulisem ja kulukam kui *exequatur* menetlus¹³⁸.

Eesti kohtutele pole nimetatud alusel kaitsemeetme rakendamine võõras¹³⁹ ning ka riigikohus on kinnitanud kaitsemeetme rakendamist võlgniku suhtes, kelle elu- või asukoht on välisriigis või kelle õigussuhtest tulenevad vaidlused tuleb lahendada välisriigi kohtus¹⁴⁰. Eestis, sarnaselt enamikule Euroopa Liidu riikidele, laieneb kaitsemeetme rakendamisel hagi tagamise meetme taotlejale tõendamiskoormis, et hagi tagamata jätmise korral võib nõude

¹³⁵ Vt nt: EKo 11.07.1985, C-49/84, *Debaecker vs. Bouwman*, p 10; EKo 28.03.2000, C-7/98, *Dieter Krombach vs. Andre Bamberski*, p 43.

¹³⁶ TsMS-i §-i 377 lg 1.

¹³⁷ Kuigi Eestis pole tsiviilkohtumenetluses esindaja olemasolu üldjuhul kohustuslik, on välismaine võlausaldaja ilmselt sunnitud Eesti tsiviilõigust tundva (ja eesti keelt valdava) esindaja endale palkama, kuna omal käel Eesti tsiviilkohtumenetluse tundmaõppimine võib osutuda raskendatuks.

¹³⁸ Juba *exequatur* menetlust on õiguskirjanduses korduvalt kritiseeritud. Vt autori analüüs *exequatur* menetluse kohta 1.2.1. alapeatükk.

¹³⁹ TrtRnKm 26.06.2012, 2-12-15752; TMKm 22.01.2013, 2-13-3078; TMKm 18.01.2013, 2-13-2520.

¹⁴⁰ RKTkm 27.10.2010, 3-2-1-74-10 p 11.

hilisem täitmine osutada võimatuks¹⁴¹. Küll aga näitab professor B. Hessi poolt läbiviidud uuring, et liikmesriikide praktika nõude rakendamise osas on erinev. Nii varieeruvad nõuded töendamiskoormise põhjalikkuse kui ka spetsiifiliste hagi tagamise kriteeriumide osas¹⁴². See tähendab, et sõltuvalt sellest, millises liikmesriigis võlgniku arvelduskonto asub, võib võlausaldajal kaitsemeetet tagava lahendi saavutamine olla kas keerulisem või lihtsam. On korrektne järeldada, et kehtiv õiguslik regulatsioon ei saa tagada võlausaldajate võrdseid võimalusi kaitsemeetme omandamiseks ja vastavalt ka õiguste võrdset kaitset Euroopa Liidu piires. See ei soodusta autori hinnangul piiriüleste suhete arenemist, kuna sõltumata isikutele, kaupadele ja teenustele kehtiva vaba liikumise põhimõttest, rakenduvad võlausaldajale võlgnevuse sissenõudmise etapis liikmesriikide vahelised piirid, mis takistavad efektiivset võlgnevuse sissenõudmist. See ei aita aga kaasa vabadusel, turvalisusel ja õiglusel rajaneva Euroopa Liidu piirkonna säilitamisele ning arengule, mistõttu võib olla takistatud ka Brüsseli I määruse I ja II preambulis sätestatud eesmärkide saavutamine.

Nagu eespool analüüsitud, pole Brüsseli I määruse artikli 31 alusel võimalik *ex parte* kaitsemeetme lahendi saavutamine. Seega on nimetatud artikkel võlausaldaja seisukohast üsna piiratud kasutusvõimalustega. Brüsseli I-bis määrusega jääb artikli sisu kandma edasi artikkel 35 ning sätete äärmiselt sarnase sõnastuse tõttu muudatusi artikli tõlgendamisel tõenäoliselt ei kaasne.

¹⁴¹ European Commission. Staff Working Paper (viide nr 12), lk 15.

¹⁴² Näiteks Prantsusmaal, Belgias ja Luxemburgis piisab, kui tõendada ära, et võlgnik on majanduslikes raskustes. Samas Saksamaal ja Austrias ei piisa kaitsemeetme rakendamiseks isegi sellest, kui on olemas risk võlgniku maksejõuetuks muutumise ees. Vt: B. Hess. Study No JAI/A3/2002/02. *Op. cit.*, lk 128 jj.

2. Euroopa Komisjoni ettepanek Euroopa pangakonto arestimise määruse loomiseks

2.1. Kavandatud määruse eesmärgid ja reguleerimisala

Esimeses peatükis läbiviidud analüüs näitas, et võlausaldajale kättesaadavad võimalused kaitsemeetme taotlemiseks ja täitmiseks Brüsseli I määruse ja Brüsseli I-bis määruse alusel sisaldavad mitmeid probleeme, mis takistavad nii kaitsemeetme lahendi kiiret saavutamist kui ka sellest tulenevalt võlgnevuse efektiivset sissenõudmist. Seega on teises peatükis oluline töö eesmärkidest lähtuvalt analüüsida, kuidas Euroopa Komisjoni 2011. aasta ettepanek¹⁴³ Euroopa pangakonto arestimise määruse kehtestamiseks uurimistöö esimeses peatükis tuvastatud probleemid lahendab ja aitab muuta võlgnevuse piiriülest sissenõudmist efektiivsemaks. Võlausaldaja positsiooni analüüsimisel on oluline paralleelselt käsitleda ka võlgniku õigustatud huve ja õigust õiglasele kohtumenetlusele, et leida vastus küsimusele, kas kavandatud määrus tagab poolte õiguste tasakaalu. Kõigepealt on aga teemakäsitluse seisukohast vajalik lühidalt selgitada kavandatud määruse eesmäärke ja reguleerimisala.

Euroopa pangakonto arestimise määrusega soovitakse luua kiirmenetlus¹⁴⁴ (edaspidi arestimismääruse menetlus), mis oleks kättesaadav alternatiivina siseriikliku õigusega ette nähtud menetlustele ning mis tõhustaks kohtuotsuste täitmist piirileste vaidlustega seotud tsiviil- ja kaubandusasjades. Kavandatud määruse eesmärk on pakkuda võlausaldajale kaitset, st sellega üksnes blokeeritakse võlgniku pangakontol olevad summad. Määrus ei loo aluseid võlausaldajale raha maksmiseks. Kooskõlas valdava osa liikmesriikide õigustraditsioonidega¹⁴⁵ on Euroopa määrusel *in rem* mõju, st see on suunatud konkreetsetele pangakontodele, mitte aga võlgnikule isiklikult¹⁴⁶. Seega loob määrus aluse iseseisvale menetlusele, mille tulemusena on liikmesriigi kohtul määruuses sätestatud tingimustel õigus teha võlgniku suhtes Euroopa arestimismäärus (edaspidi arestimismäärus) ehk korraldus võlgniku arvelduskonto teatud summas blokeerimiseks. Silmas tuleb pidada ka asjaolu, et

¹⁴³ Euroopa Komisjoni ettepanek. *Op. cit.*

¹⁴⁴ K. Lechner. Raport. Roheline raamat kohtuotsuste täitmise tõhustamise kohta Euroopa Liidus: pangakontode arestimine. –2007/2026(INI). Arvutivõrgus: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2007-0371+0+DOC+XML+V0//ET#top>, 20.03.2014

¹⁴⁵ Euroopa Komisjoni ettepanek. *Op. cit.*, lk 3-5.

¹⁴⁶ *In personam* ehk võlgnikule isikuliselt suunatud mõju on näiteks maailma arestimismäärusel (*world freezing order*, mis on samuti tuntud kui *English freezing injunction* või *Mareva injunction* (Mareva Compania Naviera SA v. International Bulkcarriers SA, (1975) 2 Lloyd's Rep 509, CA)); see on levinud *common law* maades, näiteks Ühendkuningriigis. Loe lisaks nt G. F. Merkel. Towards Transnational Principles of Provisional and Protective Relief. (2006) 3 SCC (Jour) 9. Arvutivõrgus: http://www.ebc-india.com/lawyer/articles/2006_3_9.htm#Note9, 25.04.2014.

määrusega ei muudeta Brüsseli I ning Brüsseli I-bis määruse sätteid, mistõttu kujutab loodav menetlus endast võlausaldaja jaoks alternatiivi mitte ainult siseriiklikus õiguses kehtivatele meetmetele, vaid ka olevasolevas Brüsseli I määrukses sisalduvale kaitsemeetme taotlemise korrale.

Kavandatud määrus kohaldub vaid piiriülese mõjuga olukordade suhtes tsiviil- ja kaubandusasjades. Erandid reguleerimisalast vastavad enamalt jaolt Brüsseli I määruse eranditele¹⁴⁷. Nii ei kuulu määrus kohaldamisele eelkõige maksu-, tolli- ja haldusasjade ning maksejõuetus- ja sotsiaalkindlustusasjade suhtes. Samuti ei kuulu reguleerimisalasse vahekohtumenetlus.

Vastupidi Brüsseli I määrusele pakkus komisjon kohaldada kavandatud määrust abieluvararežiimide, registreeritud kooselust tulenevate varaliste tagajärgede ja pärimist käsitlevate asjade suhtes. Oma valikut pole komisjon selgitanud. Autori hinnangul on ühest küljest mõistetav soov luua kavandatud määrusele võimalikult lai rakendusala, kuid ettepanekud peavad olema põhjendatud ja kooskõlas eesmärkidega, mida soovitakse regulatsiooniga saavutada. Nii on ka raportöör R. Baldassarre oma hinnangus¹⁴⁸ asunud seisukohale, et nimetatud küsimused ei lange määruse eesmärkidest tulenevasse rakendusalasse. Samuti märkis ta, et vastavas küsimuses pole läbi viidud asjakohast liikmesriikide praktika ja õiguskordade uuringut, mistõttu pakkus ta nimetatud küsimused kavandatava määruse rakendusala välja jätta. Autor nõustub raportööri ettepanekuga ja leiab, et komisjoni soov laiendada kavandatava määruse rakendusala abieluvararežiimide, pärimisasjade ja registreeritud kooselust tulenevate varaliste tagajärgede suhtes võib tõesti olla pisut ennatlik. Puudub selgus, kas taolisteks muudatusteks eksisteerib reaalne põhjendatud vajadus. Ka komisjon ise on pikema kaalumise tulemusena jõudnud ilmselt samale järeldusele, kuna komisjoni poolt 6. detsembril 2013. aastal avaldatud pressiteate¹⁴⁹ kohaselt on nimetatud küsimused kavandatud määruse rakendusala välja jäetud.

Õiguskirjanduses on juhitud tähelepanu komisjoni ettepanekule laiendada arestimismääruse mõju lisaks kontol olevale rahale ka finantsinstrumentidele. Finantsinstrument on ettepaneku

¹⁴⁷ Euroopa Komisjoni ettepanek. *Op. cit.*, lk 5.

¹⁴⁸ R. Baldassarre. *Op. cit.*, p 2.1.

¹⁴⁹ European Commission. Commission welcomes breakthrough on its proposal to help businesses recover cross-border debts. Pressiteade. Arvutivõrgus: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1209_en.htm, 30.02.2014.

tähenduses Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2004/39/EÜ¹⁵⁰ artikli 4 lõike 1 punktis 17 ja I lisa C jaos sätestatud instrumendid (siirdväärtpaberid, rahaturuinstrumendid, ühisinvesteeringusettevõtjate osakud, optsioonid, futuurid, vahetuslepingud, tähtpäevakursi lepingud ja muud väärtpaberite, vääringute, intressimäärade või tootlikkuse või muude tuletisinstrumentidega, finantsindeksitega või finantsmeetmetega seotud tuletislepingud). Vastava ettepaneku tegi Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee¹⁵¹. Raportöör R. Baldassarre asus oma hinnangus aga seisukohale, et finantsinstrumentide arest toob endaga kaasa kontrol oleva raha arestist oluliselt erinevaid riske. Ka Eesti leiab oma seisukohas¹⁵², et finantsinstrumentide arest võib osutuda keerukaks, mistõttu toetab Eesti arestimismääruse kohaldamist vaid pangakontodel oleva raha osas. Autor nõustub nimetatud seisukohtadega ja leiab, et komisjoni ettepanekus pole piisaval tasemel arvesse võetud finantsinstrumentide arestimisega seotud võimalikke erisusi. Muuhulgas ei ole näiteks reguleeritud, kas ja kuidas toimub finantsinstrumentide arest olukorras, kus võlgnikule kuuluvad mitmed erinevad finantsinstrumendid. Ka selles küsimuses on komisjon avalikkuse soovitusel omaks võtnud ja otsustanud finantsinstrumendid kavandanud määruse rakendusala välja jätta¹⁵³.

2.2. Võlausaldaja positsioon kavandatud määruse menetluses

2.2.1. Euroopa arestimismääruse tegemise eeldused

Võlausaldaja positsiooni ja sellest tulenevalt võlgniku ning sissenõudja õiguste ja kohustuste tasakaalu väljaselgitamiseks on oluline kõigepealt analüüsida, millistel tingimustel saab võlausaldaja taotleda Euroopa arestimismääruse tegemist ning kuidas need erinevad Brüsseli I määruses sätestatud alustest.

¹⁵⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/39/EÜ, 21.04.2004 finantsinstrumentide turgude kohta, millega muudetakse nõukogu direktiive 85/611/EMÜ ja 93/6/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2000/12/EÜ ja tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 93/22/EMÜ. –EÜT L 145, 30.4.2004, lk 1.

¹⁵¹ J. P. Liz. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse Euroopa pangakonto arestimise määrus, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusajades”. –KOM(2011) 445 (lõplik), p 3.7.

¹⁵² Eesti Vabariigi Justiitsministeerium. Seletuskiri Vabariigi Valitsuse istungi päevakorrapunkti „Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni korraldatud Euroopa õigusel rajaneva ala tuleviku teemalise avaliku konsultatsiooni kohta“ juurde. Arvutivõrgus: http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=dokumentide_detailid&pid=4d4c2051-b08d-6755-612e-2a732325b751&, lk 4-5, 24.03.2014.

¹⁵³ European Commission. Commission welcomes breakthrough on its proposal to help businesses recover cross-border debts. Pressiteade. Arvutivõrgus: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1209_en.htm, 30.02.2014.

Sõltuvalt sellest, millises menetluse staadiumis soovib võlausaldaja taotleda võlgniku konto arestimist, pakub ettepanek selleks mitu alternatiivi. Nii on võlausaldajal võimalik taotleda arestimismääruse tegemist:

- 1) enne kostja vastu sisulise kohtumenetluse algatamist¹⁵⁴;
- 2) kohtumenetluse mis tahes etapis;
- 3) pärast kohtuotsuse¹⁵⁵ omandamist, kuid enne täitekorralduse väljastamist;
- 4) pärast täitekorralduse väljastamist.

Sellest tulenevalt on võlausaldajal arestimismääruse menetluses sarnaselt juba kehtiva Brüsseli I määrusega võimalik vastavalt oma eelistustele valida, millises etapis kaitsemeetet taotleda. Sõltuvalt sellest rakenduvad arestimismääruse tegemisele ettepaneku II peatüki kas 1. või 2. jaos sätestatud tingimused: 1. jagu (artiklid 6-13) rakendub eespool toodud punktides 1-3 ning 2. jagu (artiklid 14-15) punktis 4 kirjeldatud olukorras.

Lisaks sellele on võlausaldajal ettepaneku kohaselt võimalik valida, kas pöörduda kostja asukoha- või elukohajärgsesse kohtusse või selle liikmesriigi kohtusse, kus asub kostja arvelduskonto¹⁵⁶. Viimasel juhul ning olukorras, kus selle liikmesriigi kohus pole pädev lahendama kohtuasja sisulist küsimust, laieneb arestimismääruse mõjuala vaid selle liikmesriigi territooriumile¹⁵⁷. See tähendab, et võlausaldajal on sarnaselt Brüsseli I määruse artiklitega 31 ja 47 võimalik taotleda kaitsemeetme lahendi tegemist otse täitmisriigis, kuid sellisel juhul on kaitsemeetet võimalik sundtäita vaid selles konkreetses riigis, mitte muudes liikmesriikides. Autori hinnangul on nimetatud nõue põhjendatud ja vajalik, kuna esiteks aitab see vältida *forum shoppingut* ja teiseks aitab kaasa ka Van Udeni¹⁵⁸ testist tuleneva territoriaalse seose nõude täitmisele.

Kuivõrd ettepaneku eesmärgiks on luua kiire ja madalate kuludega menetlus¹⁵⁹, siis on ettepanekuga üritatud võlausaldaja jaoks taotluse esitamise protsessi lihtsustada. Näiteks on välja töötatud arestimismääruse taotluse vorm¹⁶⁰, mis on kättesaadav kõikides Euroopa Liidu

¹⁵⁴ Eesti kontekstis on nimetatud ettepanek võrreldav Eesti tsiviilkohtumenetluses kehtiva hagi tagamise raames võlgniku arvelduskonto arestiga ning seda ka TsMS-i §-s 382 sätestatud olukorras ehk hagi tagamisel hagi esitamata. Hagi tagamise abinõude kohaldamine eeldab TsMS-i kohaselt üldjuhul hagi esitamist; erandina võib TsMS-i §-i 382 lg 1 järgi seda teha enne hagi esitamist. Sellisel juhul määrab kohus tähtaja, mille jooksul peab avaldaja hagi esitama. Tähtaeg ei või olla pikem kui üks kuu (TsMS-i §-i 382 lg 2).

¹⁵⁵ Siinkohal räägib artikkel 5 lisaks kohtuotsusele ka kohtulahendist või ametlikust juriidilisest dokumendist, mis on täitmisele pööratav päritoluliikmesriigis.

¹⁵⁶ Kavandatud määruse artikli 6 kohaselt kuulub arestimismääruse tegemine üldjuhul selle liikmesriigi kohtu pädevusse, kus tuleb kohtualluvuse suhtes kohaldatavate eeskirjade kohaselt algatada sisuline kohtumenetlus.

¹⁵⁷ Kavandatud määruse preambul nr 11 ja artikli 6 punkt 3 ning Euroopa Komisjoni ettepanek. *Op. cit.*, lk 6.

¹⁵⁸ EKo 17.11.1998, C-391/95, *Van Uden jt*, p 40.

¹⁵⁹ Euroopa Komisjoni ettepanek. *Op. cit.*, lk 10.

¹⁶⁰ Kavandatud määruse I lisa.

ametlikes keeltes ja peaks teoreetiliselt vähendama võlausaldaja tõlkekulusid, kuivõrd tõlkida jääb (vajaduse korral) vaid lünkades asuv tekst ning vajadusel ka tõendid. Praktikas võib autori hinnangul olla veidi küsitav, kui marginaalselt see ühe taotluse pealt tõlkekulu vähendab ja kui märgatav on sellest võlausaldajale tulenev kasu¹⁶¹, kuigi teatud ulatuses tõlkekulude vähenemist eitada tõepoolest ei saa. Komisjon ise on põhjendanud vormide loomist just tõlkekulude vähendamise aspektist lähtuvalt. Autor nõustub, et võrreldes kehtiva olukorraga, kus võlausaldaja peab täies mahus puutuma kokku täitmisriigi keelest ja õigusest tulenevate takistustega, on vormilise aspekti harmoniseerimine ühenduse tasandil väga tervitatav. Muuhulgas ka põhjusel, et see annab võlausaldajale terviklikuma ettekujutuse taotluse aktsepteeritavast vormist ning eelduslikust sisust. Sellest tulenevalt väheneb võlausaldaja vajadus taotluse esitamise korda liikmesriigiti eraldi analüüsida ja sellesse vastavalt raha ja aega investeerida. Seega juba ainuüksi formaalse aspekti harmoniseerimine aitab autori hinnangul märgatavalt parandada kaitsemeetme lahendi taotlemise eeldusi ja sellest tulenevalt võlausaldaja positsiooni võlgnevuse efektiivsel sissenõudmisel.

Pelgalt vormi täitmisest arestimismääruse väljastamiseks aga ei piisa ja nii sätestab ettepanek, sarnaselt Eesti õiguskorraga, arestimismääruse taotlemisel võlausaldaja kohustuse oma avaldust põhjendada ja esitada asjakohased tõendid¹⁶². See tähendab, et võlausaldajal lasub kohustus kaitsemeetme taotlemisel põhistada, et tal on olemas võlgniku vastu nõue¹⁶³ ning head väljavaated kohtuasja sisuliseks võitmiseks ehk et tema nõue on *prima facie* hästi põhjendatud. Samuti peab võlausaldaja sarnaselt Eesti tsiviilkohtumenetluses kehtiva nõudega tõendama, et arestimismääruseta oleks kostja suhtes juba tehtud või tulevikus tehtava täitedokumendi täitmine tõenäoliselt takistatud või oluliselt keerukam, muuhulgas seetõttu, et valitseb tegelik oht, et kostja võib arestitaval pangakontol või pangakontodel olevad varad kõrvaldada, mujale viia või peita¹⁶⁴. Nimetatud sätte eesmärgiks on tasakaalustada võlgniku õigust õiglasele kohtumenetlusele ning vältida põhjendamatu kergekäelisusega arestimismääruse väljastamist¹⁶⁵. Nõude *prima facie* põhjendatus ja tegeliku ohu (*periculum*

¹⁶¹ Vastavat uuringut pole Euroopa Komisjoni poolt läbi viidud. Mõjuanalüüsis Euroopa Komisjon vaid nendib, et tõlkekulud vähenevad. Vt: European Commission. Staff Working Paper (viide nr 12), lk 19 ja 36.

¹⁶² Artiklid 15 ja 8 sätestavad andmete loetelu, mis peavad olema arestimismääruse taotluses kajastatud. Lisaks tuleb võlausaldajal taotlusele lisada ka asjaomased tõendavad dokumendid.

¹⁶³ Kavandatud määruse artikli 4 punkti 7 kohaselt on „nõue” olemasolev nõue konkreetse või kindlaksmääratava rahasumma tasumiseks.

¹⁶⁴ Preambul nr 12 ja artikkel 7 punkt b.

¹⁶⁵ Preambul nr 12 sätestab: pangakonto arestimise määruse tegemise tingimused peaksid tagama sobiva tasakaalu võlausaldaja huvide (saada vajaduse korral arestimismäärus) ja võlgniku huvide (vältida arestimismääruse kuritarvitamist) vahel. Järelikult peab kohus olema enne pangakonto asukoha liikmesriigis täitmisele pööratava kohtuotsuse tegemist kindel, et võlausaldaja nõue võlgniku vastu näib olevat igati põhjendatud ja et ilma arestimismääruseta võib tulevase kohtuotsuse hilisem täitmine nurjuda või osutada oluliselt keerukamaks.

in mora) olemasolu kui kahe aluspõhimõtte olulisust kaitsemeetme määramisel on kohtupraktika korduvalt rõhutanud¹⁶⁶. Seejuures on leitud, et kuigi ühe või teise aluspõhimõtte hindamisel võib rõhuasetus liikmesriigiti varieeruda, tuleb kindlustada, et kaitsemeede ei kahjustaks pöördumatult teise poole huve ja õigusi¹⁶⁷. Seetõttu on oluline, et kohus lähtuks kaitsemeetme määramisel konkreetsetest asjaoludest ning saaks otsustada meetme asjakohasuse või vajalikkuse üle¹⁶⁸.

Seetõttu on autori hinnangul siinkohal tähelepanuväärne, et *periculum in mora* tõendamise nõue laieneb vaid II peatüki 1. jaos sätestatud arestimismääruse väljastamise alustele, mis tähendab, et võlausaldaja ei pea arestimismääruse tegemise vajadust ohu ja pakilise vajadusega põhjendama olukorras, kus ta taotleb arestimismääruse väljastamist pärast seda, kui nõude aluseks oleva kohtuotsuse kohta on väljastatud täidetavaks tunnistamise tõend. See tähendab, et *exequatur* menetluse läbinud või automaatselt täidetav kohtuotsus loob ettepaneku kohaselt piisava eelduse arestimismääruse tegemiseks, ilma et kohtul oleks siinkohal võimalust kaaluda arestimismääruse väljastamise vajadust või põhjendatust. Brüsseli I-bis määruse jõustumise valguses tuleb siinkohal mainida, et enamike¹⁶⁹ Brüsseli I määruse reguleerimisalasse kuuluvate küsimuste osas kaasneb Brüsseli I-bis määruse rakendamise *exequatur* menetlusest loobumine. Ettepaneku mõttes tähendab see, et kõikide Brüsseli I-bis määruse alusel automaatselt tunnustatavate kohtuotsuste osas tekib võlausaldajal automaatne õigus kaitsemeetme määramise nõudmiseks kas Brüsseli I-bis regulatsiooni või alternatiivselt Euroopa pangakonto arestimise määruse alusel.

Võlausaldaja seisukohalt on tegemist mugava lahendusega, mis on võrreldes kehtiva Brüsseli I ja peagi jõustuva Brüsseli I-bis määruse olukorraga ilmselgelt soodsam¹⁷⁰. Komisjon on seletuskirjas märkinud, et arestimismääruse lihtsustatud korras andmine on tingitud asjaolust, et võlausaldajal on juba olemas täitedokument. Nii võib siinkohal tuua paralleeli kehtiva Brüsseli I määruse artikli 47 lõikega 2, mille kohaselt kaasneb täitmismäärusega võlausaldaja (automaatne) õigus kaitsemeetmete määramise nõudmiseks. Juba olemasolevat sätet on

¹⁶⁶ EK C-213/89, *Facortame jt*, kohtujurist Tesauro ettepanek, lk 2464 ja lk 2460; Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu otsus 14.10.1999, T-191/96 R, *CAS Succhi di Frutta vs. Commission*, p 31.

¹⁶⁷ EK C-213/89, *Facortame jt*, kohtujurist Tesauro ettepanek, lk I-2433, p 33.

¹⁶⁸ *Ibid.*

¹⁶⁹ Komisjon soovis küll loobuda *exequatur* menetlusest kõikides Brüssel I rakendusalas kuuluvates asjades, kuid lõpuks lepidi kokku kahes erandis: privaatsusõiguse rikkumisest tulenevad lepinguvälised kohustused ja isiklikud õigused, sh laim ja ühishagi esitamine. Vt: X. E. Kramer. Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights. *Netherlands International Law Review (NILR)* 2013. Vol. 60, p 343-373. Arvutivõrgus: <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=9094356>, 20.03.2014, lk 352.

¹⁷⁰ Täitmismäärus annab võlausaldajale küll automaatse õiguse kaitsemeetmete rakendamiseks, kuid ei taga ühte kindlat kaitsemeetme liiki. Vt uurimistö 1.2.2. alapeatükk.

kritiseeritud põhjusel, et see ei võimalda siseriiklikul kohtul kaitsemeetet tagava lahendi tegemisest keelduda¹⁷¹. Erinevalt kehtivast olukorrast on aga komisjoni ettepaneku näol autori hinnangul tegemist märksa ulatuslikuma sammuga, kuivõrd see ei anna siseriiklikule kohtule kaalutusõigust ka osas, mis puudutab asjakohase meetme valikut. See tähendab, et võlausaldajale tagatakse kavandatud määrusega ainulaadne õigus nõuda täitmismääruse olemasolu korral konkreetse kaitsemeetme rakendamist – võlgniku arvelduskonto aresti sõltumata meetme proportsionaalsusest või vajalikkusest¹⁷². Autor möönab, et siinkohal võib olla tegemist õiguspoliitilise otsusega, mille eesmärgiks ongi anda võlausaldaja käsutusse võimalikult tõhus kaitsemeetme olukorras, kus täitmisele pööratav kohtuotsus on omandatud. Siiski ei saa autori hinnangul välistada, et taoline lahendus võib soodustada arestimismääruse põhjendamatu kergusega andmist ja sellest tulenevalt ebaproportsionaalselt koormava meetme rakendamist. Nimetatu on aga võlgniku õiguste kaitse aspektist lubamatu. Komisjon pole autori hinnangul oma ettepanekut vastavas küsimuses seletuskirjas piisava põhjalikkusega analüüsinud, mistõttu on autor seisukohal, et kavandatud määrus vajab sellest aspektist komisjoni täiendavat tähelepanu.

Teatud mõttes sarnast probleemi kätkeb endas autori hinnangul artikkel 21, mis kohustab kohut tegema arestimismääruse juhul, kui on täidetud kavandatud määruse II peatükis ettenähtud tingimused. Nimetatud peatükk näeb ette teatud formaalsed tingimused, mille täitmise korral tekib kohtul kohustus artikli 21 kohaselt arestimismääruse väljastamiseks ilma laiema kaalutusõigusega meetme asjakohasuse ja proportsionaalsuse üle. Õiguskirjanduses¹⁷³ on väljendatud arvamust, et ettepanek ei jäta praegusel kujul kohtule diskretsiooniruumi arestimismääruse tegemisest keeldumiseks, kuna ettepaneku andmine on seatud sõltuvusse vaid määruses sätestatud formaalsete tingimuste täitmisest. Autori hinnangul saab nimetatud seisukohaga nõustuda osaliselt. Nimelt arestimismääruse andmisel kavandatud määruse II peatüki 1. jao alusel tuleb võlausaldajal lisaks formaalsele dokumentide esitamisele ja

¹⁷¹ Nagu autor 1.2.2. alapeatükis analüüsis, on Brüsseli I määruse artikli 47 lõike 2 rakendamine praktikas osutunud problemaatiliseks. Nii on artiklit ka kritiseeritud põhjusel, et see ei anna kohtule diskretsiooniõigust kaitsemeetme lahendi tegemise üle otsustamisel. Vt nt B. Hess. Study No JAI/A3/2002/02, *op.cit.*, lk 266 jj, lk 270.

¹⁷² Märkimisväärselt on ka Ühendkuningriigi otsuse kavandatud määrusega mitte liitumise üheks alapõhjuseks asjaolu, et vajalikkuse test puudub olukorras, kus võlausaldaja on täitedokumendi juba omandanud. European Scrutiny Committee. Parliament of the United Kingdom. Documents considered by the Committee on 23 November 2011 - European Scrutiny Committee. Arvutivõrgus:

<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmselect/cmeuleg/428-xlii/42816.htm>, p14.5, 27.03.2014

¹⁷³ E. Lew. Speedy cross-border debt recovery? The new Europe-wide freezing order, *Butterworths Journal of International Banking and Financial Law*, december 2011, lk 699. Arvutivõrgus:

<http://hsfnotes.com/litigation/wp-content/uploads/sites/7/2012/01/EAPO.pdf>, 14.03.2014; N. Kyriakides. A European-wide Preservation Order: How the Commol Law Practice Can Contribute. –A. A. S. Zuckerman (toim). *Civil Justice Quarterly*. Vol 33, issue 1 2014. Arvutivõrgus: <http://www.kyrlaw.com.cy/Portals/0/Publications/EAPO-Article.pdf>, lk 12, 24.02.2014.

avaldule täitmisel siiski põhistada nõude olemasolu, tegeliku ohu ja meetme pakilise rakendamise vajadust. See on äärmiselt oluline nõue võlgniku õiguste kaitse aspektist lähtuvalt, kuna hüpoteetilisest riskist kaitsemeetme rakendamiseks ei piisa¹⁷⁴.

Teisest küljest ettepanek tõepoolest ei sätesta kohtu õigust keelduda arestimismääruse andmisest näiteks olukorras, kus kohtu hinnangul on arestimismääruse väljastamine võlgniku jaoks liialt koormav, kas siis tulenevalt võlgnevuse suuruselt või alternatiivsete kaitsemeetmete kättesaadavusest. Võrdluseks on Eesti tsiviilkohtumenetluses kehtiva õiguse kohaselt kohtul õigus võlgniku kontode arestimisest hagi tagamise korras keelduda ja asendada see vähem koormava hüpoteegi seadmisega kinnisasjale¹⁷⁵. Samamoodi võimaldab kehtiv Brüsseli I (või tulevikus jõustuv Brüsseli I-bis) regulatsioon kaitsemeetet taotleda, kuid ei kindlusta võlausaldajale ühtegi kindlat kaitsemeetme liiki ehk jätab siseriikliku kohtu diskretsioonipädevusse kaitsemeetme liigi ja ulatuse küsimuse üle otsustamise. Nii on ka Euroopa Kohus leidnud, et siseriiklik kohus on pädevaim kaitsemeetme ulatuse ja tingimuste üle otsustama¹⁷⁶. Sellest tulenevalt ja arvestades, et võlgniku arvelduskonto aresti näol on tegemist ühe koormavaima kaitsemeetmega, millel võivad võlgniku jaoks olla tõsised tagajärjed, on autori hinnangul ettepanekuga oluline saavutada optimaalne tasakaal kahe konkureeriva põhiõiguse vahel – võlausaldaja õigus efektiivsele kohtupidamisele ning võlgniku õigus õiglasele kohtumenetlusele. Ometi asjaolu, et ettepanekuga ei võimaldata kohtule diskretsiooniõigust arestimismääruse proportsionaalsuse üle otsustamisel, võib soodustada võlausaldaja huvide prevaleerimist. Nii on ka õiguskirjanduses¹⁷⁷ leitud, et pakutud kujul võimaldab ettepanek väljastada arestimismäärust liialt kergekäeliselt ja loob ohtliku eelduse arestimismääruse menetluse muutmiseks erakorralisest meetmest rutiinseks protseduuriks¹⁷⁸. Autor leiab, et võlausaldaja tõendamiskoormis ettepanekus siiski teatud ulatuses balansseerib võlausaldaja ja võlgniku õigusi ning täidab ka preventiivset rolli arestimismääruse kergekäelise väljastamise küsimuses. Siiski peab autor nõustuma, et proportsionaalsuse alusel arestimismääruse andmisest keeldumise klausli puudumine võib tõepoolest seada võlgniku põhiseaduslikud õigused liialt sõltuvusse võlausaldaja subjektiivsetest tahtest.

¹⁷⁴ EK 23.09.2003, C-192/01, *Komisjon vs. Taani*, kohtujurist Micho ettepanek, p 101.

¹⁷⁵ Vt näiteks RKTkm 10.01.2011, 3-2-1-133-10 p-id 20-26.

¹⁷⁶ EKO 17.11.1998, C-391/95, *Van Uden jt*, p 39.

¹⁷⁷ N. Kyriakides. *Op. cit.*, lk 12.

¹⁷⁸ Linklaters LLP. The European Account Preservation Order – The Future of Freezing Injunctions. August 2011. Arvutivõrgus:

http://www.linklaters.com/pdfs/mkt/london/European_Account_Preservation_Order_freezing_injunctions_News_let.pdf, 20.02.2014, lk 4; N. Kyriakides. *Op. cit.*, lk 12.

Kui senine analüüs viitab arestimismääruse eelduste kallutatusele pigem võlausaldaja huvide kasuks, siis autori hinnangul väärub eraldi märkimist ettepaneku artikkel 7¹⁷⁹, mis mõjutab tegelikult nii võlgniku kui sissenõudja õigusi. Nimelt on viidatud artikli sõnastust peetud liialt laialivalguvaks ja täpsustust vajavaks¹⁸⁰. On leitud, et see võib tingida ebakõla arestimismääruse tegemise protsessis¹⁸¹. Autor nõustub nimetatud seisukohaga, kuna autori hinnangul ei soodusta viidatud säte arestimismääruse väljastamise tingimuste ühest tõlgendamist ja sellest tulenevalt kahjustab üldist õiguskindluse põhimõtet¹⁸². Nimelt on säte sõnastatud küllalt üldsõnaliselt, sisaldades muuhulgas mõisteid nagu *tõenäoliselt takistatud*, *oluliselt keerukam* ja *tegelik oht*. Kuigi Euroopa Liidu instrumentides sisalduvaid mõisteid tuleb tõlgendada autonoomselt¹⁸³, pole autori hinnangul välistatud, et liikmesriigiti siiani kehtinud erinev praktika võib mõjutada niivõrd üldsõnalise sätte tõlgendust. Tuleb silmas pidada, et liikmesriigiti on kaitsemeetme raames võlgniku arvelduskonto arestimise tingimused siiani märgatavalt erinevad. Nii pole teatud riikides¹⁸⁴ kaitsemeetme lahendi tegemisel *periculum in mora* tõendamise oluline juhul, kui võlausaldaja nõue on *prima facie* põhjendatud. Samas teistes riikides¹⁸⁵ peab võlausaldaja lisaks nõude olemasolule põhjendama ka tõelise ohu olemasolu ja sellest tulenevalt kaitsemeetme pakilise kasutusele võtmise vajadust. Seega pole välistatud, et arestimismäärust väljastavad kohtud jäävad teatud ulatuses vähemalt esialgu mõjutatuks oma senisest praktikast ja sellest tulenevalt asutakse arestimismäärust väljastama erinevatel tingimustel. See ei ole ilmselgelt ei võlausaldaja ega võlgniku huvides. Vastava ohu minimeerimiseks ning olukorras, kus Euroopa Liit on otsustanud kaitsemeetme lahendi tegemise korda harmoniseerida, peaks autori hinnangul ettepanek sisaldama võimalikult täpseid juhiseid arestimismääruse tegemise tingimuste kohta. Autori hinnangut kinnitab ka Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus, mille kohaselt tuleks määruses vältida mitmeti tõlgendatavaid ja laialivalguvaid sätteid, ning

¹⁷⁹ Kavandatava määruse artikli 7 lõige 1 sätestab järgmist: Euroopa arestimismäärus tehakse selles nimetatud summa või selle osa kohta, kui hageja esitab tõenditega põhjendatult kinnitatud asjaomased faktid, mille põhjal kohus saaks veenduda, et täidetud on mõlemad järgmised tingimused: a) tema nõue kostja vastu näib olevat igati põhjendatud; b) arestimismääruseta oleks kostja suhtes juba tehtud või tulevikus tehtava täitedokumendi täitmine tõenäoliselt takistatud või oluliselt keerukam, muuhulgas seetõttu, et valitseb tegelik oht, et kostja võib arestitaval pangakontol või pangakontodel olevad varad kõrvaldada, mujale viia või peita.

¹⁸⁰ R. Baldassarre. *Op. cit.*, lk 31.

¹⁸¹ J. P. Liz. *Op. cit.*, lk 6.

¹⁸² Euroopa Kohus on korduvalt märkinud, et õiguskindluse põhimõte on üks Euroopa Liidu instrumentide aluspõhimõtetest. Vt nt: EKo 19.02.2002, C-256/00, *Besix*, p 24; EKo 04.03.1982, C-38/81, *Effer Spa vs. Kantner*, p 6; EKo 17.07.1992, C-26/91, *Handte jt*, p 11, 12, 18, 19.

¹⁸³ Juba asjas 33/78 leidis Euroopa Kohus, et Euroopa Liidu õigusaktides sisalduvaid termineid tuleb tõlgendada kooskõlas õigusakti aluseks olevate põhimõtete ja eesmärkidega, st mitte lähtuvalt selle siseriiklikus õiguses olemas olevast tähendusest. Vt: EKo 22.11.1978, C-33/78, *Somafer SA vs. Saar-Ferngas AG*, lk 2190.

¹⁸⁴ Näiteks Prantsusmaa, Belgia ja Luxemburg. Vt: B. Hess. Study No JAI/A3/2002/02. *Op. cit.*, lk 129.

¹⁸⁵ Enamik Euroopa Liidu liikmesriike, ennekõike Austria, Taani, Soome, Saksamaa, Kreeka, Itaalia, Madalmaad ja Portugal. Vt: B. Hess. Study No JAI/A3/2002/02. *Op. cit.*, lk 129. Ka Eesti kuulub nende liikmesriikide hulka.

tähelepanek, et juba ettepaneku staadiumis kajastavad artikli 7 sõnastused erinevates keeltes erinevat sisu. Sellest tulenevalt vajab nimetatud säte autori hinnangul täiendavat analüüsimist arestimismääruse tegemise eelduseks olevate tingimuste osas ja vastavalt ka täpsemat sõnastust. Pakutud kujul ei pruugi säte olla kooskõlas ei võlgniku ega sissenõudja õigustatud ootustega õiglasele ja efektiivsele kohtupidamisele.

2.2.2. Võlausaldaja õigus informatsioonile pangakontode kohta

Võlgnevuse sissenõudmise protsessi efektiivsuse tõstmiseks ja kavandatud määrusest saadava kasu maksimeerimiseks on komisjon lisanud ettepanekusse võlausaldaja õiguse teabe hankimiseks võlgniku arvelduskontode kohta. Seega on järgnevalt oluline analüüsida, kuidas ettepanek muudab võlausaldajale kättesaadavaid võimalusi võlgnevuse efektiivselt sissenõudmiseks ning kuidas on seejuures reguleeritud võlausaldaja ja võlgniku vaheliste õiguste tasakaal.

Nii näeb ettepaneku artikkel 17 ette võlausaldaja võimaluse taotleda täitmise liikmesriigi pädevalt asutuselt vajaliku teabe hankimist. Selline taotlus tuleb esitada Euroopa arestimismääruse taotluses ning see peab sisaldama kogu hageja käsutuses olevat teavet kostja ja tema pangakontode kohta. Kohus või ettepaneku mõistes pädev asutus teeb arestimismääruse ja edastab selle täitmise liikmesriigi pädevale asutusele, kes kasutab teabe hankimiseks kõiki kättesaadavaid asjakohaseid ja mõistlikke vahendeid. Teabe hankimise viisi üle saab liikmesriik ise otsustada – kas kohustada kõiki oma territooriumil asuvaid panku avaldama teabe selle kohta, kas kostjal on nende pangas konto või mitte, või tagades pädeva asutuse juurdepääsu teabele, kui see on riigiameti- või haldusasutuste käsutuses registrites või muul moel (kavandatud määruse artikli 17 lõige 5).

Nimetatud uuendus on autori hinnangul võlgnevuse efektiivse sissenõudmise aspektist märkimisväärse tähtsusega, kuivõrd kehtiva õiguse kohaselt on võlausaldaja võimalused võlgniku vara ja selle asukoha väljaselgitamiseks väga piiratud. Eestis näiteks saab võlausaldaja informatsiooni võlgniku vara kohta vaid täitemenetluse staadiumis ehk pärast täitedokumendi omandamist ja selle alusel täitemenetluse algatamist¹⁸⁶. Ka rahvusvahelises praktikas ei saa võlausaldaja reeglina täitedokumenti täitvale institutsioonile kättesaadavale

¹⁸⁶ Kohtutäituri seaduse (edaspidi: KTS) §-i 11 lg-st 1 tuleneb kohtutäituri kohustus hoida ametisaladust ning mitte avaldada seoses ametitegevusega saadud andmeid. Nii on KTS-i §-i 11 lg 3 kohaselt kohtutäitur õigustatud informatsiooni avaldama menetlusosalisele. Menetlusosaliseks muutub võlausaldaja TMS-i §-i 5 lg 1 kohaselt pärast nõude kohtutäiturile täitmisele esitamist.

informatsioonile tugineda enne *titre exécutoire* omandamist, mistõttu jäävad sissenõudja käsutusse vaid avalikes registrites kättesaadavad andmed¹⁸⁷. Samuti on sissenõudjad sunnitud kasutama alternatiivseid võimalusi, nt eradetektiivide teenuseid võlgniku vara asukoha väljaselgitamiseks¹⁸⁸. See võib autori hinnangul tähendada sissenõudja jaoks täiendavat ajalist ja rahalist kulu ning pole välistatud, et ka küsitava väärtusega tulemusi.

Andmete kättesaadavus ning selleks kasutatavad meetmed erinevad liikmesriigiti oluliselt¹⁸⁹. Pärast täitedokumendi omandamist võlausaldaja võimalused informatsiooni saamiseks küll paranevad¹⁹⁰, kuid üsna piiratud ulatuses. Täitemenetlustes traditsiooniliselt kehtiva territoriaalsuse põhimõtte ning vastavas valdkonnas ühtse Euroopa Liidu regulatsiooni puudumise tõttu ei ole võlausaldajal tsiviil- ja kaubandusasjades siiski võimalik ühest liikmesriigist hõlpsalt omandada informatsiooni teistes liikmesriikides asuvate võlgniku arvelduskontode kohta. Autori hinnangul on see vaieldamatuks takistuseks võlgnevuse efektiivsel sissenõudmisel, kuna pelgalt täitedokumendist ei pruugi nõude rahuldamiseks piisata. Nii pole välistatud olukord, kus võlgnik saab välisriigis asuval kontodel olevat raha segamatult kasutada, kui võlausaldaja kulutab nii aega kui raha täitedokumendi tulutule sundtäitmisele „vales” liikmesriigis.

Ometi on igal võlausaldajal õigus võlgnevuse sissenõudmisele ning seda mõistliku aja jooksul ja mõistlike kulutuste piires¹⁹¹. Ka EIÕK artikli 6 punktist 1 tuleneb võlausaldaja õigus nõude efektiivsele täitmisele. EIÕK esimese protokolliga artiklist 1 tuleneb võlausaldaja õigus oma omandi segamatuks kasutamiseks. Informatsiooni saamise õigust on peetud oluliseks osaks kohtuotsuse sundtäitmise protsessis ja nii on Euroopa Inimõiguste Kohus¹⁹² asunud seisukohale, et kohtuotsuse sundtäitmine on oluline osa kohtumenetlusest EIÕK artikli 6 mõttes. Kohtuotsuse sundtäitmine teises liikmesriigis on aga võimalik vaid juhul, kui võlausaldajal on olemas informatsioon võlgniku vara asukoha kohta. Vastasel korral ei oska võlausaldaja „õige” liikmesriigi täitevasutuse poole pöörduda. Sellest tulenevalt on autori

¹⁸⁷ M. Berglund. *Cross-Border Enforcement of Claims in the EU. History, present and future*. Kluwer Law International 2009, lk 269.

¹⁸⁸ M. Van Zanten. *The attachment of bank accounts in the EU*. Arvutivõrgus: http://www.cms-dsb.com/Hubbard.FileSystem/files/Publication/3cf05a72-c4f0-4a25-bcc2-325bdfff7d69/Presentation/PublicationAttachment/b4bd2a35-a68d-48be-986f-3c13e64bfb1e/Update_Banking_and_Finance_%202012_June_a.pdf, 20.04.2014, lk 10

¹⁸⁹ Vt nt: A. Verbeke. *Execution Officers as a Balance Wheel in Insolvency Cases*. *Tilburg Foreign Law Review* 2001. Vol. 9, No. 1, lk 12 jj; Commission of the European Communities. *Green paper. Effective enforcement of judgments in the European Union: Transparency of debtor's assets*. –COM(2008) 128 final, lk 4; B. Hess. *Study No JAI/A3/2002/02*. *Op.cit.*, lk 47 jj.

¹⁹⁰ M. Berglund. *Op. cit.*, lk 275.

¹⁹¹ A. Verbeke. *Op.cit.*, lk 8.

¹⁹² 96. EIKo 19.03.1997, 18357/91 *Hornsby vs. Greece*.

hinnangul hädavajalik, et võlausaldajal oleksid teatud legitiimsed võimalused vastava informatsiooni hankimiseks. Seetõttu pole nimetatud probleem seotud pelgalt kavandatud arestimismäärusega, vaid võlgnevuse piiriülese efektiivse sissenõudmise üldise problemaatikaga. Küll aga analüüsitava ettepaneku kontekstis on lahendus tõepoolest suunatud ennekõike rahaliste nõuete sissenõudmise tõhustamisele tsiviil- ja kaubandusasjades.

Võlausaldaja õnneks ja võlgniku õnnetuseks aitab artikkel 17 kavandatud määruse rakendusala autori hinnangul märgatavalt laiendada. Ilma informatsiooni taotlemise võimaluseta jääks regulatsiooni rakendusala sisuliselt sõltuma vaid sissenõudjale kehtiva korra kohaselt kättesaadavatest andmetest ehk oleks oluliselt piiratum tulenevalt eespool mainitud informatsiooni teada saamise raskustest. Nii on õiguskirjanduses avaldatud arvamust, et taolist regulatsiooni on oodatud juba ammu¹⁹³. Autor põhimõttelises plaanis nõustub regulatsiooni vajadusega ja leiab, et artiklis 17 sätestatud informatsiooni saamise õigus aitab kaasa määruse võtme-eesmärkide saavutamisele. Sellest tulenevalt on autori hinnangul informatsiooni saamist reguleerivate sätete kavandatud määрусesse lisamine põhjendatud. Asjakohane regulatsioon võib soodustada nii täitedokumendi efektiivsemat sundtäitmist kui ka mõjuda positiivselt nii võlausaldaja kui võlgniku võrdsele kohtlemisele¹⁹⁴.

Siiski ei tohi võlausaldaja õiguste kõrval mööda vaadata võlgniku õiguste kaitse küsimusest. Nimelt tasakaalustab võlausaldaja õigust efektiivsele kohtuotsuse täitmisele võlgniku õigus privaatsusele. Euroopa Liidu tasemel on andmekaitse aluspõhimõtted muuhulgas reguleeritud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis 95/46/EÜ¹⁹⁵ (edaspidi isikuandmete kaitse direktiiv). Isikuandmete kaitse direktiivi artikli 7 mõttes on andmete edastamine ja töötlemine kohtu- ja täitemenetluses lubatud ka ilma võlgniku nõusolekuta¹⁹⁶. Küll aga peab sellisel juhul töödeldava informatsiooni hulk olema proportsionaalne¹⁹⁷ ja piirduma hädavajalike andmetega võlgnevuse sissenõudmiseks täitemenetluses, et vältida võlgniku liigset kahjustamist, sh andmete kasutamist valel otstarbel¹⁹⁸.

¹⁹³ M. Van Zanten. *Op. cit.*, lk 10.

¹⁹⁴ M. Berglund. *Op. cit.*, lk 275-276.

¹⁹⁵ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, 24. 10.1995, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. –EÜT L 281, 23.11.1995, lk 31.

¹⁹⁶ B. Hess. Study No JAI/A3/2002/02. *Op. cit.*, lk 49.

¹⁹⁷ Proportsionaalsuse põhimõte on tihedalt seotud Euroopa inimõiguste konventsiooniga ning selle eesmärgiks on luua tasakaal konkureerivate õiguste vahel. Kavandatud määruse aspektist võib märkida, et proportsionaalsuse põhimõte peab tagama küll meetme efektiivsuse, kuid ei tohi võlgniku õigusi ülemäära kahjustada. See tähendab, et ebaproportsionaalsed meetmed ei tohi olla lubatud. Vt: M. Berglund. *Op. cit.*, lk 10.

¹⁹⁸ Isikuandmete kaitse direktiiv artikkel 6 lõige 1 punkt c.

Vajalikkuse ja proportsionaalsuse põhimõtted on seega kavandatava ettepaneku kontekstis kõrge tähtsusega. Oluline on saavutada tasakaal privaatsuse kaitse ja isikuandmete vaba liikumise vahel. Nimetatud põhimõtetega peab olema kooskõlas mitte ainult kogutud teave vaid ka teabe kogumise meetodid¹⁹⁹. Seega peab ligipääs informatsioonile olema mõistlikus ulatuses piiratud tulenevalt võlgniku õigusest inimlikkusele, aule ja privaatsusele, sh andmekaitsele EIÕK-i artikli 8 lõike 1 mõttes²⁰⁰. Euroopa andmekaitseinspektori hinnangul²⁰¹ on kavandatud määrus nimetatud põhimõtetega kooskõlas ning inspektor leiab, et üldiselt ei lähe nõutavad andmed kavandatud määruse eesmärgist kaugemale²⁰². Sellest tulenevalt väljendab andmekaitseinspektor üldist rahulolu kavandatud määrusega, kuid muuhulgas märgib, et artikli 17 lõike 2 üldsõnalisus võib eksitavalt suunata kostjat esitama igasugust (sh mitte asjaomast) teavet. Ka raportöör R. Baldassarre märgib oma hinnangus, et mittevajalike andmete töötlemise vältimiseks tuleks kavandatud määruse sätteid, sh artiklit 17 täpsustada. Autor leiab, et kuigi artikli 17 lõike 2 sõnastus on tõepoolest üldsõnaline, siis komisjoni poolt väljatöötatud vormi (I lisa) punktid 4.1-4.8 piiritlevad nõutud informatsiooni täpsuse ja asjakohasuse taseme. Siiski ei saa taolist ekslikku mõju ilmselt täies ulatuses välistada, kuna lisaks artikli 17 lõikele 2 võib võlausaldajale sama eksitavat mõju avaldada ka vormi (I lisa) punktis 4 sisalduv juhend. Selles on samuti soovitatud võlausaldajal anda võimalikult palju informatsiooni võlgniku arvelduskonto kohta, et vähendada taotlusega kaasnevat aja ning rahalist kulu. Seega autor põhimõtteliselt nõustub andmekaitseinspektori soovitusel artikli 17 täpsustamiseks ning leiab, et sellisel juhul vajab täpsustust ka vormi (I lisa) punkt 4.

Lisaks andmekaitseinspektori poolt täheldatud (üsna formaalse laadiga) märkustele on õiguskirjanduses aga tõstatatud põhimõttelisema tähendusega probleeme. Nii on näiteks väljendatud arvamust, et pakutud kujul ei pruugi olla artikli 17 alusel tagatud omandatava informatsiooni eesmärgipärane kasutamine, kuna kavandatud kujul ei sätesta regulatsioon võlausaldaja jaoks keeldu informatsiooni muul otstarbel kasutamiseks ning samuti ei reguleeri, kui tõenäoline peab päringu esitamisel olema asjaolu, et võlgnik selles liikmesriigis arvelduskontot omab²⁰³. Autori hinnangul võib nimetatud kriitika olla teatud mõttes põhjendatud, sest kavandanud määrus tõepoolest ei näe ette võimalusi edastatud informatsiooni edasise töötlemise kontrollimiseks. See tähendab, et teoreetiliselt on

¹⁹⁹ Euroopa Andmekaitseinspektor. Arvamus ettepaneku kohta võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse Euroopa pangakonto arestimise määrus, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusajades. –O.J. C 373/6, 21.12.2011, p 22.

²⁰⁰ M. Berglund. *Op. cit.*, lk 276.

²⁰¹ Euroopa Andmekaitseinspektor. *Op. cit.*, p 15-16.

²⁰² Euroopa Andmekaitseinspektor. *Op. cit.*, p 16.

²⁰³ E. Lew. *Op. cit.*, lk 699.

võlausaldajal võimalik saadud informatsiooni kasutada ka muudel, kavandatud määrusega mitte ette nähtud eesmärkidel või isegi omandada informatsiooni sellises ulatuses, mis autori hinnangul võib väljuda eespool mainitud *täitemenetluses võlgnevuse sissenõudmiseks hädavajalike andmete* mõiste raamest. Näiteks pole kavandatud ettepanekuga võlausaldajal keelatud uurida andmeid erinevatest riikidest ning tegelikult pole võimalike liikmesriikide arvu ka piiratud. Kuna päring tehakse koos arestimismääruse taotlusega ning juhul, kui arestimismääruse tegemise eeldused on täidetud, teeb kohus või pädev asutus arestimismääruse ja edastab selle artiklis 24 sätestatud korras pädevale asutusele. Pärast informatsiooni saamist toimetab pädev asutus arestimismääruse pangale, kes kolme tööpäeva jooksul informeerib nii pädevat asutust kui ka võlausaldajat kas ja millises ulatuses²⁰⁴ kontrol olevad summad blokeeriti (alus: kavandatud määruse artikli 17 lõige 3 ja artikli 27 lõige 1). Seega, kui võlgnik omab arvelduskontot mitmes riigis ja kontodel on raha, on võlausaldajal teoreetiline võimalus teada saada rohkem informatsiooni kui on hädavajalik võlgnevuse sissenõudmiseks.

Autor möönab, et probleemi aktuaalsus praktikas võib olla küsitav. Arvesse tuleb võtta asjaolu, et mitmesse riiki päringute tegemine võib võlausaldajale kujuneda kulukaks, kuna päringute tegemine on artikli 30 ja artikli 31 kohaselt tasuline. Nimetatud asjaolu iseenesest asub ilmselt mõjutama võlausaldaja otsust taotluse tegemiseks eeldusel, et informatsioon võimalike kulude kohta on võlausaldajale enne taotluse esitamist kättesaadav ja mõistetav²⁰⁵. Siiski võib autori hinnangul taoliste põhjendamatute päringute vältimiseks olla mõistlik artikli 17 tingimusi täpsustada. Autori hinnangul soodustaks see arestimismääruse vastutustundlikumat kasutamist võlausaldaja poolt ning tagaks seeläbi võlgniku õiguste parema kaitse. Kuigi raportöör R. Baldassarre oma seisukohti ei analüüsi, teeb ta siiski ettepaneku artikli 17 lõike 2 täiendamiseks. Tema hinnangul võiks võlausaldaja liikmesriigi valikut oma taotluses põhjendada. Autori hinnangul ei kujuta raportööri ettepanek endast võlausaldajat ebamõistlikult koormavat tingimust, sest võlausaldaja taotlus liikmesriigi valikul omab printsibiilselt alati teatud põhjendust või tagamaad. Oma valiku põhjendamine võib aga soodustada taotluse veidi hoolikamat kaalumist võlausaldaja poolt, kuna sellisel juhul on ta sunnitud oma mõttekäigu kirja panema. Sellest tulenevalt on autori hinnangul raportööri ettepanek artikli 17 lõike 2 täpsustamiseks õigustatud.

²⁰⁴ Artikli 27 lõike 2 kohaselt kui kontrol olevast summast piisab nõude täies ulatuses rahuldamiseks, siis pank ei avalda võlgniku konto jääki.

²⁰⁵ Artiklite 31 ja 30 lõike 3 kohaselt peavad liikmesriigid teatama komisjonile vastavatest tasudest.

Nimetatu ei lahenda autori hinnangul aga informatsiooni mitte-eesmärgipärase kasutamisega seonduvaid riske. Tõsi, eespool analüüsitud taotluse tasulisuse aspekt ning ilmselt mingil määral ka põhjendamise vajadus võivad aidata riski minimeerida, kuid ei välista seda täielikult. Probleem seondub isikuandmete kaitse direktiivi artiklist 6 lõikest 1 punktist b tuleneva kohustusega andmete seaduspäraseks ja eesmärgipäraseks kasutamiseks²⁰⁶. Andmete seaduspärase töötlemise ja edastamise alus tuleneb kavandatud regulatsiooni puhul määrusest endast ning selle kohaselt on andmete töötlemise ja edastamise eesmärgiks selgitada välja võlgniku kontode asukoht, et seeläbi soodustada ja kiirendada võlgnevuse piiriülest sissenõudmist. See tähendab, et võlausaldajale teatavaks saanud andmeid pole võlausaldajal õigus kasutada muudel eesmärkidel. Näiteks ei tohi võlausaldaja saanud andmeid avaldada kolmandatele osapooltele, kuna see nõuaks juba teist õiguslikku alust²⁰⁷.

Paralleeli võib siinkohal tuua Eesti täitemenetlusega, kus võlausaldajal on tegelikult õigus saada informatsiooni menetluse kohta ning kohtutäituril on kohustus täitemenetluses teatavaks saanud informatsiooni võlausaldajaga jagada²⁰⁸. Võlausaldajal on menetlusosalisena õigus tutvuda toimikuga ja saada sellest ära kirju²⁰⁹. Nii kohtutäiturile, kohtutäituri büroo töötajatele kui ka isikutele, kellele kohtutäitur on andmeid seoses täitemenetlusega avaldanud, laieneb tulenevalt kohtutäituri seaduse (edaspidi KTS) §-i 11 lg-test 1 ja 2 saladuse hoidmise kohustus. Seega juhul, kui võlausaldaja peaks talle teatavaks saanud informatsiooni kuritarvitama ja tekitama sellega võlgnikule kahju, on võlgnikul õigus pöörduda kohtu poole ning nõuda kahju hüvitamist võlaõigusseaduses sätestatud alustel ja korras²¹⁰. Tuleb tõdeda, et nimetatud regulatsioon ei välista võlausaldaja poolt informatsiooni kasutamist otstarbele mittevastavalt, kuid keelu rikkumise tagajärg sunnib tõenäoliselt võlausaldajat andmete taotlemisel ja kasutamisel suuremale ettevaatusele ja teadlikkusele. Analoogselt võib järeldada, et sõltumata kavandatud määruses *expressis verbis* keelu puudumisest, sisaldub nimetatud keeld isikuandmete kaitse direktiivi artiklis 6 lõikes 1 punktis b. See tähendab, et võlgnikul on andmete kuritarvitamise korral võimalik oma õigusi kaitsta esitades kahju hüvitamise nõude Brüsseli I määruses sätestatud kohtualluvuse reegleid jälgides. Siiski

²⁰⁶ Andmete seaduspärase kasutamise põhimõtte tähtsust on Euroopa Kohus korduvalt rõhutanud. Vt nt EKo16.12.2008, C-524/06, *Heinz Huber vs. Bundesrepublik Deutschland*; EKo 9.11.2010 liidetud kohtuasjad C-92/09 ja C-93/09, *Volker und Markus Schecke ja Eifert*.

²⁰⁷ European Union Agency for Fundamental Rights, Council of Europe. Handbook on European data protection law. Luxembourg: Publications Office of the European Union 2014, lk 70.

²⁰⁸ KTS-i §-i 11 lg 3 p 1.

²⁰⁹ TMS-i §-i 35 lg 1.

²¹⁰ Isikuandmete kaitse seaduse § 23 sätestab, et kui isikuandmete töötlemisel on rikutud andmesubjekti õigusi, on andmesubjektil õigus nõuda temale tekitatud kahju hüvitamist: 1) riigivastutuse seaduses sätestatud alustel ja korras, kui õigusi rikuti avaliku ülesande täitmise käigus või 2) võlaõigusseaduses sätestatud alustel ja korras, kui õigusi rikuti eraõiguslikus suhtes.

nendib autor, et regulatsiooni piiriülene mõju ja sellest tulenev laiahaardelisus võib võrreldes siseriikliku menetlusega võlgnikule tekkiva kahju tekkimise riski suurendada. Seetõttu võib autori hinnangul olla mõistlik võlausaldajale tema võimaliku vastutuse teatavaks tegemiseks ja rõhutamiseks lisada viide taolisele keelule näiteks arestimismääruse taotlusvormile. Laiemas plaanis vajab säte ilmselt komisjoni poolt andmekaitse aspektist täiendavat kaalumist. Nimetatud küsimuste sügavam käsitus antud magistritöö raames pole aga mahupiirangu tõttu kahjuks võimalik.

2.2.3. Tagatis kui võlausaldaja vastutus arestimismääruse tegemise protsessis

Võlausaldaja vastutust, küll veidi teisest aspektist, reguleerib kavandatud määruse artikkel 12. Seetõttu on võlausaldaja positsioonile ja vastavalt võlgniku ning võlausaldaja huvide tasakaalule hinnangu andmisel oluline analüüsida, kas ja kuidas tasakaalustab artiklis 12 sätestatud tagatise nõudmine menetlusosaliste õigusi ja huve.

Nimelt annab kavandatud määruse artikkel 12 arestimismääruse tegemise üle otsustavale kohtule õiguse enne Euroopa arestimismääruse tegemist nõuda, et hageja esitaks tagatisdeposiidi või samaväärse garantii. Sätte eesmärgiks on vältida arestimismääruse kuritarvitamist ja kaitsta võlgnikku võimalike kahjude eest, mis võivad tekkida seoses arestimismääruse õigustamatu kasutamisega²¹¹. Seega teoreetiliselt kujutab artikkel 12 endast olulist alust võlgniku õiguste kaitse aspektist, mis peaks ühtlasi soodustama määruse vastutustundlikku kasutamist võlausaldaja poolt.

Ettepaneku kohaselt on tagatise nõudmine jäetud arestimismääruse taotluse lahendamisega tegeleva kohtu diskretsioonipädevusse. See tähendab, et siseriiklik kohus saab otsustada, kas ja mis tingimustel tagatisdeposiiti või samaväärse garantii andmist nõuda ning seda kahjude hüvitamiseks ulatuses, milles hageja on riigisisese õiguse kohaselt kohustatud sellise kahju hüvitama. Juhul, kui siseriiklik õigus taolist vastutust ette ei näe, ei keela määrus siiski samaväärsete meetmete kasutamist. Tagatise nõudmise õigus on kohtul vaid kavandatud määruse II peatükis 1. jaos sätestatud tingimustel väljastatavate arestimismääruste puhul ehk olukorras, kus arestimismäärust taotletakse enne täitmismääruse tegemist. Kohtu diskretsiooniõiguse ulatuse küsimuses on õiguskirjanduses asunud erinevatele seisukohtadele. Ühest küljest on väljendatud arvamust, et lähtuvalt võrdse kohtlemise põhimõttest peaks

²¹¹ Commission of the European Communities. Green Paper (viide nr 6), lk 5; Euroopa Komisjoni ettepanek. *Op. cit.*, lk 6, artikkel 12, preambul nr 15.

võlausaldajalt tagatise nõudmine olema üldjuhul kohustuslik, kuna arestimismäärusel võivad võlgniku jaoks olla rasked tagajärjed²¹². Teisest küljest on leitud, et tagatise nõudmine peaks jääma riigisisese kohtu otsustamispädevusse²¹³. Autori hinnangul võib taoline arvamuste erinevus olla tingitud muuhulgas sellest, et liikmesriikide senine praktika on tagatise nõudmise küsimuses olnud erinev. Osades riikides omab kohus kaalutusõigust; teistes on tagatise andmine kohustuslik²¹⁴. Paljuski sõltub tagatise nõudmine võlausaldaja sisulise nõude võidu väljavaadetest ning võlausaldaja võimalustest tagatise andmiseks²¹⁵. Ka Eestis võib kohus TsMS-i §-i 383 lg 1 kohaselt teha hagi tagamise või tagamise jätkumise sõltuvaks tagatise andmisest vastaspoolele tekkiva võimaliku kahju hüvitamiseks. Tagatise nõudmise kaalutusõigus on kohtul TsMS-i §-i 383 lg 1 alusel aga vaid juhul, kui asjas ei ole esitatud rahalist nõuet²¹⁶.

Liikmesriikide praktika erinevus viitab autori hinnangul olulisele asjaolule, et pakutud kujul võib liikmesriigiti jääda varieeruma nii võlausaldaja vastutus arestimismääruse õigustamatul kasutamisel kui ka võlausaldajale kehtivad tingimused arestimismääruse andmisel. Nimetatu mõjutab ka võlgnikku, kuna sõltuvalt liikmesriigist võivad võlgniku õigustatud huvid jääda kaitseta. On arusaadav, et võlgniku õiguste kaitse eesmärki iseenesest ei saa ületähtsustada, kuid nagu Lord Mance oma 22. novembri 2013. aasta kõnes märkis, tuleb siiski silmas pidada võlgnikule suure kahju tekkimise, isegi maksejõuetuse põhjustamise ohtu olukorras, kus hiljem võib selguda nõude alusetus²¹⁷. Tulenevalt eelmainitust ja arvestades, et sätte eesmärgiks on siiski soodustada määruse vastutustundlikku kasutamist ja ühtlasi tagada võlgniku õiguste parem kaitse, pole komisjoni poolt pakutud lahendus autori hinnangul parim nimetatud eesmärkide saavutamiseks. Taolisele seisukohale on asunud ka raportöör R.

²¹² Taolisele seisukohale asusid oma arvamustes näiteks: National government of Slovakia; National government of the United Kingdom; The General Council of the Bar of England and Wales; The Law Society. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/news_contributions_judgements_en.htm, 06.02.2014.

²¹³ Vastavale seisukohale asusid oma arvamustes näiteks: National government of Ireland; National government of Netherlands; Regierung der Bundesrepublik Deutschland; Council of Bars and Law Societies of Europe; Civil Justice Council; City of London law society Litigation Committee; Max Planck Working Group; Regierung der Bundesrepublik Deutschland. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/news_contributions_judgements_en.htm, 06.02.2014.

²¹⁴ Näiteks Inglismaal ja Iirimaa on kohtul diskretsiooniõigus tagatise nõudmisel, Šotimaal aga ei pea võlausaldaja tagatist andma. Vt: B. Hess. Study No JAI/A3/2002/02. *Op. cit.*, lk 130 jj.

²¹⁵ B. Hess. Study No JAI/A3/2002/02. *Op. cit.*, lk 130.

²¹⁶ Vt: RKTkm 27.03.2013, 3-2-1-14-13 p 14. Asja 3-2-1-140-13 punktis 15 leidis Riigikohus, et rahalise nõude korral ei kuulu TsMS-i §-i 383 lg 1 kohaldamisele, kuna see muudaks TsMS-i §-i 383 lg 1¹ sätestatud tagatise suuruse piirangu sisutühjaks.

²¹⁷ Lord Mance. Assises de la justice. Civil and Commercial Law Panel, 22 November 2013. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/events/assises-justice-2013/files/interventions/lord_mance_en.pdf, lk 2, 30.04.2014.

Baldassarre, kes oma hinnangus²¹⁸ pakub muuta tagatise nõudmine kohustuslikuks. Ta põhjendab nimetatut vajadusega kindlustada võlausaldaja vastutus võlgnikule tekkida võiva kahju eest.

Autor nõustub raportööriga osas, et läbi tagatise nõudmise on võimalik saavutada võlgniku õiguste parem kaitse, kuna tagatis kindlustab sellisel juhul võlgnikule tekkida võiva kahju hüvitamise ja sellest tulenevalt ka võlausaldaja vastutuse seoses arestimismääruse õigustamatu kasutamise. Seetõttu on autori hinnangul ettepaneku kontekstis tagatise nõudmine võlausaldajalt reeglina põhjendanud ja vajalik. Arvestada tuleb asjaoluga, et arestimismäärus võimaldab kaitsta nõudeõigust, mida pole isegi võib-olla veel tunnustatud²¹⁹. Lisaks sellele tuleb silmas pidada, et konto arest on ajutistest kaitsemeetmetest üks koormavamaid ning võib endaga kaasa tuua võlgniku jaoks tõsisemaid tagajärgi. Sel põhjusel on oluline, et arestimismäärust ei kasutataks võlausaldajate poolt liialt kergekäeliselt. Võlausaldaja peab mõistma arestimise taotlemisega temale kaasnevat riski²²⁰ ning võimalikku vastutust seoses teisele poolele tekkida võiva kahjuga. Sellest tulenevalt on tagatis iseenesest oluline vahend võlausaldaja ja võlgniku õiguste tasakaalustamisel ning võlausaldaja vastutuse kindlustamisel.

Samuti tuleb pidada silmas, et juhul, kui kohus jätab tagatise nõudmata, tuleb võlgnikul kahju hüvitamiseks pöörduda eraldi menetluses kohtu poole ning seda üldiste rahvusvahelise eraõiguse kohtualluvuse reeglite järgi. Seda põhjusel, et tegelikult ei loo ettepanek lihtsustatud korda võlgnikule tekkida võiva kahju hüvitamise nõudmiseks. Autori hinnangul võib see aga olla võlgniku suhtes ebaproportsionaalselt koormav võrreldes võlausaldajale antud lihtsustatud võimalusega arestimismääruse saavutamiseks. Sellest tulenevalt on autor seisukohal, et kavandatud määruse kontekstis peaks tagatise nõudmine olema pigem reeglipärane protseduur.

Tagatise nõudmise sätte osatähtsust kavandatud määruse kontekstis suurendab asjaolu, et ettepanek ei sätesta võlausaldaja jaoks tagajärgi mittetäieliku informatsiooni esitamise eest²²¹.

²¹⁸ R. Baldassarre. *Op. cit.*, lk 32.

²¹⁹ N. Kyriakides. *Op. cit.*, lk 13.

²²⁰ Ka riigikohus on märkinud, et hagi tagamise taotluse esitamisega võtab hageja endale riski hagi tagamisest kostjale tekkida võiva kahju hüvitamiseks. Vt: RKTk 03.06.2008, 3-2-1-49-08 p 13.

²²¹ Autori hinnangul on ettepanekule õigustatult ette heidetud tagajärgede puudumist seoses ebatäieliku või väärade informatsiooni esitamisega. Vt nt: Linklaters LLP. *Op. cit.*; N. Kyriakides. *Op. cit.*, lk 12; Clifford Chance LLP. European Asset Protection Orders: the good, the bad and the costly. Arvutivõrgus: http://www.cijforrichance.com/publicationviews/publications/2011/OB/european_assetprotectionorriersthegoodth.html, 30.04.2014.

Nimelt sätestab ettepanek küll kohtu kohustuse veenduda võlausaldaja nõude *prima facie* põhjendatuses (artikkel 7) ning sellest tulenevalt näeb võlausaldajale ette kohustuse ettepaneku artiklites 7-8 ja 15 sätestatud informatsiooni ja tõendite esitamiseks, kuid ei näe ette sisulisi tagajärgi olukorraks, kus võlausaldaja poolt esitatud informatsioon ja dokumendid loovad kohtule ebatäieliku või väärarusaama nõude põhjendatuse või arestimismääruse tegemise pakilisuse kohta. Nimetatud vastutusklausli puudumise tõttu langeb tagatise nõudmise sättele eriline tähelepanu, kuna see on kavandatud määruse kohaselt pea ainus säte, mis võib mõjutada võlausaldajat arestimismääruse taotlemisel vastutustundlikumalt käituma. See kinnitab autori eespool väljendatud hinnangut, et tagatise nõudmine võiks arestimismääruse taotlemisel olla pigem reeglipärane.

Autori hinnangul on siiski küsitav raportööri ettepanek osas, millega ta pakub muuta tagatise nõudmine igasuguste eranditeta kohustuslikuks. Nagu eespool mainitud, sõltub tagatise nõudmine konkreetsetest asjaoludest, mida on ilmselt pädevaim hindama arestimismääruse menetlemisega tegelev kohus. Seejuures hindab kohus esitatud informatsiooni kogumis ning võtab arvesse ka erandlikud asjaolud, mis võivad arestimismääruse taotlemisel esineda. Teatud juhtudel ei pruugi tagatise nõudmine olla põhjendatud²²². Ei saa ka välistada, et teatud olukordades ei pruugi hagejal objektiivsetel põhjustel olla võimalik tagatist anda²²³. Sellest tulenevalt tuleb arvestada asjaoluga, et tagatise nõudmine kaasuse konkreetseid asjaolusid arvesse võtmata, ei pruugi kokkuvõttes olla kummagi poole huvides ning võib mõjuda menetlusele ja arestimismääruse kasutusele hoopis pärssivalt.

Tulenevalt eelmainitust on autor seisukohal, et kuigi tagatise nõudmine peaks olema reeglipärane protseduur arestimismääruse väljastamise menetluses, peaks kohtule siiski jääma diskretsiooniõigus, mille rakendamisel võiks kohus teatud erandlikel asjaoludel vabastada võlausaldaja tagatise andmisest. Kuna kavandatud kujul regulatsioon taolist lähenemist ette ei näe, vajab kavandatud määrus autori hinnangul võlausaldaja vastutuse ning tagatise nõudmise aspektist komisjoni täiendavat tähelepanu. Pakutud juhul võib kavandatud määrusega osutada problemaatiliseks sättega taotletava eesmärgi ehk võlgniku õiguste efektiivse kaitse ja arestimismääruse vastutustundliku kasutamise saavutamise.

²²² City of London law society Litigation Committee. Response to EU green paper on improving the efficiency of the enforcement of Judgments in the European Union: the attachment of bank accounts. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/contributions/others/city_of_london_law_society_en.pdf, lk 4, 07.04.2014.

²²³ Nii lubab näiteks TsMS-i §-i 383 lg 1² erandlikel juhtudel kohtul jätta tagatis täielikult või osaliselt nõudmata või määrata selle tasumine osade kaupa.

2.3. Võlgnevuse sissenõudmise efektiivsus *versus* võlgniku õiguste kaitse

2.3.1. *Ex parte* menetluse eelised ja ohud

Nii võlausaldaja kui võlgniku õiguste aspektist lähtuvalt on kavandatud määruse üheks suurimaks uudsuseks *ex parte* korras arestimismääruse tegemise võimalikkus. Vastav uuendus on tingitud eelkõige võlausaldaja huvidest ehk vajadusest menetluse efektiivsuse tõstmiseks. Seetõttu on järgnevalt oluline analüüsida, kuidas ja mis tingimustel *ex parte* menetlus on kavandatud määruuses ette nähtud, kas see soodustab kavandatud määruuses ettenähtud eesmärkide saavutamist ning kuidas nimetatud mõjutab võlgniku positsiooni.

Nimelt sätestab ettepaneku artikkel 10, et enne Euroopa arestimismääruse tegemist kostjat taotlusest ei teavitata ja ära ei kuulata, välja arvatud juhul, kui hageja nõuab teisiti. Võlausaldaja positsiooni määratlemisel omab viidatud säte kriitilist tähtsust. Selle kohaselt on võlausaldajal õigus otsustada, kas ta soovib arestimismääruse väljastamist *ex parte* menetluses või mitte ehk soovi korral saab võlausaldaja paluda kohtul võlgnik menetlusse kaasata. Sätte sõnastus viitab ka asjaolule, et *ex parte* menetlus viiakse läbi vaikimisi ehk olukorras, kus võlausaldaja pole vastupidisest teada andnud, eeldatakse võlausaldaja soovi *ex parte* menetluse läbiviimiseks. Nimetatud tõlgendust kinnitab ettepaneku preambul 13, mille kohaselt ei tohiks pangakonto arestimise määruse üllatusmomendi tagamiseks võlgnikku taotlusest teavitada, teda enne arestimismääruse tegemist ära kuulata ega teda arestimismäärusest enne selle pangapoolset täitmist teavitada. Seega on kohane järeldada, et kavandatud määrusega antakse võlausaldajale võim *ex parte* menetluse läbiviimise ehk võlgniku menetlusse kaasamise vajaduse üle otsustamisel. Lisaks sellele aga keelatakse ettepanekuga sisuliselt arestimismääruse väljastamisega tegeleva kohtul võlgniku ärakuulamine omal initsiatiivil – ettepanek ei näe ette kohtu diskretsiooniõigust võlgniku kaasamise küsimuses.

Pole kahtlust, et *ex parte* menetluse tulemusena antud ja rakendatud arestimismäärus loob võlausaldaja jaoks soodsamad eeldused oma nõude maksmata panemiseks. Kaitsemeetmete rakendamisel on rõhutatud üllatusmomendi olulisust. *Ex parte* menetluse kehtestamise osas on liikmesriigid väljendanud üldist heakskiitu²²⁴ ning ka komisjon on oma ettepanekus selgitanud, et määruse loomise eesmärgiks on luua menetlus, mis võimaldaks kontrol olevad

²²⁴ Euroopa Komisjoni ettepanek. *Op. cit.*, lk 5 161. Liikmesriikide ja organisatsioonide seisukohad rohelisele raamatule kohtuotsuste täitmise tõhustamise kohta Euroopa Liidus (pangakontode arestimine). Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/news_contributions_judgements_en.htm, 30.03.2014.

vahendid arestida üllatusmomenti maksimaalselt ära kasutades. Autor nõustub komisjoniga ning leiab, et kuna *ex parte* menetluse tulemusena tehtud kaitsemeetmete lahendite tunnustamise probleematika on olnud üks takistustest võlgnevuse efektiivse sissenõudmise teel, siis on komisjoni ettepanek vastava menetluse loomiseks põhimõtteliselt tervitatav.

Siiski pole autori hinnangul komisjon piisavalt põhistanud, mis põhjusel ettepanek ei võimalda kohtul otsustada võlgniku kaasamise üle isegi teatud erandlikel asjaoludel. Tuleb silmas pidada, et õigus õiglasele kohtumenetlusele ja õigus viibida oma kohtuasja arutamise juures on võlgniku põhiõigusteks. Õigus õiglasele kohtulikule arutamisele tuleneb muu hulgas EIÕK-i artikli 6 lõike 1 esimesest lausest ning 7. detsembril 2000. aastal Nice'is välja kuulutatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklist 47. Euroopa Kohus on korduvalt rõhutanud, et õigus õiglasele kohtumenetlusele on põhiõigus, mis kuulub ühenduse õiguse üldpõhimõtete hulka²²⁵. Ka Eesti Vabariigi põhiseaduse²²⁶ §-i 15 lg 1 esimene lause sätestab keskse normina üldise kohtusse pöördumise õiguse, sisaldades ühtlasi üldist põhiseaduslikku õigust tõhusale õiguskaitsele ja ausale õigusemõistmisele²²⁷. Põhiõiguseks olev õigus õiglasele kohtulikule arutamisele nõuab, et asjaomane isik saaks oma õiguslikku seisundit tõhusalt kaitsta²²⁸. Õigusel olla ära kuulatud on õiglase kohtupidamise korraldamise ja kulgemise juures väga oluline roll²²⁹. See sisaldab õigust avaldada piisavalt oma arvamust ja pakkuda tõendeid kõigi oluliste faktide ja õiguslike küsimuste kohta. *Ex parte* menetlus võtab aga võlgnikult võimaluse olla enne arestimismääruse tegemist ära kuulatud. Seega on vaieldamatult tegemist tugeva põhiõiguste riivega.

On arusaadav, et võlgniku õigusele olla ära kuulatud tuleb vastukaaluks arvestada ka sissenõudja õigusega efektiivsele kohtumenetlusele, sh kohtuotsuse sundtäitmisele mõistliku aja jooksul²³⁰. Tuleb silmas pidada, et arestimismäärus kaotaks võlgniku ärakuulamisel oma üllatusefekti, mis tegelikkuses on ettepanekus sisalduva kiirmenetluse võtmeks. Nagu komisjon oma ettepanekus selgitab, on ettepaneku eesmärgiks luua instrument, mis võimaldab takistada võlgnikul oma kontrol olevate vahendite väljavõtmist. Tegemist on kaitsemeetmega,

²²⁵ EKo 17.12.1998, 185/95, *Baustahlgewebe vs. komisjon*, p 20 jj; EKo 11.01.2000, liidetud kohtuasjad C-174/98 P ja C-189/98 P, *Van der Wal jt*, p17; EKo 28.03.2000, C-7/98, *Krombach*, p 26; EKo 26.06.2007, C-305/05, *Ordre des barreaux francophones ja germanophone jt*, p 29; EKo 01.07.2008, C-341/06, *Chronopost vs. UFEX jt*, p 44.

²²⁶ Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT 1992, 26, 349... RT I, 27.04.2011, 2.

²²⁷ Riigikohus on korduvalt sedastanud, et § 15 lg 1 esimeses lauses sisaldub põhiõigus, mis peab tagama õiguste lünkadeta kohtuliku kaitse. Vt: RKÜKo 29.11.2011, 3-3-1-22-11 p 23; RKÜKo 06.03.2012, 3-2-1-67-11 p 21; RKPJKo 17.07.2009, 3-4-1-6-09 p 15; RKPJKo 01.11.2011, 3-4-1-19-11 p 22.

²²⁸ EKo 14.12.2006, C-283/05, *ASML*, p 26; EKo 8.05.2008, 14/07, *Weiss ja partnerid*, p 47.

²²⁹ EKo 2.05.2006, C-341/04, *Eurofood IFSC*, p 66.

²³⁰ EIÕK artikkel 8.

mis ei vii nõude tegeliku rahuldamiseni. Nimetatud tulemuseni jõudmine on aga kõige tõenäolisem juhul, kui võlgnikku vastavast kavatsusest eelnevalt ei teavitata, sest vastasel korral on võlgnikul lihtne raha kontolt välja võtta ja nii seada ohtu kogu kiirmenetluse tulemus. Sellest tulenevalt on mõistetavatel põhjustel *ex parte* menetluse korras arestimismääruse väljastamisel olnud liikmesriikide seas suur toetus²³¹.

Siinkohal on *ex parte* menetluse küsimuses seisukoha võtmiseks oluline märkida, et Euroopa Kohus on asunud seisukohale, et põhiõigused, nagu kaitseõiguste austamine, ei ole absoluutsed eelisõigused ning neile on lubatud seada piiranguid. Taolised piirangud peavad aga olema tegelikus vastavuses meetmetega taotletava üldise huvi eesmärkidega ega tohi taotletavat eesmärki silmas pidades kujutada endast selliselt tagatud õiguste ilmset ega ebaproportsionaalset rikkumist²³². Kohtuasjas Eurofood²³³ tehtud otsuses märkis Euroopa Kohus seoses kiireloomuliste²³⁴ meetmetega, et ärakuulamise õigust puudutavad konkreetset eeskirjad võivad varieeruda sõltuvalt sellest, kui kiiresti tuleb otsus teha. Nii leidis kohus Marco Gambazzi kohtuasjas²³⁵, et keeld võlgniku vara ajutiseks käsutamiseks (*freezing order*) võib õigustada kaitseõiguste piiramist ega pruugi seega olla ilmselgelt ebaproportsionaalne eesmärgi suhtes, mis seisneb tõhusa menetluse tagamises hea õigusemõistmise huvides. Euroopa pangakonto arestimise määruse aspektist on nimetatud olulise tähtsusega. Nimelt on regulatsiooni eesmärgiks vajadus tõhustada piiriülest võlgnevuse sissenõudmise protsessi. Võlgnevuse sissenõudmise etapp on efektiivse kohtumenetluse tähtsaks osaks ja menetluse efektiivsuse huvides on vajalik, et kohus saaks langetada otsuse arestimismääruse väljastamise osas üsna lühikese tähtaja jooksul. Sellest tulenevalt on autori hinnangul kohane järeldada, et pakutavas kiirmenetluses on võlgniku ärakuulamisõiguse piiramine iseenesest õigustatud. Võrdluseks näeb ka Eesti TsMS-i §-i 384 lg 3 ette võimaluse hagi tagada võlgnikku ära kuulamata.

Teisest küljest ja võlausaldaja huvidele vastukaaluks aga võimaldab TsMS-i §-i 384 lg 3 teine lause võlgnikku siiski ära kuulata, kui see on ilmselt mõistlik, eelkõige kui avalduses taotletakse vaidlusaluse õigussuhte esialgset reguleerimist. Riigikohus on siinkohal selgitanud, et kuigi võlgniku ärakuulamine pole kohtu kohustus²³⁶, lubab TsMS seda kohtul (erandjuhtudel) siiski teha ning sellisteks juhtudeks on muuhulgas olukorrad, kus hagi

²³¹ Euroopa Komisjoni ettepanek. *Op. cit.*, lk 5. Ka Eesti oma seisukohas (*op. cit.*) toetas *ex parte* menetlust.

²³² Vt: EKo 15.06.2006, C-28/05, *Dokter jt*, p 75; EKo 02.04.2009, C-394/07, *Gambazzi jt*, p 29.

²³³ EKo 2.05.2006, C-341/04, *Eurofood IFSC*, p 66.

²³⁴ Seda küll maksejõuetusmenetluse kontekstis.

²³⁵ EKo 02.04.2009, C-394/07, *Gambazzi jt*, p 31-32.

²³⁶ RKTkm 14.02.2007, 3-2-1-127-06 p 11.

tagamise üle otsustamine sõltub võlgniku poolt antavast informatsioonist²³⁷. Sellest tulenevalt ja arvestades, et *ex parte* tehtud lahend võib endaga kaasa tuua võlgniku jaoks tõsiseid tagajärgi, on autori hinnangul siinkohal oluline kaaluda teatud diskretsiooniõiguse jätmist asja lahendava kohtu pädevusse. Vastasel korral võib nimetatud säte autori hinnangul jääda liialt sõltuma võlausaldaja subjektiivsest hinnangust ja huvist. See võib aga võlgniku õiguste kaitse seisukohalt olla põhjendamatu. Autori positsiooni jagab ka raportöör R. Baldassarre, kes oma ettepanekus²³⁸ pakub täiendada artiklit 10 lõikega 2 ning lisada preambul 13 a, mis annaksid kohtule erandlikel juhtudel õiguse võlgnikku ära kuulata. Raportööri hinnangul oleks see vastavuses võistleva kohtumenetluse põhimõttega, mis on liikmesriikide õiguskordade aluspõhimõtteks. Autor nõustub raportööri seisukohaga ning leiab, et pakutud kujul on *ex parte* menetluse regulatsioon liialt võlausaldaja huvidest lähtuv.

2.3.2. *Exequatur* menetluse kaotamine

Kuna võlgniku õigusega õiglasele kohtupidamisele on tihedalt seotud ka *exequatur* menetlus, siis on järgnevalt oluline analüüsida, mis tingimustel *exequatur* menetlus kavandatud määrusega kaotatakse ning kas nimetatud muudatus on võlgnevuse efektiivse sissenõudmise aspektist põhjendatud.

Nimelt sätestab kavandatud määruse artikkel 23, et ühes liikmesriigis tehtud Euroopa arestimismäärust tunnustatakse ja täidetakse teistes liikmesriikides automaatselt, ilma et selleks oleks vaja täitemäärust ja ilma tunnustamise vaidlustamise võimaluseta. Seega loobutakse ettepanekus arestimismääruse tunnustamise ja täitmise protsessis *exequatur* menetlusest ning seda kõikides regulatsiooni kohaldamisalasse kuuluvates küsimustes.

Exequatur menetlusest järk-järguline loobumine on olnud päevakorras juba alates 1990. aastatest²³⁹. Sellest tulenevat ja arvestades, et *exequatur* menetlus on juba kaotatud mitmete Euroopa Liidu instrumentide²⁴⁰, ei saa autori hinnangul pidada vastavat ettepanekut üllatuslikuks. *Exequatur* menetluse kaotamisega soovib komisjon kindlustada olukorra, kus arestimismääruse täitmisele suunamine toimuks võimalikult kiiresti ja sujuvalt. Autori hinnangul on see mõisteta, kuivõrd kavandatud määruse üheks eesmärgiks on lihtne, kiire ja

²³⁷ RKTkm 15.03.2010, 3-2-1-17-10 p11.

²³⁸ R. Baldassarre. *Op. cit.*, p 2.3.

²³⁹ X. E. Kramer, Abolition of *exequatur* under the Brussels I Regulation. *Op. cit.*, lk 1-2; X. E. Kramer. Cross-Border Enforcement. *Op. cit.*, lk 346.

²⁴⁰ Euroopa maksekäsumenetlus, Euroopa täitekorraldus vaidlustamata nõuete kohta, nn elatise määrus, Brüsseli I-bis määrus ja Brüsseli II-bis määrus.

odav menetlus²⁴¹. Nagu autor töö 1.2.1. alapeatükis analüüsis, kaasneb *exequatur* menetlusega võlausaldajale rahaline kulu, mis võib teatud juhtudel ulatuda märkimisväärsete summadeni. Lisaks rahalisele kulule toob *exequatur* menetlus üldjuhul kaasa ka ajalise kulu, mis aga kavandatud määruse mõttes tähendaks olulist takistust arestimismääruse täitmisele suunamise efektiivsuse aspektist lähtuvalt. Seetõttu on arusaadav, miks paljud²⁴² liikmesriigid ja organisatsioonid pooldavad *exequatur* menetlusest loobumist arestimismääruse täitmisele pööramisel.

Autor nõustub, et *exequatur* menetluse säilitamise korral ei pruugiks olla võimalik arestimismääruse täitmisele pööramisel kiire ja lihtsa menetluse kui kavandatud määruse eesmärgi realiseerimine. Ometi ei saa *exequatur* menetlusest loobumist pidada tähtsusetuks, kuivõrd see on pikki aastaid mänginud olulist rolli piiriüleste lahendite täitmise küsimuses. *Exequatur* menetluse juured ulatuvad avalikus rahvusvahelises õiguses kehtivasse territoriaalsuse põhimõttesse, mille kohaselt välismaised kohtulahendid ei oma jõudu väljaspool oma päritoluriigi piire²⁴³. Kuna liikmesriikide vaheline koostöö rajaneb muuhulgas vastastikuse tunnustamise ja usalduse põhimõttel, on eespool viidatud territoriaalsuse põhimõtte osatähtsus ajapikku vähenenud. *Exequatur* menetlusest loobumine *ex parte* lahendite puhul ning isegi olukorras, kus võlgniku suhtes pole sisulises küsimuses otsust tehtud ja võib-olla pole põhimenetlust isegi veel algatatud, on autori hinnangul suur samm kohtuotsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte tugevnemise suunas. Siinkohal võib teoretiseerida, kas liikmesriikide vaheline usaldus on saavutanud taoliseks muudatuseks piisava taseme²⁴⁴. Autori hinnangul on tegemist aga üsna keeruka õiguspoliitilise küsimusega, millele põhjaliku vastuse andmine käesoleva uurimistöo raames poleks mahupiirangu tõttu võimalik. Samuti väljuks see uurimisküsimuste fookusest. Siiski märgib autor, et sõltumata vastastikuse usalduse tegelikust tasemest, on liikmesriigid väljendanud üldist soovi seda sammu efektiivsuse ja ühise koostöö nimel astuda. See tähendab, et sõltumata olemas olevatest probleemidest on liikmesriigid nõus pingutama lahenduste leidmise ja seeläbi ühtse

²⁴¹ Euroopa Komisjoni ettepanek. *Op. cit.*, lk 10 ja preambul nr 7.

²⁴² Vt nt järgmisi arvamusi: Max Planck Working Group; The Law Society; Council of Bars and Law Societies of Europe; City of London law society Litigation Committee; The General Council of the Bar of England and Wales; Civil Justice Council; National government of the United Kingdom; National government of Slovakia; Chambre Nationale des Huissiers; Regierung der Bundesrepublik Deutschland. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/news_contributions_judgements_en.htm, 01.03.2014.

²⁴³ Max Planck Working Group. Institute for Comparative and International Private Law (Hamburg). Comments on the European Commission's Green Paper on Improving the Efficiency of the Enforcement of Judgments in the European Union: the attachment of bank accounts, lk 32. Kättesaadav: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/contributions/academics/max_planck_working_group_en.pdf, 01.03.2014.

²⁴⁴ *Exequatur* menetluse kaotamist Brüsseli I määrusest on kritiseeritud põhjendades seda muuhulgas vastastikuse usalduse taseme mittepiisavusega. Vt nt X. E. Kramer. Cross-Border Enforcement. *Op. cit.*

eesmärgi saavutamise nimel. See on autori hinnangul positiivne ja oluline, kuna kavandatud määruse peamiseks eesmärgiks on muuta võlgnevuste piiriülene sissenõudmine efektiivsemaks. Autori hinnangul on see aga paratamatult seotud liikmesriikide vahelise justiitskoostööga ning sellest tulenevalt ka vastastikuse usaldusega.

Exequatur menetluse eesmärgiks on ühest küljest lubada lahendi täitmine liikmesriigi territooriumil ning teisest küljest kontrollida aluseid tunnustamisest keeldumiseks²⁴⁵. Seetõttu on *exequatur* menetlus täitnud olulist rolli ka võlgniku põhiõiguste kaitse seisukohalt²⁴⁶. Siiski ei kontrollita *exequatur* menetluse raames välismaise kohtuotsuse sisu, vaid teatud protseduuriliste miinimumnõuete täitmist (muuhulgas *ordre public*, otsuse kättetoimetamine võlgnikule ning kohtuotsuse vastuolu teiste lahenditega)²⁴⁷. See tähendab, et *exequatur* menetluse rakendamine *ex parte* korras tehtud arestimismäärustele oleks takistatud juba põhjusel, et kavandatud regulatsioon on suunatud eeskätt just võlgniku osavõtuta tehtud lahendite tegemisele. Seetõttu muutuks võlgniku menetlusse kaasamise ja talle dokumentide kättetoimetamise kontrollimine *exequatur* menetluse raames küsitavaks.

Tulenevalt eelmainitust on autori hinnangul *exequatur* menetlusest loobumine arestimismääruse täitmisele pööramise protsessi hõlbustamiseks mõistlik ja tervitatav. Siiski on autori hinnangul oluline meeles pidada, et arestimismääruse menetlus on suunatud ennekõike *ex parte* menetlusele. See tähendab, et kui tavapäraselt on pooltel kohtumenetluses võimalik enne lahendi täitmisele pööramist esitada oma tõendid ja seisukohad, siis *ex parte* menetluse korral ja *exequatur* menetluse kaotamise korral, avaneb võlgnikule võimalus vastuväidete esitamiseks alles pärast täitemenetluse algatamist ja menetlusedokumentide võlgnikule kättetoimetamist. Seepärast on *exequatur* menetluse kaotamise valguses oluline tagada võlgnikule efektiivsed menetluslikud garantiid, mis tagaksid võlgnikule reaalse võimaluse vaidlustada kiirmenetluses võetud meetmeid ja nii tagaksid lõppastmes siiski võlgniku õiguse õiglasele kohtupidamisele²⁴⁸. Autori hinnangul ei tohiks nimetatud meetmed olla ei aeganõudvamad ega keerukamad kui võlausaldajale kavandatud määrusega antav

²⁴⁵ *Ibid.*, lk 1.

²⁴⁶ G. Cuniberti. *Op. cit.*, lk 570; G. Cuniberti, I. Rueda. Abolition of Exequatur – Addressing the Commission's Concerns (October 12, 2010). University of Luxembourg Law Working Paper No. 2010-03. Arvutivõrgus: <http://ssrn.com/abstract=1691001>, 20.03.2014, lk 14.

²⁴⁷ Brüsseli I määruse artikkel 34 ja Brüsseli I-bis määruse artikkel 45.

²⁴⁸ Nii sedastab ka Euroopa Komisjoni ettepaneku 18. preambul, et pangakonto arestimise määruse tegemise menetluses tuleb tagada võlgniku õigus õiglasele kohtulikule arutamisele. Muuhulgas tähendab see, et tagatud peab olema võlgniku kaebeõigus, sh õigus arestimismääruse läbivaatamise taotlemiseks. *Exequatur* menetlusest loobumise aspektist väärib märkimist siinkohal ka asjaolu, et lisaks *exequatur* menetlusest loobumisele ei nähta ettepanekuga ette ka arestimismääruse täitmisest keeldumise aluseid. See tähendab, et kavandatud määruses on võlgniku ainsaks õiguskaitsevahendiks ettepaneku IV peatükis sätestatud kaebeõigus.

võimalus kaitsemeetme rakendamiseni jõudmiseks. Sellest tulenevalt on võlgniku ja sissenõudja õiguste tasakaalule hinnangu andmise aspektist oluline järgnevalt analüüsida võlgnikule kavandatud määrusega ettenähtud kaebeõiguse korda.

2.3.3. Kaebeõiguse teostamise kord kui võlgniku põhiõiguste tagatis

Võlgniku kaebeõigus on reguleeritud kavandatud määruse IV peatükis. Sisulistes ehk arestimismääruse andmisega seotud küsimustes jääb sarnaselt Brüsseli *I-bis* regulatsiooniga võlgniku kaebuste läbivaatamise üldine pädevus lahendi teinud kohtule. See tähendab, et näiteks Eestis tehtud arestimismääruse täitmisele pööramisel Soomes tuleb võlgnikul üldreeglina pöörduda kaebusega Eesti kohtu poole. Siinkohal tuleb arvestada, et arestimismääruse tegemist saab võlausaldaja taotleda üldreeglina siiski võlgniku elu- või asukohajärgses kohtus²⁴⁹ või erandina liikmesriigi kohtus, kus asub võlgniku konto²⁵⁰. Seega juhul, kui lahendi on teinud Soome kohus ja seal asub võlgniku arvelduskonto, tuleb võlgnikul sisulistes küsimustes pöörduda kaebusega Soome kohtu poole.

Taalise regulatsiooniga soovib komisjon kindlustada olukorra, kus sisulistes küsimustes vaatab kaebuse läbi see kohus, kes on arestimismääruse algselt teinud²⁵¹. Nii kuulub siseriikliku kohtu pädevusse arestimismääruse läbivaatamine järgnevatel alustel:

- 1) arestimismääruse tegemisele esitatavad tingimused pole täidetud;
- 2) hageja ei ole artiklis 13 osutatud tähtaja jooksul algatanud menetlust asja sisuliseks arutamiseks.

Autori hinnangul on sisulistes küsimustes arestimismääruse läbivaatamise jätmine määruse teinud kohtu pädevusse üldiselt kooskõlas nii võlausaldaja kui võlgniku õigustatud huvidega, kuivõrd arestimismääruse teinud kohus on kõige paremini kursis arestimismääruse tegemise tingimuste ja asjaoludega, millest tulenevalt peaks kaebuse menetlemine olema sisulisest aspektist efektiivseim. Samuti juhul, kui nimetatud kohus on võlgniku asukoha- või elukohajärgne kohus, ei tohiks kohtusse pöördumine võlgniku jaoks eriliselt keerukas või koormav olla. Küll aga on siinkohal võimalik ka olukord, et võlgnik on sunnitud oma õiguste kaitseks pöörduma välisriigi kohtusse. Seda näiteks olukorras, kus arestimismääruse on

²⁴⁹ Euroopa arestimismääruse tegemine kuulub selle liikmesriigi kohtu pädevusse, kus tuleb kohtualluvuse suhtes kohaldatavate eeskirjade kohaselt algatada sisuline kohtumenetlus. Nimetatud eeskirjad on ennekõike sätestatud Brüsseli I ja Brüsseli *I-bis* määrustes.

²⁵⁰ Kavandatud määruse artikli 6 punkti 3 kohaselt on pangakonto asukoha liikmesriigi kohtud pädevad tegema Euroopa arestimismäärusi, mis kuuluvad täitmisele kõnealusel liikmesriigis.

²⁵¹ Euroopa Komisjoni ettepanek. *Op. cit.*, lk 8.

andnud selle liikmesriigi kohus, kus asub võlgniku arvelduskonto ja võlgnik ise selles riigis ei ela ega asu.

Välisriigi kohtusse on võlgnik sunnitud pöörduma üldreeglina ka menetlusõiguslikes küsimustes. Nimetatut reguleerib kavandatud määruse artikkel 35, mis sätestab, et menetlusõiguslikes ehk arestimismääruse täitmise protseduurilistes küsimustes (Eesti mõistes täitemenetlusõiguslikes küsimustes) jääb kaebuse lahendamise pädevus täitmise liikmesriigi kohtule. See tähendab, et olukorras, kus Eestis elava võlgniku suhtes on arestimismäärus antud täitmisele Soome, on võlgnikul õigus täitemenetlusõiguslikes küsimustes pöörduda kaebusega Soome kohtu poole. Ühest küljest on taoline lahendus arusaadav ja mõistlik, kuna protseduuriliste küsimuste alla kuulub muuhulgas võlgniku õigus nõuda arestimismääruse täitmise piiramist põhjusel, et arestimismääruse täitmisel pole võlgnikule võimaldatud minimaalselt vajalike vahendite kättesaamist. Kuna arestimisele mittekuuluvaid summasid arvestatakse kavandatud määruse artikli 32 kohaselt täitmise liikmesriigi õiguses sätestatud korras, siis on täitmisriigi kohus arusaadavatel põhjustel pädevaim nimetatud küsimust lahendada. Täitmisriigi kohtu pädevusse kuulub kaebuse lahendamine ka küsimustes, mis puudutavad võlgniku taotlust arestimismääruse täitmise lõpetamiseks järgnevatel alustel:

- 1) täitmise liikmesriigis on tehtud kohtuotsus, millega jäeti rahuldamata nõue, mille täitmist soovib hageja arestimismäärusega tagada;
- 2) arestitud pangakonto ei kuulu arestimisele pangakonto asukoha liikmesriigi õiguse kohaselt;
- 3) arestimismääruse aluseks olev kohtuotsus on päritoluliikmesriigis tühistatud.

Viimases punktis viidatud kaebeõigus on võlgnikul vaid juhul, kui arestimismäärus on tehtud pärast täitmismääruse väljastamist ehk olukorras, kus võlausaldajal on võlgniku suhtes olemas täitedokument. Sellisel juhul on võlgnikul artikli 35 lõike 3 alapunkti ii alusel õigus taotleda ka arestimismääruse täitmise peatamist, kui sisulise kohtulahendi täitmine on päritoluriigis peatatud.

Täitmise riigi kohtule menetlusõiguslikes küsimustes kaebuste lahendamise pädevuse andmist on komisjon seletuskirjas põhjendanud sellega, et täitmise liikmesriik tegeleb arestimismääruse sundtäitmisega ja seetõttu ka vastutab selle protsessi eest²⁵². Sellest tulenevalt ning tegelikult sarnaselt uurimistöö kirjutamise ajal kehtiva korraga, tuleb võlgnikul oma õiguste kaitseks protsessuaalsetes küsimustes puutuda kokku piiriülese vaidlusega ning keeleliste ja välisriigi õigusest tulenevate takistustega. Nimetatut on

²⁵² *Ibid.*

kavandatud määrusele ette heidetud ning märgitud, et see toob võlgnikule kaasa täiendavad kulud ja raskused²⁵³. Võrreldes kehtiva olukorraga muutub autori hinnangul võlgniku jaoks olukord siiski märgatavalt soodsamaks. Seda muuhulgas põhjusel, et kavandatud määrusega nähakse võlgniku jaoks ette kaebuse esitamise vorm²⁵⁴, mis lisaks tõlkekulude vähendamisele aitab võlgnikul paremini orienteeruda kaebuse sisulistes ja vormilistes nõuetes. Lisaks sellele on liikmesriigid kohustatud teatavaks tegema kohtud, kes on pädevad võlgniku vastavasisulisi kaebusi lahendama²⁵⁵. Nimetatud informatsioon peab eeldatavasti olema võlgnikule hõlpsalt kättesaadav ja sellisel juhul ei tohiks võlgnikul olla ebamõistlikult keeruline teada saada pädeva kohtu nimetust ja kontaktandmeid. Võlgniku positsiooni peaks tasakaalustama ka artikli 35 lõige 5, mille kohaselt võib kaebuse esitada nii paber kandjal kui mis tahes muu sidevahendi abil, sh elektrooniliselt. Autori hinnangul on taoline lahendus võlgniku õiguste seisukohalt tervitatav, kuna see aitab kaasa nii kaebemenetluse efektiivsusele kui ka toob kohtu võlgnikule lähemale. Kaebeõiguse teostamise korra täiendavaks lihtsustamiseks võiks autori hinnangul kaaluda võlgnikule kättetoimetatavatesse dokumentidesse, sh arestimismäärusesse, kaebekorral selgituse ja kohtu kontaktandmete lisamist.

Erandina sätestab kavandatud määrus soodsamad kohtualluvusreeglid, mis kohalduvad juhul, kui võlgnikuks on tarbija, töötaja või kindlustatud isik. Nimetatud isikuid käsitleb ettepanek nõrgemate osapooltena, kellel on artikli 36 kohaselt võimalik vaidlustada arestimismäärust alati, st nii sisulistes kui ka menetlusõiguslikes küsimustes, oma koduriigi õigusruumis. Euroopa Komisjoni seletuskirja kohaselt on erandliku kohtualluvuse eesmärk luua nõrgema poole jaoks soodsamad võimalused oma õiguste kaitseks ning seda sõltumata arestimismääruse täitmisele pööramise liikmesriigi asukohast²⁵⁶. Seega võimaldab ettepanek näiteks Eestis elaval võlgnikul, kes on ettepaneku mõttes nõrgem pool, esitada Eesti kohtule kaebus, milles ta leiab, et arestimismäärust täitev Soome täitur pole seadusega kooskõlas võimaldanud võlgniku Soome arvelduskontolt elatusmiinimumi väljavõtmist. Soodustatud kohtualluvuse reeglite kehtestamine on autori hinnangul positiivne ja õigustatud, sest loob nõrgematele osapooltele lihtsustatud võimalused õiguskaitsevahendi kättesaadavuseks. Seda kinnitab ka õigusteoreetikute hinnang²⁵⁷.

²⁵³ European Scrutiny Committee. *Op. cit.*

²⁵⁴ Kavandatud määruse IV lisa.

²⁵⁵ Kavandatud määruse artikkel 35 lõige 5 ja artikkel 48 (Eesti tõlkes on ettepanekus trükiviga, mis viitab ekslikult artikli 48 asemel artiklile 49).

²⁵⁶ Euroopa Komisjoni ettepanek. *Op. cit.*, lk 8-9.

²⁵⁷ X. E. Kramer. Cross-Border Enforcement. *Op. cit.*, lk 359.

Väärrib siiski märkimist, et võlgniku õiguste kaitse aspektist ei oma tähtsust menetluse üksik etapp, vaid protsessi kui terviku toimimine. See tähendab, et kaebuse lahendamise efektiivsuse aspektist peab regulatsiooni tõhusaks realiseerumiseks sujuma ka kohtutevaheline koostöö. Näiteks pole välistatud, et kaebust lahendaval kohtul läheb tarvis detailset informatsiooni arestimismääruse andmise tingimuste kohta. Kuna kohaldatava õiguse sätted erandliku kohtualluvusega ei muutu, siis tuleb lisaks arvestada, et näiteks arestimisele mittekuuluvate summade osas kaebuse lahendamisel tuleb kohtul tõlgendada täitmisriigi õiguse sätteid. Tõsi, tulenevalt artiklis 32 punktis 2 sätestatust peavad liikmesriigid informeerima komisjoni arestimisele mittekuuluvatest summadest ja eeskirjadest, mis kehtivad konto teatud ulatuses arestist vabastamisele. Siiski ei saa välistada, et kaebust lahendaval kohtul võib tekkida vajadus pöörduda täitmise liikmesriigi poole õiguse tõlgendamisel abi saamiseks.

Õiguse ühetaolise kohaldamise²⁵⁸ ning piiriülese menetluse tõrgeteta toimimise huvides on autori hinnangul selline koostöö vajalik. Pakutud kujul viitab aga ettepaneku artikkel 20 kohtute õigusele vahetada teavet ja teha koostööd juhul, kui arestimismääruse tegemisega tegeleb ühe liikmesriigi kohus ja asja sisulise menetlusega teise liikmesriigi kohus. Seega ei näe ettepanek pakutud kujul ette ühe kohtu õigust informatsiooni küsida ja teise kohtu kohustust informatsiooni anda juhul, kui tegemist on menetlusosalise kaebuse lahendamisega²⁵⁹. Tegelikult ei sätesta artikkel 20 vastavat kohustust ka arestimismääruse tegemise protsessis²⁶⁰. Nimetatut on komisjoni ettepanekule ette heidetud ning pakutud muuta kohtute vaheline koostöö kohustuslikuks²⁶¹. Autor nõustub, et säte vajab komisjoni poolt täiendavat tähelepanu, kuid leiab, et koostöö kohustuslikkus ei tohiks muutuda menetlust pidurdavaks faktoriks. See tähendab, et olukorras, kus kohus peab võimalikuks objektiivse ja põhjendatud lahendi tegemist ilma teise kohtuga konsulteerimata, ei tohiks konsulteerimise nõue menetluses takistuseks saada ning kohtul peaks olema võimalik teha lahend ka iseseisvalt. Siiski peaks regulatsioon kohtute vahelist koostööd soodustama, sest menetluse kiiruse tõttu ei tohiks kannatada saada lahendite kvaliteet ning sellest tulenevad menetlusosaliste õigused. Seepärast ei poolda autor kohtute vahelise koostöö kohustuslikuks muutmist osas, mis puudutab kohtu kohustust abi küsimisel. Küll aga võiks taolise abi

²⁵⁸ Seadust tuleb kohaldada kõigile ühesuguselt. Õiguse või seaduse ühetaoline kohaldamine tähendab õigusele või seadusele vastavat kohaldamist. Vt nt: T. Anton. Riigikohtu kolleegiumite ettekanded seaduste ühetaolisest kohaldamisest. Arvutivõrgus: http://www.riigikohus.ee/vfs/1423/Lisa_nr_8_T_Anton.pdf, 20.04.2014.

²⁵⁹ Vastav taotlus võib olla lahendatav ka nõukogu 28.05.2001 otsusega loodud tsiviil- ja kaubandusasjade võrgu kontaktpunktide kaudu (2001/470/EÜ).

²⁶⁰ Artikli 20 kohaselt kohtud võivad teha koostööd.

²⁶¹ J. P. Liz. *Op. cit.*, p 4.7, lk 60.

andmine olema taotluse saanud kohtule kohustuslik ning arvestades arestimismääruses sätestatud kaebuse lahendamise tähtaegu ka üsna kiireloomuline.

Kavandanud määruse IV peatükis sätestatud kaebeõiguse teostamiseks peab võlgnik olema ise aktiivne ja teostama kaebeõigust hiljemalt 45 päeva jooksul arvates võlgnikule dokumentide kättetoimetamisest²⁶². Kaebeõiguse aktiivne realiseerimine on autori hinnangul üldjuhul põhjendatud. Analoogselt sätestab ka täitemenetluse seadustik²⁶³ (edaspidi TMS) ja TsMS menetlusosalise kohustuse olla oma õiguste ja kohustuste teostamisel aktiivne. Siiski on autori hinnangul arusaamatu, miks on täitmismääruse kehtivus seatud sõltuvusse vaid võlgniku vastavasisulise kaebuse esitamisest²⁶⁴. Näiteks on riigikohus märkinud²⁶⁵, et hagi tähtjaks esitamata jätmist peab kohus ka ise jälgima ning sellisel juhul hagi tagamise tühistama. Nimetatu oleks autori hinnangul kohaldatav ka Euroopa arestimismääruse menetluse puhul ning aitaks paremini tasakaalustada võlausaldaja ja võlgniku õigusi ja huve.

Põhiõiguste teostamise aspektist näeb kavandatud määrus teoreetiliselt ette võlgnikule võimalused arestimismääruse vaidlustamiseks. Juhul, kui võlgnik otsustab seda teha, siis kaebuse läbivaatamine peab toimuma võistlevas menetluses, kus nii võlgnikul kui ka sissenõudjal on võimalus esitada omapoolsed seisukohad ja tõendid. See on võlgniku põhiõiguste teostamise aspektist määrava tähtsusega. Tuleb pidada silmas, et kavandatud määruse kohaselt ei toimu võlgniku ärakuulamist ilmselt enne vastava kaebuse esitamist. See aga toimub tõenäoliselt alles täitemenetluse etapis. Euroopa Kohus on asunud seisukohale²⁶⁶, mille kohaselt saab võlgniku õigust õiglasele kohtupidamisele lugeda täidetuks juhul, kui sõltumata esmase etapi *ex parte* menetlusest, võimaldatakse võlgnikule võistlev kohtumenetlus kaebemenetluse etapis. Sellest tulenevalt on autori hinnangul kohane järeldada, et sõltumata sellest, et esimeses etapis võib otsuse tegemine ja täitmisele pööramine toimuda võlgnikku ära kuulamata, on teises etapis võlgniku õigus õiglasele kohtupidamisele siiski tagatud, kuna ettepanek näeb ette võlgniku kaebeõiguse, mille tulemusena peaks võlgnik saama oma õigusi efektiivselt realiseerida. On oluline silmas pidada, et kavandatud määruse näol on tegemist kaitsemeetmega, mis ei vii *de jure* lõpliku meetme rakendamiseni ning et võlgniku ärakuulamise õiguse piiramine toimub arestimismääruse tegemise protsessis

²⁶² Kavandatud määruse artikkel 34 lõige 2 ja artikkel 35 lõige 4.

²⁶³ Täitemenetluse seadustik. –RT I 2005, 27, 198...RT I, 13.03.2014, 105.

²⁶⁴ Euroopa arestimismäärus kehtib kuni võlgnik esitab vastavasisulise kaebuse (artiklite 34-36 ja artikli 40 alusel) ning kohus selle tühistab või kuni kuni arestimismääruse mõju asendub siseriikliku õigusega ette nähtud täitemeetme samaväärse mõjuga. Vt: kavandatud määruse artikkel 21 lõige 7.

²⁶⁵ RKTkm 01.10.2013, 3-2-1-91-13 p 13.

²⁶⁶ EKo 12.07.1984, C-178/83, *Firma P vs. Firma K*, p11-12; EKo 27.11.1984, C-258/83, *Brennero*, p 10; EKo 10.07.1986, C-198/85, *Carron vs. Saksamaa*, p 8-14; EKo 11.05.2000, C-38/98, *Maxicar vs. Renault II*, p 22.

ennekõike efektiivse kohtumenetluse huvides ja peaks seetõttu olema taotletava eesmärgiga eelduslikult proportsionaalne²⁶⁷.

Autori hinnangul on siinkohal aga tähelepanuväärne, et võlgniku kaebeõiguse teostamise alused on kavandatud määruses üsna piiratud. See tähendab, et kavandatud määrus näeb ette ammendava loetelu alustest, mille esinemisel tekib võlgnikul kaebeõigus²⁶⁸. Nimetatud loetelu vajab autori hinnangul komisjoni poolt täiendavat tähelepanu ja teatud ulatuses täiendust. Nii pole ettepaneku kohaselt võlgnikul võimalik taotleda arestimismääruse tühistamist näiteks juhul, kui on toimunud ülearestimine ja pangakontot ei ole kooskõlas artikliga 28 arestist vabastatud. Lisaks ei sätesta kavandatud määrus võlgniku õigust nõuda arestimismääruse läbivaatamist olukorras, kus arestimismäärus on tehtud pärast täitmismääruse väljastamist, ning võlgniku hinnangul olukorras, kus arestimismääruse tegemiseks puudus pakiline vajadus. Viimati mainitu võib autori hinnangul otseselt olla seotud asjaoluga, et ettepaneku kohaselt puudub võlausaldajal kohustus *periculum in mora* tõendamiseks olukorras, kus arestimismääruse taotlemine toimub pärast täitmismääruse väljastamist²⁶⁹. Kaebevõimaluste taoline piiratus võib aga autori hinnangul olla vastuolus võlgniku õigusega pöörduda oma õiguste kaitseks kohtusse.

Samuti on autori hinnangul tähelepanuväärne, et otsuse kaebusele peab kohus tegema hiljemalt 30 päeva jooksul²⁷⁰. Kuna nimetatud tähtaega arvestatakse alates hagejale taotluse kättetoimetamisest, võib kaebuse esitamise ja kaebusele otsuse tegemise vahele jääda märgatavalt pikem aeg. Selle aja jooksul võivad aga võlgniku õigused, sh õigus elatusmiinimumi kasutamisele, jääda kaitseta. Seetõttu on autori hinnangul arusaamatu, miks pole komisjon nimetatud tähtaega oma ettepanekus täpsemalt analüüsinud.

Seadusandja kohustuseks on tagada isikule kaebeõiguse teostamise kord²⁷¹. Õigus efektiivsele kohtupidamisele hõlmab ka võlgniku õigust efektiivsele juurdepääsule õiguskaitsele. Kaebeõiguse teostamine on üks õiglase kohtumenetluse alusprintsiipe. Lahendis Krombach²⁷² rõhutab Euroopa Kohus kuivõrd oluline on leida tasakaal võlausaldaja ja võlgniku

²⁶⁷ Võlgniku ärakuulamisõiguse piiramist analüüsib autor 2.3.1. alapeatükis.

²⁶⁸ Kavandatud määruse artiklid 34 ja 35 ning IV lisas ettenähtud vorm.

²⁶⁹ Sellisel juhul on kohtul kohustus anda arestimise määrus tegelikult sõltumata meetme proportsionaalsusest või vajalikkusest.

²⁷⁰ Kavandatud määruse artikli 34 lõige 5 ja artikkel 35 lg 7.

²⁷¹ RKÜK leidis: „Põhiseaduse §-des 13, 14 ja 15 ette nähtud õigus kohtulikule kaitsele hõlmab nii isiku õigust esitada õiguste ja vabaduste rikkumise korral kaebus kohtule kui ka riigi kohustust luua põhiõiguste kaitseks kohane kohtumenetlus, mis on õiglane ja tagab isiku õiguste tõhusa kaitse”. Vt: RKÜKo 16.05.2008, 3-1-1-88-07 p 41.

²⁷² EKo 28.03.2000, C-7/98, *Krombach*.

põhiõiguste vahel. Ka autor on eespool asunud seisukohale, et arvestades kavandatud kiirmenetluse iseloomu ja potentsiaalselt väga koormavat mõju võlgnikule, ei tohiks kaebemenetlus olla ei aeganõudvam ega keerukam kui võlausaldajale kavandatud määrusega antav võimalus kaitsemeetme rakendamiseni jõudmiseks. Pakutud kujul ettepanek nimetatud tasakaalu autori hinnangul ei saavuta, kuna vastukaaluks võlausaldaja küllalt domineerivale positsioonile, ei näe kavandatud määrus ette piisavalt õiguskaitsevahendeid võlgniku efektiivse kaebeõiguse tagamiseks. Nii ei ole võlgnikule kavandatud määrusega tagatud kaebeõigus olulise tähtsusega praktilistes küsimustes. Lisaks võib võlgnik oma kaebusele otsuse tegemist oodata kauem kui 30 päeva ning seda olukorras, kus arestimismäärus on tõenäoliselt antud võlgniku teadmata. Seejuures pole välistatud, et kaebemenetlus toimub olukorras, kus võlgniku suhtes pole sisulises nõudes kohtumenetlust algatatud ehk võlausaldaja sisuline nõue pole kohtu poolt veel tunnustatud. See ei ole autori hinnangul kooskõlas ei võlgniku õigusega saada efektiivne juurdepääs kohtupidamisele ega vajadusega kompenseerida senine võlgniku ärakuulamata jätmine.

2.4. Riigisiseste täitemenetlusnormide ühtlustamine

2.4.1. Ühtlustamise vajadus

Kuna võlgniku ja võlausaldaja õigusi mõjutab oluliselt ka arestimismääruse täitmisele pööramine, siis on järgnevalt oluline käsitleda kavandatud määrusega ettenähtud täitemenetluse ühtlustamist. Ühtlustamise ulatusele hinnangu andmiseks tuleb kõigepealt leida vastus küsimusele, kas riigisiseste täitemenetlusnormide ühtlustamine on võlgnevuse efektiivse sissenõudmise aspektist vajalik.

Nimelt sätestab ettepanek arestimismääruse täitmise riigisisese korra ehk harmoniseerib täitemenetlused, kuid seda vaid arestimismääruse täitmiseks vajalikus ulatuses²⁷³. See tähendab, et riigisiseste täitemenetluste üldist harmoniseerimist ei toimu, kuid arestimismääruse täitmiseks tuleb liikmesriigil rakendada määruses sätestatud korda. Autori hinnangul võib seda pidada revolutsiooniliseks uuenduseks, kuna siiani on kõik võlgnevuse sissenõudmise efektiivsuse parandamisele suunatud instrumendid reguleerinud vaid

²⁷³ Euroopa Komisjoni ettepanek. *Op. cit.*, lk 7.

kohtulahendi andmise faasi, kuid pole käsitletud siseriiklikke täitmisnorme²⁷⁴. Seetõttu sõltus ka kohtuotsuse täitmine siiani täielikult riigisisese õiguse normidest.

See, miks täitemenetlusi siiani polnud ühtlustatud, kätkeb endas mitmeid keerukaid põhjuseid. Detsentraliseeritud kohtuotsuste täitmise süsteemil on nii plüsse kui miinuseid. Ühest küljest tõdetakse, et täitemenetlusnormide harmoniseerimine on tundlik teema²⁷⁵ ning keeruline ülesanne²⁷⁶, kuivõrd riigisisese normid erinevad üksteisest kohati väga drastiliselt. Nimelt on liikmesriikide täitemenetlustes traditsiooniliselt kehtinud territoriaalsuse põhimõte, mille kohaselt on täitevasutus õigustatud teostama toiminguid vaid oma riigi territooriumil. Sellest tulenevalt on liikmesriikides läbiviidavad täitemenetlused jäänud üksteisest isoleerituks²⁷⁷. On leitud, et täitemenetluste juured ulatuvad sügavale riikide õiguse ajalukku, mistõttu võib täitemenetluste harmoniseerimine osutada liikmesriikide vastupanu tõttu problemaatiliseks. Samuti on avaldatud arvamust, et menetlusõiguse harmoniseerimine pole asendamatu viis siseturu toimimise parandamiseks ning Euroopa Liit peaks uute instrumentide loomise asemel keskenduma hoopis olemasolevate instrumentide täiustamisele²⁷⁸. Autor nõustub nimetatud seisukohtadega osaliselt ja leiab, et kehtivate regulatsioonide täiendamine on möödapääsmatult vajalik ülesanne. See aitaks vähendada või isegi ületada kehtivast Brüsseli I määrusest tulenevaid tõlgendamisprobleeme, mida autor uurimistöös esimeses peatükis analüüsis. Vaid sellest aga autori hinnangul ei piisa. Probleemide erinevate aluste ja tekkepõhjuste tõttu pole autori hinnangul nende lahendamine võimalik pelgalt ühekülgsel lähenemisega. Seega kui tõlgendamisprobleemid on ületatavad regulatsiooni täiustamise, õigusspetsialistide koolitamise ning kohtupraktika arengu abil, siis muud esimeses peatükis tuvastatud probleemid nõuavad autori hinnangul teistsugust lähenemist.

²⁷⁴ Piiriüleline sundtäitmine on ajas palju muutunud. Kõigepealt oli see (ja teatud ulatuses on siiani) seotud *exequatur* menetlusega. Seejärel *exequatur* menetlus kaotati. Nn teise põlvkonna määrustes kaotati ka traditsioonilised alused tunnustamisest keeldumiseks ja asendati need teatud konkreetsete minimaalsete standarditega (nt Euroopa täitekorraldus). Järgmine samm oli Euroopa maksekäsu kiirmenetluse ja Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetluse instrumentide loomine. Vt: X. E. Kramer. Cross-Border Enforcement. *Op. cit.*, lk 350-351.

²⁷⁵ M. Jänträ-Jareborg. Unification of International Family Law in Europe – A Critical Perspective. –K. Boele-Woelki (toim). Perspectives for the Unification and Harmonisation of Family Law in Europe. Intersentia, Antwerpen: Oxford 2003, lk 205.

²⁷⁶ T. Andersson. Harmonization and Mutual Recognition: How to Handel Mutual Distrust. – M.T.Andenæs, M. T., Hess, B., Oberhammer, P., Warner, H. Enforcement Agency Practice in Europe. London: British Institute of International and Comparative Law 2005, lk 245.

²⁷⁷ B. Hess. Study No JAI/A3/2002/02. *Op. cit.*, lk 75.

²⁷⁸ Government of Hungary. Reflections of Hungary on discussion paper 1: EU Civil Law. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/events/assises-justice-2013/files/contributions/35.1assisesdelajustice1_eu_civil_law_en_en.pdf, 20.03.2014, lk 1; M. Eliantonio. The Future of National Procedural Law in Europe: Harmonisation vs. Judge-Made Standards in the Field of Administrative Justice. Maastricht Faculty of Law Working Paper 2008 No 8, lk 16-17. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1317748, 20.03.2014.

Nagu Euroopa Kohtu otsusest *Denilauleri*²⁷⁹ asjas võib järeldada, ei saa Brüsseli I määrust ning vastavalt selle järeltulija Brüsseli I-bis määrust regulatsioonide aluseks olevate põhimõtete ja nendest tuleneva võlgniku kaitseõiguse fookuse tõttu kohaldada *ex parte* kaitsemeetmete lahenditele. Seetõttu ei ole nende muutmise tulemusena ilmselt saavutatav nimetatud lahendite tunnustamine ja täitmine. Kuna võlausaldaja jaoks on praktilisest seisukohast lähtuvalt oluline võlgnevuse sissenõudmise protsessi kui terviku efektiivsus, siis ei saa autori hinnangul siinkohal mööda vaadata mitmetes uuringutes²⁸⁰ kinnitust leidnud asjaolust, et riigisisestest täitemenetlustest tulenevad erisused pärsivad võlgnevuse efektiivse sissenõudmise protsessi kui terviku toimimist. Nimelt on tuvastatud, et piiriülene võlgnevuse sissenõudmine toob võlausaldaja jaoks endaga kaasa kõrgendatud rahalise kulu²⁸¹. Täitemenetluste erinevad kestused ja protseduurilised erisused tingivad võlausaldajate ebavõrdse kohtlemise, kuivõrd ühel võlausaldajal võib ühes liikmesriigis võlgnevuse sissenõudmine õnnestuda lihtsamini kui teisel²⁸². Lisaks ei pruugi võlausaldajal olla lihtne saada informatsiooni riigisisese täitemenetluse korra kohta, mistõttu puudub võlausaldajal kindlustunne võlgnevuse sissenõudmise protsessi kohta²⁸³. Kõik see õõnestab üldist õiguskindluse põhimõtet, mida Euroopa Liidu õiguse ühe aluspõhimõttena alahinnata ei saa.

Tõsi, liikmesriikide seisukohalt võib nõustuda, et täitemenetluste riigisisisel tasandil reguleerimine võib olla paindlikum ja teoreetiliselt on selle abil võimalik tagada efektiivne võlgnevuse sissenõudmine²⁸⁴. Siiski tasub autori hinnangul siinkohal silmas pidada, et teoreetiline efektiivsus ei oma võlausaldaja seisukohalt tähtsust. Oluline on võlgnevuse efektiivne sissenõudmine praktikas ning protsessi kui terviku toimimine. Sellest tulenevalt ning arvestades, et läbiviidud uuringud on kinnitanud liikmesriikide erinevatest täitemenetlustest tuleneva takistuse olemasolu, ei saa autori hinnangul harmoniseerimisest hoidumist põhjendada sellega, et nimetatud ülesanne on keeruline ja aeganõudev. Nii on komisjonile ette heidetud riigisiseste täitemenetlusnormide ühtlustamisega mitte tegelemist, kuna kohtulahendite vaba liikumise küsimus ning sellest tulenevalt võlgnevuse efektiivse sissenõudmise aspekt ei ole lahendatav vaid *exequatur* menetluse kaotamisega²⁸⁵. Seetõttu on autori hinnangul komisjoni ettepanek arestimismääruse tegelikku täitmist harmoniseerivate

²⁷⁹ EKo 21.05.1980, C-125/79, *Denilauler vs. Couchet*, p 8.

²⁸⁰ B. Hess. Study No JAI/A3/2002/02. *Op. cit.*; B.Hess, jt. Study JLS/C4/2005/03. *Op. cit.*; European Commission. Study for an Impact Assessment on a Draft Legislative Proposal on the Attachment of Bank Accounts. *Op. cit.*; European Commission. Staff Working Paper (viide nr 12).

²⁸¹ European Commission. Staff Working Paper (viide nr 12), lk 18.

²⁸² European Commission. Staff Working Paper (viide nr 12), lk 18-19.

²⁸³ B. Hess. Study No JAI/A3/2002/02. *Op. cit.*, lk 14-15.

²⁸⁴ M. Eliantonio. *Op. cit.*, lk 17.

²⁸⁵ M. Jänträ-Jareborg. *Op. cit.*, p 205.

sätete tutvustamiseks põhimõtteliselt tervitatav ja vajalik. Küsimus seisneb seega selles, millises ulatuses peaks harmoniseerimine toimuma.

2.4.2. Ühtlustamise ulatus

2.4.2.1. Kättetoimetamine ja arestimismääruse täitmine

Kuna ettepanek ei ühtlusta täitemenetlusnorme täielikult²⁸⁶, on oluline analüüsida, millises ulatuses ettepanekuga riigisiseseid norme harmoniseeritakse ning kuidas see mõjutab sissenõudja ja võlgniku positsiooni võlgnevuse sissenõudmise protsessis.

Üheks ühtlustamise küsimuseks on arestimismääruse võlgnikule kättetoimetamine. Nimetatud protseduur on autori hinnangul võlgniku õiguste kaitse seisukohalt üsna kaaluka tähendusega, sest võlgnik saab asuda oma õigusi realiseerima vaid pärast dokumentide edukat kättetoimetamist. Pangale ja võlgnikule dokumentide kättetoimetamise korra sätestavad ettepaneku artiklid 24 ja 25. Artikli 24 kohaselt toimub arestimismääruse täitmisele pööramine selle kättetoimetamisega pangale. Seejuures eristab ettepanek kahte olukorda:

- 1) siseriikliku kättetoimetamise korral rakendub protsessile siseriiklik õigus;
- 2) piiriülese kättetoimetamise korral ehk olukorras, kus arestimismäärus tuleb toimetada mõnesse muusse liikmesriiki, tuleb seda teha kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega nr 1393/2007.

Viimasel juhul edastab kättetoimetatavad dokumendid päritoluliikmesriigi kohus või hageja otse täitmise liikmesriigi pädevale asutusele, kes omakorda toimetab need kätte pangale või kostjale²⁸⁷. Sellel kättetoimetamisviisil on komisjoni hinnangul²⁸⁸ oluline eelis, sest sellesse on kaasatud täitmise liikmesriigi pädevad asutused. Nii saavad pangad arestimismääruse kätte neile tuttava kanali kaudu. Autor nõustub komisjoni järeldusega ning leiab, et arestimismääruse toimetamine pankadele neile tuttava allika kaudu aitab leevendada uue instrumendi kasutusele võtmisel tekkida võivaid komplikatsioone.

Võlausaldaja seisukohalt on nimetatud olukorrad siiski reguleeritud pisut erinevalt. Nii viitab artikli 24 lõige 2 täitmisriigi õigusele, mistõttu olukorras, kus sissenõudja on taotlenud täitmisriigi kohtult arestimismääruse väljastamist ning piiriülene kättetoimetamine kord ei

²⁸⁶ võetud on nn *piecemeal approach*. E. Storskrubb. *Civil Justice – A Newcomer and an Unstoppable Wave?* – P. P. Craig, G. De Búrca (toim). *The Evolution of EU Law*. Oxford University Press 2011, lk 312.

²⁸⁷ Euroopa Komisjoni ettepanek. *Op. cit.*, lk 7.

²⁸⁸ *Ibid.*

rakendu, tuleb sissenõudjal arestimismääruse täitmisele pööramisel puutuda kokku siseriiklike normidega. See tähendab, et näiteks Eesti kohtu poolt väljastatud arestimismääruse sundtäitmiseks tuleb võlausaldajal pöörduda iseseisvalt kohtutäituri poole TsMS-is ja TMS-is sätestatud korras²⁸⁹. Siinkohal on aga näiteks riigikohus leidnud²⁹⁰, et nõude arestimisel võib kohus menetlusökonoomia põhimõttest lähtuvalt hageja soovil saata nõude arestimismääruse vahetult selle täitmiseks kohustatud isikule. Seega ei saa tegelikult välistada, et kavandatud määruse jõustumise korral nõustuvad ka Eesti kohtud menetlusökonoomia põhimõttest lähtuvalt arestimismääruse ise otse kohtutäiturile (või isegi pangale) edastama. Nimetatut ei saa aga iseenesestmõistetavalt eeldada teiste liikmesriikide praktika kohta. Seetõttu pole välistatud, et artikli 24 lõike 2 kohase kättetoimetamise korral peab võlausaldaja siiski arestimismääruse edastama täitmiseks pädevale asutusele iseseisvalt.

Juhul, kui tegemist on piiriülese kättetoimetamise olukorraga, siis rakendub ettepaneku artikli 24 lõige 3, mille kohaselt edastab Euroopa arestimismääruse²⁹¹ otse täitmise liikmesriigi pädevale asutusele see isik või asutus, kes vastutab kättetoimetamise eest päritoluliikmesriigis. Sellisel juhul peaksid kättetoimetamisele rakenduma kättetoimetamismääruses²⁹² sätestatud alused komisjoni ettepanekus sätestatud erisusega. See tähendab, et kättetoimetamise piiriüleses olukorras soovitakse anda õigus dokumentide kättetoimetamiseks alternatiivselt kas kohtule või hagejale.

Võlausaldaja huvi aspektist väärib märkimist asjaolu, et ettepaneku artikli 24 lõike 3 punktide c ja d kohaselt toimetab täitmisriigi pädev asutus arestimismääruse pangale kätte kolme tööpäeva jooksul arvates määruse kättesaamisest. Niipea kui arestimismäärus on pangale kätte toimetatud, koostab pädev asutus vastavalt kättetoimetamismääruse artiklile 10 kättetoimetamisteatise ja edastab selle kättetoimetamist taotlenud isikule või asutusele. Nimetatud regulatsioon kehtib vaid juhul, kui tegemist on piiriülese kättetoimetamisega. Seega riigisisese kättetoimetamise korral jäävad vastavad tähtajad ja võlausaldaja informeerimise kohustus sõltuma täitmisriigi siseriikliku õiguse regulatsioonist.

²⁸⁹ TsMS-i §-i 389 lg 6 kohaselt korraldab hagi tagamise menetluses vara arestimist kohtutäitur.

²⁹⁰ RKTkm 12.12.2012, 3-2-1-135-12 p 13.

²⁹¹ Dokumendid, mida sellisel juhul tuleb liikmesriigi pädevale asutusele edastada, on sätestatud artikli 24 punkti 3 alapunktis b ning nende hulka kuulub arestimismääruse koopia, edastamise vorm ja vajadusel nende tõlked.

²⁹² Regulation (EC) No 1393/2007 of the European Parliament and of the Council of 13 November 2007 on the service in the Member States of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters (service of documents), and repealing Council Regulation (EC) No 1348/2000. –O.J. L 324/79, 10.12.2007, p. 79.

Pank, kes on arestimismääruse kätte saanud, on ettepaneku kohaselt kohustatud määruse viivitamatult täitma ja blokeerima võlgniku arvelduskontol olevad summad arestimismääruses sätestatud ulatuses ning teatama kolme tööpäeva jooksul pärast Euroopa arestimismääruse kättesaamist pädevale asutusele ja hagejale tüüpvormi kasutades, kas ja millises ulatuses on kostja pangakontol olevad vahendid arestitud. Pädev asutus edastab kinnituse ühe tööpäeva jooksul vastavalt artikli 24 lõike 3 punktile a kättetoimetamist taotlenud isikule või asutusele. Väärrib märkimist, et kavandatud määruses on sätestatud maksimaalsed tähtajad²⁹³. See tähendab, et juhul, kui siseriiklikult kehtivad sarnase õigusliku instrumendi täitmisele või kättetoimetamisele lühemad tähtajad, siis kuulub kohaldamisele siseriiklik õigus. Nimetatu on menetluse efektiivsuse aspektist tervitatav, kuna soodustab arestimismääruse kiiret täitmist.

Pankadele kättetoimetamise kaks viisi rakenduvad ettepaneku artikli 25 kohaselt *mutatis mutandis* ka võlgnikule arestimismääruse kättetoimetamisel²⁹⁴. Seejuures sätestab artikli 25 lõige 1, et arestimismäärus ja kõik kohtule või pädevale asutusele arestimismääruse saamiseks esitatud dokumendid toimetatakse põhjendamatu viivitusega kostjale kätte pärast seda, kui arestimismäärus on pangale artikli 24 kohaselt kätte toimetatud ja pank on väljastanud kinnituse vastavalt artiklile 27. Põhjendamatu viivituse mõiste on õiguskirjanduses²⁹⁵ saanud negatiivset tagasisidet. Leitakse, et pakutud kujul on säte liialt üldsõnaline ja soodustab mitmeti tõlgendamist. Autor nõustub, et pakutud kujul võib sätte tõlgendus liikmesriigiti varieeruma jääda. Autori hinnangul on artikli 25 lõikest 1 tulenev võlgniku viivitamatu informeerimise kohustus märkimisväärse tähtsusega, sest see on arestimismääruse andmise ja täitmise protsessis esimene kord, kui võlgniku informeerimine on ettepaneku kohaselt kohustuslik. Nimetatud sätte eesmärgiks on tagada võlgniku õigus õiglasele kohtulikule arutamisele ja seeläbi kompenseerida võlgniku ärakuulamata jätmise arestimismääruse andmisel ja täitmisele pööramisel. Sellest tulenevalt on autori hinnangul kriitilise tähtsusega, et menetluse vastavas etapis teavitataks võlgnikku meetmest ja selle jõustumisest viivitamata, et võimaldada võlgnikul enda kaitseks valmistuda. Tulenevalt eelmainitust on autori hinnangul põhjendatud soovitus artikli 25 lõikes 1 sätestatud tähtaja täpsustamiseks.

²⁹³ Kavandatud määruse preambul nr 19.

²⁹⁴ I. Kunda, C. Manuel. Practical Handbook on European Private International Law. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/practical_handbook_eu_international_law_en.pdf, 20.04.2014, lk 149

²⁹⁵ J. P. Liz. *Op. cit.*, lk 7; European Judicial Enforcement. Comments on the Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council creating a European Account Preservation Order to facilitate cross-border debt recovery in civil and commercial matters. Arvutivõrgus: http://www.europe-eje.eu/sites/default/files/pj/actualite/eje_-_position_paper_-_european_account_preservation_order_.pdf, 20.04.2014, lk 7.

Lisaks tuleb arvestada, et olukordades, kus võlgnikule dokumentide kättetoimetamisel kuulub rakendamisele kättetoimetamismäärus, on võlgnikul õigus kättetoimetatava dokumendi vastuvõtmisest keelduda või tagastada see ühe nädala jooksul. Seda juhul, kui dokument pole adressaadile arusaadavas keeles või kättetoimetamise riigi ametlikus keeles²⁹⁶. Keeldumise õiguse põhjendatud realiseerimine arestimismääruse tühisust või täitemenetluse õigusvastasust kavandatud määruse kohaselt siiski kaasa ei too, kuid ilmselt mõjutab kaebuse esitamise tähtaega. Seda põhjusel, et kaebust saab võlgnik esitada 45 päeva jooksul arvates dokumentide kättetoimetamisest. Dokumentide kättetoimetamine saab aga autori hinnangul lageda toimunuks vaid olukorras, kus kättetoimetamine on toimunud kättetoimetamismääruses sätestatud korra kohaselt²⁹⁷.

2.4.2.2. Arestimiskiirangud

Võlgniku õiguste kaitse aspektist ei saa mööda vaadata määruses sätestatud arestimiskiirangutest. Kavandatud määruse artikkel 32 sätestab, et kui täitmise liikmesriigi õigusega on nii ette nähtud, ei kuulu arestimismääruse alusel arestimisele summad, mis on vajalikud, et tagada füüsilisest isikust kostjale ja tema perele elatis või võimaldada juriidilisest isikust kostjal jätkata oma tavapärasest äritegevust. Siiski erinevad siseriiklikud täitemenetlused ka selle poolest kas ja millistel tingimustel ei kuulu teatud summad konto blokeerimise puhul arestimisele. Näiteks Austrias, Prantsusmaal, Saksamaal ja ka Eestis on arestimisele mittekuuluvad summad ette nähtud seaduses²⁹⁸. Seevastu Ühendkuningriigis on vastav diskretsiooniõigus jäetud kohtu pädevusse²⁹⁹. Mitteamestitavad summad sõltuvad muuhulgas riigi elatustasemest³⁰⁰ ja vastavalt ka võlgniku elamistingimustest ja hädavajalikest kulutustest, mida võlgnikul tuleb teha teatud elustandardi säilitamiseks. Euroopa Kohus on rõhutanud võrdse kohtlemise olulisust sissetulekute arestimise aspektist lähtuvalt³⁰¹. Seetõttu on õiguskirjanduses väljendatud arvamust, et sissetulekute arestimise harmoniseerimine aitaks kaasa võlgnike võrdsema kohtlemise saavutamisele erinevates riikides toimuvate täitemenetluste korral ja aitaks seeläbi kaasa ka siseturu toimimisele³⁰².

²⁹⁶ Kättetoimetamismääruse preambul nr 12, artikkel 5 lg 1 ja artikkel 8.

²⁹⁷ Ka riigikohus on märkinud, et menetluskirjanduse ülevõtmine peab kättetoimetamise korral toimuma seaduses sätestatud vormis ning olema ettenähtud vormis dokumenteeritud. RKTkm 17.01.2012, 3-2-1-145-11 p 14.

²⁹⁸ Max Planck Working Group. *Op. cit.*, lk 28.

²⁹⁹ *Ibid.*

³⁰⁰ M. Berglund. *Op. cit.*, lk 263.

³⁰¹ EKO 29.04.2004, C-224/02. *Heikki Antero Pusa vs. Osuuspankkien Keskinäinen Vakuutusyhtiö*, p 20.

³⁰² M. Berglund. *Op. cit.*, lk 265.

Autori hinnangul võib taoline eesmärk tänapäevastes oludes olla liialt ambitsioonikas. Nimelt tuleb autori hinnangul silmas pidada, et sissetulekutele sissenõude pööramisel on oluline saavutada optimaalne tasakaal nii sissenõudja kui võlgnike õiguste vahel. Tuleb arvestada, et elukallidus varieerub liikmesriigiti väga palju, mistõttu summa, mida peetakse ühes liikmesriigis elatusmiinimumiks võib teises liikmesriigis olla võrdväärne keskmise palgaga. Üheks taoliseks näiteks võib tuua Rootsi Kuningriigi. Nii on Rootsis 2014. aastal elatusmiinimumi suuruseks ühe üksinda elava inimese kohta 4680 Rootsi krooni ehk ca 522 eurot³⁰³. Nimetatud summa suureneb, kui võlgnik peab tasuma rendi, ravi, transpordi ja muid kulusid ning see on praktikas ilmselt väga tõenäoline. Võrdluseks oli 2013. aastal Eestis keskmine netopalk umbes 750 eurot³⁰⁴. Nii võib arestimisele mittekuuluvate summade harmoniseerimine põhjendamatult kahjustada võlausaldaja huvi võlgnevuse efektiivsuseks sissenõudmiseks, kuna kõrge mittearestitava summa rakendamine Eestis tooks ilmselt endaga kaasa olukorra, kus paljud täitemenetluses sissenõutavad nõuded jääksid rahuldamata. Ka ettepanekus võetud lähenemine, mille kohaselt võimaldatakse riikidel säilitada oma kehtiv kord. Ettepaneku kohaselt ei kuulu konto teatud ulatuses arestimisele vaid sellisel juhul, kui täitmise liikmesriigi õigus seda ette näeb³⁰⁵. Vastavat lähenemist pooldasid ka paljud liikmesriigid ja organisatsioonid, kes komisjoni ettepanekule oma hinnanguid andsid³⁰⁶.

Teisest küljest on autori arvates tähelepanuväärne komisjoni seletuskirjas³⁰⁷ sisalduv väide, mille kohaselt on võlgniku õiguste kaitse tagatud muuhulgas seeläbi, et võlgnikule ja tema perekonnale elatise tagamiseks vajalikud summad ei kuulu arestimisele. Nimetatuga ei saa täielikult nõustuda, kuna ettepanek viitab vaid siseriikliku õiguse regulatsioonile, kuid ei kindlusta võlgnikule tegelikult arestimisele mittekuuluvate summade kättesaamist. Ehk olukorras, kus siseriiklik õigus ei näe vastavat võimalust ette, pole tagatud ka võlgniku õigus

³⁰³ Rootsi kroon on arvestatud eurodesse 08.04.2014 seisuga Eesti Panga euro päevakursi alusel. Andmed põhinevad autori päringul Rootsi täitevasutusse Kronofogden. Kronofogdeni andmetel on ühe üksiku inimese kohta elatusmiinimum 2014. aastal 4680 krooni. Juhul, kui inimene elab koos partneriga, siis on elatusmiinimumiks 7732 krooni. Ühe ülalpeetava eest, kes on sündinud ajavahemikus 2008-2014, on lisanduv elatusmiinimum 2483 krooni. Kui ülalpeetav on sündinud enne 2008. aastat, siis on lisanduva elatusmiinimumi suuruseks 2858 krooni kuus. Eespooltoodud summad suurenevad, kui võlgnik peab tasuma rendi, ravi, transpordi ja muid kulusid. Nimetatu tuleneb Utsökningsbalkeni 7. peatüki §-st 8.

³⁰⁴ Eesti Statistikaamet. IV kvartalis keskmine brutokuupalga tõus veidi aeglustus. Arvutivõrgus: <http://www.stat.ee/72408>, 20.03.2014.

³⁰⁵ Euroopa Komisjoni ettepanek. *Op. cit.*, lk 8 ja artikkel 32.

³⁰⁶ Vt järgmised arvamused: National government of Ireland; National government of the United Kingdom; Regierung der Bundesrepublik Deutschland; National government of Netherlands; Max Planck Working Group. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/news_contributions_judgements_en.htm 31.03.2014.

³⁰⁷ Euroopa Komisjoni ettepanek. *Op. cit.*, lk 10.

konto teatud ulatuses arestist vabastamiseks. Siinkohal on oluline märkida, et arestimismääruse subjektiks võib olla nii füüsiline kui juriidiline isik. Nii sätestab ettepaneku artikkel 32, et kui täitmise liikmesriigi õigusega on nii ette nähtud, ei kuulu arestimismääruse alusel arestimisele summad, mis on vajalikud, et tagada füüsilisest isikust kostjale ja tema perele elatis või võimaldada juriidilisest isikust kostjal jätkata oma tavapärast äritegevust. See tähendab, et nii füüsilisel kui juriidilisel isikul peaks olema võimalus taotleda konto arestist vabastamist ulatuses, mis võimaldaks võlgnikul elada või äritegevust jätkata. Vastavad summad kuuluvad määratlemisele *ex officio* ehk pädeva asutuse poolt iseseisvalt, võlgniku taotlust ootamata ning arestimisele mittekuuluvad summad määratakse kindlaks vastavalt täitmisriigi siseriiklikule õigusele.

Eesti kontekstis võib märkida, et TMS-i § 130 jj sätestavad sissetuleku arestimise erisused. TMS-i § 133 sätestab, et kohtutäitur on arestimisaktis kohustatud märkima, et arestimisele ei kuulu igakuiselt summa, mis vastab ühe kuupalga alammäärale, ning märgib talle teadaolevate andmete põhjal võlgniku ülalpeetavate kohta arestimisele mittekuuluvat summa. Sissetuleku arestimise erisusi ja sissetuleku mõistet on riigikohus korduvalt analüüsinud³⁰⁸ ning leidnud, et sissetulekuks saab pidada tööga teenitud tasu või muud sellesarnast sissetulekut. Lisaks on Riigikohus sedastanud³⁰⁹, et TMS-i §-i 130 jj põhiline eesmärk on tagada võlgnikule tema suhtes korraldatava täitemenetluse tingimustes tema enda ja tema ülalpeetavate ülevalpidamiseks minimaalselt vajalikud vahendid. Selleks näeb TMS-i § 131 ette võlgniku sissetulekud, millele ei saa üldse sissenõuet pöörata või millele saab seda teha erandjuhul. TMS-i § 132 näeb ette piirangud sissetulekute arestimisel nende suuruselt lähtuvalt ja TMS-i § 133 näeb muuhulgas ette, et kui võlgniku sissetulek on laekunud tema arvelduskontole, siis kehtivad samasugused arestimise piirangud, nagu on sätestatud TMS-i §-des 131 ja 132. Seega on kohane järeldada, et võlgniku sissetulekuna käsitleb TMS võlgniku igakuist töötasu, ametipalka, seadusel põhinevat elatist, riiklikke pensione ning ka saadavaid toetusi ning hüvitisi, mitte mis tahes rahalisi laekumisi. Sissetuleku selline käsitus täitemenetluses tuleneb vahetult TMS-i §-i 132 eesmärgist. Selle sätte mõte on ühest küljest säilitada võlgnikule ja tema ülalpeetavatele täitemenetluses hädavajalikud elamisvahendid, teisalt peab see säte aga tagama ka sissenõudja täitmishuvi, s.o selle, et võlgnikul on motivatsioon tööl käia ja täitmiseks vajalikku regulaarset sissetulekut saada. Sellest tulenevalt saab TMS-i §-i 133 kontekstis rääkida sissetulekust ja vastavalt sissetuleku arestimise erisustest autori hinnangul ennekõike füüsilisest isikust võlgnike puhul.

³⁰⁸ RKTkm 04.03.2008, 3-2-1-3-08; RKTkm 07.062007, 3-2-1-68-07; RKTkm 03.10.2013, 3-2-1-105-13.

³⁰⁹ RKTkm 04.03.2008, 3-2-1-3-08 p 11.

Siiski laekub ka juriidilise isiku arvelduskontole summasid, mida isik vajab ettevõtte toimimiseks. Analoogselt Riigikohtu poolt tsiviilasjas 3-2-1-3-08 punktis 11 märgituga võib leida, et ka juriidiline isik on õigustatud minimaalsete vajalike vahendite kasutamiseks, kuivõrd vastasel korral võib arvelduskonto arest tingida võlgnikule makseraskused või isegi maksejõuetuse. Kohtuasjas 3-2-1-134-12 käsitles Riigikohus, küll füüsilise isiku aspektist lähtuvalt, PRIA toetuste arestimise küsimust ja leidis, et põllumajanduslikud toetused ei kujuta endast mitteaarestitavat sissetulekut TMS-i §-i 112 lg 1 mõttes³¹⁰. Nimelt leidis Riigikohus, et nõukogu määruse nr 73/2009³¹¹ artikkel 1 punkt b viitab sellele, et põllumajandusliku toetuse näol on tegemist sissetulekutoetusega. Sellega võttis kohus hoiaku, et vastavad toetused on käsitletavad sissetulekuna TMS-i §-i mõttes. Kuna viidatud põllumajandustoetuste määruse artikli 2 punkti a kohaselt võib väljamaksmine kõne alla tulla ka juriidilisele isikule, siis on kohane järeldada, et juriidilise isiku kontole saab samuti laekuda sissetulek TMS-i mõttes.

Ometi on TMS-i §-i 133 kontekstis küsitav, kas juriidilise isiku toimimiseks hädavajalike vahendite suurus on võimalik võrdsustada füüsilise isiku elatusmiinimumiga ehk sisuliselt palga alammääraga Vabariigi Valitsuse määruse³¹² §-i 1 mõttes. Seda muuhulgas põhjustel, et ettevõtte toimimiseks vajalike minimaalsete vahendite suurus võib sõltuda nii ettevõtte suuruselt, majanduslikust seisukorrast kui ka muudest asjaoludest. Siiski väärub siinkohal märkimist, et konto aresti erisusi käsitleva TMS-i §-i 133 lg 1 esimene lause viitab selgelt vaid ühele kuupalga alammäärale. See tähendab, et seadusandja ei ole siinkohal silmas pidanud juriidilisest isikust võlgnikke. TMS-i §-i 133 lg 1 teine lause sätestab võlgniku töendamiskohustuse ja märgib, et võlgniku avalduse alusel tühistab kohtutäitur kolme tööpäeva jooksul konto arestimise ulatuses, mis tagab võlgnikule arestimisele mittekuuluva sissetuleku arvestades TMS-i §-des 131 ja 132 sätestatud piiranguid. Nimetatud sätted aga reguleerivad füüsilise isiku sissetulekut ehk eespool mainitud töötasu või sellega sarnast sissetulekut.

³¹⁰ TMS-i §-i 112 lg 1 kohaselt ei kuulu arestimisele nõuded, mida ei saa loovutada, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti.

³¹¹ Nõukogu määrus (EÜ) nr 73/2009, nr 73/2009, 19.01.2009, millega kehtestatakse ühise põllumajanduspoliitika raames põllumajandustootjate suhtes kohaldatavate otsetoetuskavade ühiseeskirjad ja teatavad toetuskavad põllumajandustootjate jaoks, muudetakse määruseid (EÜ) nr 1290/2005, (EÜ) nr 247/2006, (EÜ) nr 378/2007 ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1782/2003. –ELT L 30, 31.1.2009, lk 16.

³¹² Töötasu alammäära kehtestamine. VVm 01.01.2014 nr 166. –RT I, 03.12.2013, 4.

Ka TMS-i § 66, mis käsitleb mitteamestitavate asjade loetelu, ei viita otseselt juriidilise isiku tegevuseks vajalikele vahenditele. TMS-i §-i 66 lg 1 p 12 küll sätestab, et arestida pole lubatud asju, mille arestimine on vastuolus seaduse või heade kommetega. Kuivõrd TMS-i § 66 käsitleb konkreetselt asjade aresti ning arvestades, et tsiviilseadustiku üldosa seaduse³¹³ (edaspidi TsÜS) §-i 49 lg 1 kohaselt on asi kehaline ese, siis on autori hinnangul kaheldav, et nimetatud paragrahvi konto arestimisele kohaldamine oleks õigustatud – kontrol olev raha kehalisel kujul ei eksisteeri. Seetõttu praktikas kujutab kontrol olev raha autori hinnangul pigem õigust TsÜS-i §-i 48 mõttes.

Tulenevalt eelmainitust on kohane järeldada, et kehtiva TMS-i sätted ei näe ette *expressis verbis* alust juriidilise isiku puhul konto teatud minimaalses ulatuses arestist vabastamiseks. Nii pole autorile teada olevalt³¹⁴ ka praktikas juriidilisest isikust võlgnikele täitemenetluses konto arestimise korral võimaldatud arestitud kontot hädavajalikus ulatuses kasutada. See pole aga autori hinnangul kooskõlas TMS-ist tulenevate sissetuleku arestimise eesmärkide ja aluspõhimõtetega. Euroopa Komisjoni ettepaneku valguses tähendab see, et arestimismääruse täitmisel Eestis jääb juriidiline isik suure tõenäosusega ilma võimalusest kasutada oma kontot hädavajalikus ulatuses. See kinnitab autori eespool väljendatud arvamust, et komisjoni ettepanek ei taga arestimismääruse täitmisel võlgnike võrdset kohtlemist liikmesriikides. Nimetatu tähendab, et praegu kehtiv olukord ei muutu, mistõttu jäävad võlgniku õigused sõltuma riigisisestest normidest. Arvestades aga, et konto aresti näol on tegemist eeskätt *ex parte* menetluse tulemusega, mille osas ei pruugi võlgnikul olla mingisugust võimalust vastavat olukorda ära hoida, ja pidades silmas, et kaebemenetluse kestus võib olla pikem kui 30 päeva, vajab autori hinnangul ettepaneku nimetatud osa komisjoni täiendavat tähelepanu. Pakutud kujul ei pruugi ettepanek autori hinnangul tagada kavandatud määruses sisalduvat kinnitust³¹⁵, mille kohaselt on võlgniku põhiõigused tagatud seeläbi, et võlgnikule ja tema perekonnale elatise tagamiseks vajalikud summad ei kuulu arestimisele.

2.4.2.3. Arestipandiõigus

Võlausaldaja seisukohalt väärrib märkimist, et ettepanek ei garanteeri võlausaldajale ei nõude rahuldamist ega ka konkreetset eelisjärjekorda konto arestist saadava tulemi jagamisel. Nimelt sätestab ettepaneku artikkel 33, et Euroopa arestimismäärus pannakse järjestuses samale

³¹³ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I 2002, 35, 216...RT I, 13.03.2014, 103.

³¹⁴ Autor töötab alates 2010. aastast kohtutäituri büroos ja puutub kokku muuhulgas ka hagi tagamise raames võlgnike arvelduskonto arestidega ja sellega seonduvate probleemidega.

³¹⁵ Euroopa Komisjoni ettepanek. *Op. cit.*, lk 10.

järjekohale nagu pangakonto asukohta liikmesriigi õigusega ette nähtud samaväärse mõjuga juriidilised dokumendid. Õiguskirjanduses³¹⁶ on märgitud, et nimetatud lahendus ei pruugi võlausaldajate seisukohalt olla parim, kuna arestimismääruse mõju jääb nii liikmesriigiti varieeruma.

Autor nõustub, et kavandatud määrus ei pruugi tagada võlausaldajale ühte kindlat arestipandiõiguse järjekohta. Siiski on autor seisukohal, et nimetatud järjekohtade harmoniseerimine nõuaks liikmesriikide õigussüsteemide ja praktika täiendavat analüüsi, mida praegusel juhul piisava põhjalikkusega tehtud pole. Samuti on autori hinnangul siinkohal keeruline mõista, miks peaks arestimismääruse alusel teostatav konto arest saama eelisjärjekorra võrreldes muude lahendite alusel algatatud täitemenetlustega. Ettepaneku eesmärgiks on siiski tõhustada kohtuotsuste täitmist piirülest vaidlustega seotud tsiviil- ja kaubandusasjades, mitte aga eelistada arestimismääruse menetluse valinud võlausaldajat teistele võlausaldajatele ehk teisisõnu kallutada võlausaldajaid arestimismäärust taotlema.

Kohtuotsuse täitmise tõhustamise eesmärgi ettepanek autori hinnangul täidab, kuna võlausaldaja jaoks luuakse Euroopa Liidu raames kohaldatav instrument, mille abil saab võlausaldaja siiski kindlustada endale teatud arestipandiõiguse ning seda isegi *ex parte* menetluse tulemusena. Seega on autori arvates komisjoni ettepanek arestipandiõiguse küsimuse lahenduse osas põhjendatud ning tegelikult ka kooskõlas paljude liikmesriikide ja organisatsioonide hinnangutega³¹⁷.

³¹⁶N. Kyriakides. *Op. cit.*, lk 14.

³¹⁷Leiti, et arestipandiõigus võiks kujuneda vastavalt täitmisriigi õiguses sätestatud korrale ning üldiselt arvestades *first come first served* põhimõtet. Vt nt järgmised arvamused: National government of Netherlands; National government of the United Kingdom; Regierung der Bundesrepublik Deutschland; Max Planck Working Group; Intrum Justitia AB, Forum of Private Business. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/news_contributions_judgements_en.htm, 24.02.2014.

Kokkuvõte

Magistritöös otsis autor vastust küsimustele, kas Euroopa pangakonto arestimise määrus soodustab tulemuslikumat võlgnevuse sissenõudmist ning kuidas ettepanek mõjutab võlausaldaja ja võlgniku õiguste tasakaalu. Sellest lähtuvalt püstitas autor kaks hüpoteesi:

- 1) Euroopa pangakonto arestimise määrus aitab kaasa võlgnevuste efektiivsemale sissenõudmisele Euroopa Liidus;
- 2) pakutud kujul ei taga kavandatud määrus õiglast tasakaalu võlgniku ja sissenõudja õiguste vahel.

Selleks, et hinnata kavandatud määruse mõju võlausaldaja positsioonile, keskendus autor uurimistöö esimeses peatükis võlausaldajale kehtiva õiguse alusel kättesaadavatele võimalustele kaitsemeetmete saavutamiseks. Seejuures analüüsis autor ennekõike Brüsseli I määrust ja alates 2015. aastast rakendamisele kuuluvat Brüsseli I-bis määrust, sest just nende regulatsioonide kohaldusala kattub kavandatud arestimismääruse reguleerimisalaga.

Autor tuvastas, et kaitsemeetme saavutamine pole võlausaldaja jaoks kehtiva korra kohaselt ei lihtne ega tõenäoliselt ka odav. Võlausaldaja üks võimalus on taotleda kaitsemeetme kohaldamist sisulist asja menetlevalt kohtult ja seejärel proovida anda lahend täitmisele riiki, kus asub võlgniku arvelduskonto. Lahendi täitmisele pööramiseks tuleb läbida *exequatur* menetlus ning seejuures on välistatud *ex parte* korras tehtud lahendite tunnustamine³¹⁸. Brüsseli I-bis määruse rakendamisest alates kaob küll vajadus kaitsemeetme lahendi täitmisele pööramisel *exequatur* menetluse läbimiseks, kuid *ex parte* lahendite tunnustamise probleem ei lahene. Arvestades, et enamik kaitsemeetmete lahendeid tehakse võlgniku osavõtuta, järeltas autor, et võlausaldaja võimalused taolise lahendi tunnustamiseks täitmise riigis on üsna piiratud.

Brüsseli I määruse artiklid 31 ja 47 loovad eripädevuse alused ning võimaldavad võlausaldajal taotleda kaitsemeetme rakendamise taotlemist ka otse liikmesriigis, kus asub võlgniku arvelduskonto. Nimetatud aluste kohaldamise eelduseks on territoriaalse seose olemasolu³¹⁹. Lisaks peab olema tegemist kaitsemeetmega Brüsseli I määruse mõttes. See tähendab, et meede ei tohi *de jure* viia lõpliku meetme rakendamiseni³²⁰. Analüüsi tulemusena

³¹⁸ EKo 21.05.1980, C-125/79, *Denilauler vs. Couchet*, p 18; EKo 14.10.2004, C-39/02 *Maersk vs. De Haan*; EKo 18.10.2011, C-406/09 *Realchemie Nederland vs. Bayer CropScience*.

³¹⁹ nn Van Uden test. EKo 17.11.1998, C-391/95, *Van Uden*, p 40.

³²⁰ EKo 21.05.1980, C-125/79, *Denilauler vs. Couchet*.

jõudis autor järeldusele, et arvelduskonto arest kaitsemeetmena saab täita mõlemad tingimused. Artikli 31 alusel on võlausaldajal õigus taotleda kaitsemeetme rakendamist enne asjas sisulise lahendi tegemist või isegi enne sisulise kohtumenetluse algatamist. Artikli 47 lõige 1 kohaldub olukorras, kus tunnustatav kohtulahend on juba omandatud ning võlausaldaja soovib taotleda kaitsemeetme võimaldamist kas enne *exequatur* menetluse algatamist või *exequatur* menetluse kestel. Brüsseli I määruse artikli 47 lõige 2 kohaldub siis, kui *exequatur* menetlus on läbitud ehk täitmismäärus on väljastatud, kuid pole möödunud veel täitmismääruse vaidlustamise tähtaeg (täitmismäärus pole jõustunud).

Artiklit 31 ja artikli 47 lõiget 1 pidas autor võlgniku konto arestimise seisukohalt üsna piiratud praktilise väärtusega, sest nimetatud alustel kaitsemeetme taotlemisel pole saavutatav üllatusmoment. Lisaks on võlausaldaja sunnitud kokku puutuma riigisiseste normide ja nendest tulenevate takistustega ning tulemus sõltub täies ulatuses riigisisese kohtu diskretsioonist. Artikli 47 lõike 1 lisaväärtuseks pidas autor võlausaldaja võimalust enne *exequatur* menetlust jõuda selgusele, millises riigis oleks mõistlikum taotleda lahendi täidetavaks tunnistamist.

Analüüsi tulemusena jõudis autor järeldusele, et erinevalt eespool mainitud sätetest annab artikli 47 lõige 2 võlausaldajale automaatse ja tingimusteta õiguse kaitsemeetme rakendamiseks. Autor ei nõustunud sätte osas avaldatud kriitikaga ja asus seisukohale, et õigusnorm tagab nii võlgniku kui sissenõudja õiguste optimaalse tasakaalu. Autor leidis, et artikli 47 lõige 2 annab erinevalt teistest eripädevuse alustest kohtule võimaluse kaitsemeetme rakendamiseks ka *ex parte* korras. Seda põhjusel, et kaitsemeetme lahendi tegemine toimub *lex fori* alusel ning autori hinnangul ei kujutaks *ex parte* lahendi tegemine menetluse sellises etapis Brüsseli I määrusest tulenevate põhimõtete rikkumist – võlgnik on põhimenetluses olnud ära kuulatud ning ka *exequatur* menetlus on läbitud. Siiski tuvastas autor, et artikli 47 lõike 2 tõlgendamine ja rakendamine on liikmesriikide praktikas olnud problemaatiline. Seetõttu järeldas autor, et võlausaldaja võimalus kaitsemeetme rakendamiseks võib liikmesriigiti varieeruda või ettenähtud ulatuses olla isegi tagamata.

Tulenevalt eelmainitust jõudis autor esimeses peatükis järelduseni, et kehtiv regulatsioon ei võimalda võlausaldajal kaitsemeetme lahendit efektiivselt omandada ja täitmisele pöörata. Sellest tulenevalt analüüsis autor uurimistöö teises peatükis Euroopa Komisjoni ettepanekut Euroopa pangakonto arestimise määruse loomiseks. Seejuures otsis autor vastust küsimustele,

kuidas kavandatud määrus muudab võlausaldaja võimalusi arestimismääruse saavutamiseks ning kas seejuures on tagatud optimaalne tasakaal võlausaldaja ja võlgniku õiguste vahel.

Autor tuvastas, et sarnaselt Brüsseli I määruses sätestatud regulatsioonile saab võlausaldaja taotleda määruse tegemist nii enne sisulise kohtumenetluse algatamist, kohtumenetluse kestel, pärast kohtuotsuse tegemist kui ka pärast täitmismääruse väljastamist. Sarnaselt kehtiva regulatsiooniga saab võlausaldaja taotleda arestimismääruse tegemist kas võlgniku asukoha- või elukohajärgselt kohtult või selle liikmesriigi kohtult, kus asub võlgniku vara. Viimasel juhul on arestimismääruse mõju piiratud selle liikmesriigi territooriumiga ning autor leidis, et taoline nõue on põhjendatud³²¹. Kavandatud määrusega nähakse ette taotluste vormid nii võlgniku kui sissenõudja jaoks. Autor pidas sellist lahendust tervitatavaks nii menetluse efektiivsuse kui poolte õiguste realiseerimise aspektist. Võrreldes kehtiva olukorraga annab see menetlusosalistele terviklikuma ettekujutuse taotluse aktsepteeritavast vormist ning selle eelduslikust sisust ja aitab hoida kokku ka tõlkekulude pealt.

Võlausaldaja positsiooni pidas autor kavandatud määruses üsna domineerivaks. *Periculum in mora* tõendamise küsimuses ei jaganud autor komisjoni seisukohta, mille kohaselt ei pea ohu olemasolu tõendama, kui arestimismääruse tegemist taotletakse pärast täitedokumendi omandamist (*exequatur* menetlus läbitud ja täitmismäärus väljastatud). Olukord on küll teatud mõttes sarnane Brüsseli I määruse artikli 47 lõikele 2, kuid autori hinnangul on kavandatud määruse puhul tegemist märksa ulatuslikuma sammuga, sest see ei anna riigisisesele kohtule kaalutusõigust ka osas, mis puudutab asjakohase meetme valikut. See tähendab, et võlausaldajale antakse õigus nõuda koormavaima kaitsemeetme rakendamist sõltumata meetme proportsionaalsusest või vajalikkusest. Teatud mõttes sarnast probleemi kätkeb endas arestimismääruse tegemine kavandatud määruse II peatüki 1. jaos sätestatud tingimustel. Autor järeldas, et kohtu diskretsiooniõiguse puudumine arestimismääruse tegemisest keeldumiseks olukorras, kus meede oleks eproportsionaalselt koormav, võib seada võlgniku põhiseaduslikud õigused liialt sõltuvusse võlausaldaja subjektiivsest tahtest. Sellest tulenevalt asus autor seisukohale, et nimetatud küsimused vajavad komisjoni täiendavat tähelepanu.

Võlausaldaja vastutuse regulatsiooni ei pidanud autor pakutud kujul rahuldavaks. Autor tuvastas, et kuigi kavandatud määrus näeb ette teoreetilise võimaluse nõuda võlausaldajalt tagatist, siis selle üldine rakendatavus praktikas võib jääda liikmesriigiti varieeruma, sest

³²¹ Esiteks aitab see vältida *forum shoppingut* ja teiseks aitab kaasa Van Udeni testist tuleneva territoriaalse seose nõude täitmisele.

nimetatud küsimus on jäetud täies ulatuses riigisisese kohtu diskretsioonipädevusse. Arvestades, et liikmesriikide praktika on selles küsimuses erinev, ei pruugi autori hinnangul pakutud kujul olla sätte taotletava eesmärgi saavutamise kindlustatud. Autor leidis, et sätte olulisust suurendab ka asjaolu, et kavandatud määrus ei sätesta võlausaldaja jaoks muid vastutuse aluseid, sealhulgas tagajärgi mittetäieliku või väärade informatsiooni esitamise eest. Autor asus seisukohale, et tagatise nõudmine peaks olema pigem reeglipärane protseduur. Siiski ei nõustunud autor raportöör R. Baldassarre'i ettepanekuga, mille kohaselt peaks tagatise nõudmine olema igasuguste eranditeta kohustuslik. Autor leidis, et tagatise nõudmine ei tohi asuda arestimismääruse kasutamist põhjendamatult takistama, mistõttu teatud erandlikel juhtudel peaks kohtul siiski olema õigus vabastada võlausaldaja tagatise andmisest.

Menetluse efektiivsuse küsimuses jõudis autor järeldusele, et nii informatsiooni saamise õigus, *ex parte* menetluse võimalikkus kui ka *exequatur* menetluse kaotamine on igati tervitatavad uuendused ning aitavad tõsta piiriüleste võlgnevuste sissenõudmise tulemuslikkust. *Ex parte* menetlus ja *exequatur* menetluse kaotamine on aga otseses seoses võlgniku õigusega õiglasele kohtupidamisele. Õiguste tasakaalu analüüsimisel pidas autor põhjendamatuks võlgniku ärakuulamise üle otsustamise sidumist ainuüksi võlausaldaja tahtega. Seetõttu pakkus autor, et kohtule peaks jääma diskretsiooniruum võlgniku kaasamise küsimuses. Samuti leidis autor, et võlgniku ärakuulamisõiguse taolises mahus piiramine võib arestimismääruse tegemise protsessis olla küll eelduslikult õigustatud, kuid sellisel juhul peab võlgnikule olema tagatud efektiivne kaebeõigus ja muud menetluslikud garantiid.

Kaebeõiguse regulatsiooni analüüsimisel jõudis autor aga seisukohale, et see vajab komisjoni poolt täiendavat analüüsi. Autor tuvastas, et ettepanek ei näe ette võimalust esitada kaebust näiteks ülearestimise korral. Lisaks ei sätesta kavandatud määrus võlgniku õigust nõuda arestimismääruse läbivaatamist juhul, kus arestimismäärus on tehtud pärast täitmismääruse väljastamist ning olukorras, kus arestimismääruse tegemiseks puudus võlgniku hinnangul pakiline vajadus. Autor ei pooldanud komisjoni ettepanekut seada arestimismääruse kehtivus sõltuvusse vaid võlgniku vastavasisulise kaebuse esitamisest ning tegi ettepaneku näha ette võimalus arestimismääruse tühistamiseks kohtu initsiatiivil olukorras, kus võlausaldaja pole hagi tähtaegselt esitanud. Samuti pidas autor märkimisväärseks, et kaebuse esitamisel toimub kaebusele otsuse tegemine 30 päeva jooksul arvates võlausaldajale kaebuse kätetoimetamisest. See tähendab, et kaebuse esitamise hetkest kuni otsuse tegemiseni võib praktikas kuluda pikem aeg ning on küsitav, kas võlgnikule on selle aja jooksul kättesaadav

isegi elatusmiinimum. Autor leidis, et eespool mainitu ei pruugi olla kooskõlas isiku õigusega pöörduda oma õiguste kaitseks kohtusse ning õigusega efektiivsele kohtupidamisele.

Arestimismääruse täitmise korra ja tähtaegade harmoniseerimise osas leidis autor, et regulatsioon on vajalik ja loob ühtsed alused kiirmenetluse efektiivseks toimimiseks. Võlgnevuse tulemusliku sissenõudmise aspektist on nimetatu olulise tähtsusega, kuna peaks elimineerima riigisiseste täitemenetluste erisustest tulenevad takistused. Sellest tulenevalt ja arvestades efektiivsuse küsimuses eespool märgitud, leidis uurimistöös kinnitust esimene hüpotees, mille kohaselt Euroopa pangakonto arestimise määrus aitab kaasa võlgnevuste efektiivsemale sissenõudmisele Euroopa Liidus.

Arestimispiirangute küsimuses asus autor aga seisukohale, et sõltuvalt liikmesriigis kehtivast korrast võivad võlgniku õigused minimaalselt vajalike summade kättesaamiseks jääda varieeruma. Autor ei pooldanud arestimisele mittekuuluvate summade harmoniseerimist, kuid leidis, et kavandatud kujul ei pruugi regulatsioon tagada võlgnikule arestimisele mittekuuluvate summade kättesaamist. Nimetatud küsimus on täies ulatuses jäetud liikmesriikide otsustada, mistõttu olukorras, kus täitmisriigi õigus taolist mittearestitavat summat ette ei näe, võivad võlgniku õigused jääda kaitseta. Seepärast pidas autor küsitavaks komisjoni ettepanekus sisalduvat kinnitust, mille kohaselt on võlgniku põhiõigused tagatud seeläbi, et võlgnikule ja tema perekonnale elatise tagamiseks vajalikud summad ei kuulu arestimisele.

Tulenevalt eelmainitust leidis autori hinnangul kinnitust ka teine hüpotees, mille kohaselt ei taga kavandatud määrus pakutud kujul õiglast tasakaalu võlgniku ja sissenõudja õiguste vahel. Autori hinnangul ei sisalda kavandatud määrus võlausaldaja domineerivale positsioonile vastukaaluks võlgniku jaoks piisavalt tugevaid menetlusõiguslikke tagatisi. Seetõttu asus autor seisukohale, et komisjoni ettepanek vajab võlgniku ja võlausaldaja õiguste tasakaalustamise küsimuses komisjoni poolt täiendavat tähelepanu. Autor leiab, et kuigi komisjoni ettepanek Euroopa arestimismääruse loomiseks on põhimõtteliselt asjakohane ja tervitatav, vajab regulatsioon täiendavat läbimõtlemist ning redigeerimist muuhulgas ka vormilisest aspektist.

Attachment of bank accounts – protective measure in the European Union in light of a European Account Preservation Order proposal

Abstract

Attachment of bank accounts can be a powerful weapon against recalcitrant or fraudulent debtors. Procedures that make attachment possible exist in all Member States of the European Union. Nevertheless, debtors are able to move their assets swiftly from one bank account to another and out of creditor's reach. In order to obtain an attachment order creditors have to face different legal systems, procedural requirements and language barriers which entail additional costs and delays in enforcement procedure. Those difficulties have repeatedly been noted by several institutions of the EU, but there has been little success in establishing a clear-cut solution for cross-border debt recovery problems. This constitutes a serious obstacle to free circulation of payment orders within the EU and an impediment for the proper functioning of the Internal Market.

In order to facilitate cross-border debt recovery in civil and commercial matters European Commission presented a proposal to create a regulation concerning a European Account Preservation Order (hereinafter referred to as proposal or proposed regulation). Proposal contains some quite controversial issues that are debatable in many different aspects. Considering that this topic bears highly practical value the author of this master thesis decided to carry out a research that focuses on attachment of bank accounts in civil and commercial matters.

This thesis is a theoretical judicial research in which comparative and analytical methods were used. In the first chapter of the thesis the author analyzes current legal situation within the EU, i.e. which options does a creditor have to obtain and enforce a bank account attachment order and what kind of obstacles is a creditor confronted with. In the second chapter the author analyzes and searches for the answers to the questions as to how the proposed regulation contributes to the efficiency of cross-border debt recovery, does it help to eliminate problems that derive from current legal situation and whether it succeeds in establishing a fair equilibrium between debtor's and creditor's rights. From those objectives the author hypothesized the following:

- 1) European Account Preservation Order helps to increase the efficiency of cross-border debt recovery;

- 2) The proposal does not strike a fair balance between debtor's and creditor's rights.

In the analysis of current legal framework the author focused mainly on Brussels I and Brussels I bis regulations because the scope of the proposal correlates with those of referred regulations'. The author came to a conclusion that although there are several possibilities for a creditor to obtain and enforce a protective order none of them is easy or cheap. One possibility is to apply for the protective measure to the court that handles the case on the substance and then attempt to enforce the judgment in the foreign jurisdiction. In this case creditor is confronted with the need to declare judgment enforceable (*exequatur*). This means that creditor has to face different legal systems, procedural requirements and language barriers which entail additional costs and delays. It is not possible to declare enforceable a judgment that has been made without the debtor being heard (*ex parte*). In light of Brussels I bis regulation *exequatur* procedure will no longer be required, but the problem with recognition of *ex parte* measures remains intact. Therefore and considering that most of protective orders are given *ex parte* the author concluded that creditor's existing possibilities for enforcing a foreign protective order are quite limited.

There are, however, other alternatives. Namely, articles 47 and 31 of Brussels I regulation constitute an additional head of jurisdiction that enable the creditor to apply for protective measures directly to the enforcement state's court. If article 31 is applicable when proceedings on the merits are pending or have not yet been started then article 47 is applicable at much later stage – when *titre exécutoire* has already been obtained. In order to exercise jurisdiction under those articles provisional measures must not lead *de jure* to satisfaction of the claim and must have a real connecting link to the country's territory where provisional measures are sought. Author concluded that in case of attachment of bank accounts it is possible to fulfil both demands. However, author analyzed that articles 31 and 47 (1) have quite limited practical value to the claimant from the perspective of the question at hand. Namely both provisions leave it to national court's discretion whether to satisfy an application and on which conditions to do so (*lex fori* is applicable). Article 47 (2), on the other hand, gives a creditor an automatic right to demand protective measures and court has no right to refuse in granting a measure. In this case creditor does not have to substantiate the need for prompt action. Nevertheless, the court maintains a right to decide what sort of protective measure to apply. This is of crucial importance since it enables to achieve equilibrium between debtor's and creditor's clashing interests. Author did not fully agree with the criticism of this provision and concluded that it is in line with creditor's right to an effective

remedy and debtor's right to effective protection. Author also reached a conclusion that unlike other heads of jurisdiction article 47 (2) makes it possible for the national court to render a decision concerning protective measure *ex parte*, i.e. without the hearing of the debtor. Author came to an opinion that this is in line with provision's objectives and does not lead to circumvention of the principles laid down in Brussels I regulation, because in this case debtor has already been heard in main (adversarial) proceedings and has been able to argue his or her case. Nevertheless the author established that since implementation of this article is highly controversial in Member States then full achievement of provision's scope of application is unlikely and probably differs from state to state. Thus, author concluded that current legal framework does not provide creditor with satisfactory options for obtaining an attachment of bank accounts.

In light of European Commission's proposal to create a European account preservation order (hereinafter referred to as EAPO) the author researched whether and how the proposed regulation changes the remedies available to creditor. Author established that proposal gives creditor a possibility to obtain an EAPO at the same stages of proceedings as Brussels I and Brussels I bis regulations. Author welcomed the Commission's idea to simplify application and review process with appropriate standard forms available in all official languages of the EU and concluded that this gives a significant contribution to efficient obtainment of EAPO on one hand and good protection of debtor's rights on the other.

Author analyzed creditor's position in the EAPO proceedings and concluded that it is quite dominant. For example creditor is not required to substantiate the existence of *periculum in mora* in case application for an EAPO is made after the judgment on the merits has been declared enforceable. Author analyzed that compared to existing Brussels I regulation the proposed regulation is a definite step forward, because in this case national court does not have the power to decide in favor of a less drastic measure and is forced to give an EAPO irrespective of its pertinence. Author concluded that this might open a window to abuse of the EAPO and implementation of disproportionately burdensome measures. Similar problem appears to be with granting an EAPO on the basis of proposed regulation's chapter two section one. Author analyzed that the condition according to which creditor is required to show that his claim is *prima-facie* well founded and there is a risk that the enforcement of a subsequent judgment would be frustrated if the measure is not granted because the debtor risks to remove or dissipate his assets, helps to balance conflicting rights of debtor and claimant. Nevertheless, national court does not have the power to decline giving the EAPO in

case court finds this measure disproportionate. From author's point of view this might not be in line with the principle of proportionality. Therefore author concluded that this subject might require further attention from the Commission.

In evaluating creditor's liability author came to a conclusion that article 12 of the proposed regulation is of key importance. Author analyzed that since the proposition does not contain any consequences in case creditor fails to give full or adequate information about the situation and thus sways court's decision, the importance of article 12 becomes even more critical. Author did not support rapporteur R. Baldassarre's proposal to make providing a security deposit compulsory in all cases, but found that it is absolutely vital to make providing a security deposit (or an alternative guarantee) a commonly standard procedure. Author also proposed to leave it to the discretion of national court to decide on some limited exceptional cases, when providing a security deposit is objectively not possible or necessary. Author concluded that at the moment article 12 of the proposed regulation does not correspond to the objective of the provision, i.e. to ensure the responsible use of the EAPO.

Author welcomed Commission's proposal to abolish *exequatur* and make it possible to obtain an EAPO in *ex parte* proceedings. However, author questioned the idea to make *ex parte* proceedings dependent purely on the will of the claimant. Author concluded that since *ex parte* proceedings deprive debtor of his right to be heard and considering that this is a strong breach of debtor's personal right to a fair trial, this decision must not be left only to the subjective considerations of the claimant. Author analyzed that although fundamental rights, such as respect for the rights of the defense, do not constitute unfettered prerogatives and may be in case of an EAPO justifiably restricted, those restrictions must, nevertheless, be compensated with effective remedies and safeguards against the order. Author concluded that those remedies must not be more burdensome or complex compared to the simplified procedure available to creditor when applying for an EAPO.

When analyzing remedies available to debtor the author came to a conclusion that proposed remedies do not enable debtor to apply for a review of the EAPO in some questions that in practice might bear significant importance. For example it is not possible to apply for a review of the EAPO in case there has been preservation of sums that exceed the amount stipulated in the EAPO. It is also not possible to apply for a review of the EAPO in case it has been given after a judgment has been declared enforceable and debtor finds EAPO disproportionate. Author did not support commission's proposal to make validity of the

EAPO dependent on debtor's application for a review and proposed to make it possible for the EAPO to lapse if claimant fails to file a claim within the deadline. Author also noted that the period during which the application for the review is pending before the court might be quite long. Namely, although the court is obliged to make a decision within 30 days, this period is counted from the delivery of the application to the creditor. This means that in practice this period may be much longer and during this time debtor's financial position might be in jeopardy. For example it is rather questionable, whether debtor will be able to use amounts exempt from enforcement during this time if competent authority has not provided debtor with such possibility or has done so incorrectly. Therefore author concluded that this might not be in line with debtor's right to effective judicial protection. Thus, author deduced that this question might require further attention from the Commission.

When it comes to the amounts exempt from enforcement for ensuring the livelihood of debtor and his family or for allowing a company to continue its ordinary course of business the proposed regulation allows Member States to maintain their national system. This question is of critical importance from the perspective of evaluating debtor's position and thus finding an answer to one of the objectives of this master thesis. Author did not support the idea to harmonize the sums that are exempt from enforcement. Nonetheless, based on the analysis of Estonian legislation author concluded that the proposal does not guarantee equal treatment of debtors (particularly companies) within the EU. Therefore author found Commission's assurance, according to which debtor's fundamental rights are protected by the fact that amounts necessary to ensure the livelihood of the debtor will be exempt from execution, unsatisfactory.

Therefore and considering the above-mentioned aspects the author concluded that proposed regulation does not strike a fair balance between debtor's and creditor's rights. Author is of the opinion that Commission's proposal, although very necessary and welcome in principle, is biased in favor of the creditor. Nonetheless, author concluded that piecemeal harmonization of provisions on enforcement and its time limits, orientation on *ex parte* procedure, abolition of *exequatur*, possibility to obtain information on debtor's bank accounts and introduction of standard forms definitely contribute to the effectiveness of cross-border debt recovery.

Kasutatud allikad

Kirjandus

1. A. Bruns. Provisional Measures in European Civil Procedural Laws. –M. Kawano, R. Strürner (toim). Comparative studies on Enforcement and provisional measures. Mohr Siebeck 2011.
2. A. Dickinson. Provisional Measures in the Brusses I. Review: Disturbing the status quo? –Journal of private Invernational Law 2010. Vol. 6, No. 3.
3. A. Pärsimägi. Muutuv tsiviilkohtumenetlus: menetlustoimingud ja -tähtajad, vastuväide kohtu tegevusele, hagi tagamine. Juridica 2009/VII.
4. A. Verbeke. Execution Officers as a Balance Wheel in Insolvency Cases. Tilburg Foreign Law Review 2001. Vol. 9, No. 1.
5. Clifford Chance LLP. European Asset Protection Orders: the good, the bad and the costly. Arvutivõrgus:
http://www.cijforrichance.com/publicationviews/publications/2011/OB/european_assetprotectionorriersthegoodth.html, 30.04.2014.
6. E. Lew. Speedy cross-border debt recovery? The new Europe-wide freezing order, Butterworths Journal of International Banking and Financial Law, december 2011, lk 699. Arvutivõrgus: <http://hsfnotes.com/litigation/wp-content/uploads/sites/7/2012/01/EAPO.pdf>, 14.03.2014.
7. E. Storskrubb. Civil Justice – A Newcomer and an Unstoppable Wave? – P. P. Craig, G. De Búrca (toim). The Evolution of EU Law. Oxford University Press 2011.
8. European Union Agency for Fundamental Rights, Council of Europe. Handbook on European data protection law. Luxembourg: Publications Office of the European Union 2014.
9. G. Cuniberti, I. Rueda. Abolition of Exequatur – Addressing the Commission's Concerns (October 12, 2010). University of Luxembourg Law Working Paper No. 2010-03. Arvutivõrgus: <http://ssrn.com/abstract=1691001>, 20.03.2014.
10. G. Cuniberti. Some Remarks of the Efficiency of Exequatur. –University of Luxembourg Law Working Paper. Paper Number 2012-01.
11. G. F. Merkel. Towards Transnational Principles of Provisional and Protective Relief. (2006) 3 SCC (Jour) 9. Arvutivõrgus: http://www.ebc-india.com/lawyer/articles/2006_3_9.htm#Note9, 25.04.2014.

12. G.Lepik, M.Torga. Hagi tagamine ja esialgne õiguskaitse tsiviilasjades: rahvusvaheline mõõde. *Juridica* 2013/X.
13. I. Kunda, C. Manuel. *Practical Handbook on European Private International Law*. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/practical_handbook_eu_international_law_en.pdf, 20.04.2014.
14. I. Nurmela, L. Almann, B. Punison, P.-M. Pöldvere, V. Tuulas, M. Vainomaa. *Rahvusvaheline eraõigus*. 3. trükk. Tallinn: Juura 2008.
15. Linklaters LLP. *The European Account Preservation Order – The Future of Freezing Injunctions*. August 2011. Arvutivõrgus: http://www.linklaters.com/pdfs/mkt/london/European_Account_Preservation_Order_freezing_injunctions_Newslet.pdf , 20.02.2014.
16. M. Berglund. *Cross-Border Enforcement of Claims in the EU. History, present and future*. Kluwer Law International 2009.
17. M. Eliantonio. *The Future of National Procedural Law in Europe: Harmonisation vs. Judge-Made Standards in the Field of Administrative Justice*. Maastricht Faculty of Law Working Paper 2008 No 8. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1317748, 20.03.2014.
18. M. Jänträ-Jareborg. *Unification of International Family Law in Europe – A Critical Perspective*. –K. Boele-Woelki (toim). *Perspectives for the Unification and Harmonisation of Family Law in Europe*. Intersentia, Antwerpen: Oxford 2003.
19. M. Kawano. *Provisional Measures as a Necessary Instrument for Effective Justice*. – M. Kawano, R. Strürner (toim). *Comparative Studies on Enforcement and provisional measures*. Mohr Siebeck 2011.
20. M. Van Zanten. *The attachment of bank accounts in the EU*. Arvutivõrgus: http://www.cms-dsb.com/Hubbard.FileSystem/files/Publication/3cf05a72-c4f0-4a25-bcc2-325bdfff7d69/Presentation/PublicationAttachment/b4bd2a35-a68d-48be-986f-3c13e64bfb1e/Update_Banking_and_Finance_%202012_June_a.pdf, 20.04.2014.
21. N. Kyriakides. *A European-wide Preservation Order: How the Commol Law Practice Can Contribute*. –A. A. S. Zuckerman (toim). *Civil Justice Quarterly*. Vol 33, issue 1 2014. Arvutivõrgus: <http://www.kyrlaw.com.cy/Portals/0/Publications/EAPO-Article.pdf>, lk 12, 24.02.2014.
22. N. Trocker. *Provisional remedies in Transnational Litigation: A Comparative Outline of Forms of Judicial Cooperation*. –M. Kawano, R. Strürner (toim). *Comparative Studies on Enforcement and provisional measures*. Mohr Siebeck 2011.

23. P. Van Den Grinten, T. Heukels (toim). Essays in European and Private International Law, Nationality Law, and Islamic Law in Honour of Frans van der Velden. Deventer: Kluwer 2006.
24. R. A. Garcia. Abolition of exequatur: problems and solutions. –P.Volken, P.Šarcevic (toim). Yearbook of private International law. Vol XII. Selp 2010.
25. T. Andersson. Harmonization and Mutual Recognition: How to Handel Mutual Distrust. –M.T.Andenæs, M. T., Hess, B., Oberhammer, P., Warner, H. Enforcement Agency Practice in Europe. London: British Institute of International and Comparative Law 2005.
26. T. Anton. Riigikohtu kolleegiumite ettekanded seaduste ühetaolisest kohaldamisest. Arvutivõrgus: http://www.riigikohus.ee/vfs/1423/Lisa_nr_8_T_Anton.pdf, 20.04.2014.
27. U. Magnus, P. Mankowski. European Commentaries on Private International Law. Brussels I regulation. 2nd revised edition. Seller European Law Publishers GmbH: Munich 2012.
28. W. A. Kennett. Enforcement of Judgments in Europe. Oxford University Press 2000.
29. X. E. Kramer. Abolition of *exequatur* under the Brussels I Regulation: effecting and protecting rights in the European judicial area. Nederlands Internationaal Privaatrecht (NIPR) 2011, Vol. 4.
30. X. E. Kramer. Cross-Border Enforcement and the Brussels I-Bis Regulation: Towards A New Balance Between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights. Netherlands International Law Review (NILR) 2013. Vol. 60, p 343-373. Arvutivõrgus: <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=9094356>, 20.03.2014.
31. X. E. Kramer. Harmonisation of Provisional and Protective Measures in Europe. –M. Storme (toim), Procedural Laws in Europe. Towards Harmonisation. Maklu: Antwerpen/Apeldoorn 2003.

Õigusaktid

32. Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. Lugano, 16.09.1988. –O.J. L 319, 25/11/1988, lk 9-48.
33. Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters —O.J. L 339/3, 21/12/2007.

34. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT 1992, 26, 349... RT I, 27.04.2011, 2.
35. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. –RT II 2010, 14, 54.
36. Euroopa Liidu põhiõiguste harta. –ELT C 183, 30.03.2010.
37. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/39/EÜ, 21.04.2004
 finantsinstrumentide turgude kohta, millega muudetakse nõukogu direktiive
 85/611/EMÜ ja 93/6/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi
 2000/12/EÜ ja tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 93/22/EMÜ. –EÜT L 145,
 30.4.2004, lk 1.
38. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12.12.2006, millega
 luuakse Euroopa maksekäsmenetlus. –ELT L 399, 30.12.2006, lk 1.
39. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, 24. 10.1995, üksikisikute kaitse
 kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. –EÜT L 281,
 23.11.1995, lk 31.
40. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12.12.2012,
 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja
 kaubandusajades. –ELT L 351, 20.12.2012, lk 1–32.
41. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 805/2004, 21.04.2004, millega
 luuakse Euroopa täitekorraldus vaidlustamata nõuete kohta. –EÜT L 143, 30.4.2004,
 lk 15.
42. Isikuandmete kaitse seadus. –RT I 2007, 24, 127... RT I, 30.12.2010, 11.
43. Kohtutäituri seadus. –RT I 2009, 68, 463...RT I, 31.01.2014, 15.
44. Nõukogu määrus (EÜ) nr 44/2001, 22.12.2000, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise
 kohta tsiviil- ja kaubandusajades. –EÜT L 12, 16.01.2001, lk 1–23.
45. Nõukogu määrus (EÜ) nr 2201/2003, 27.11.2003, mis käsitleb kohtualluvust ning
 kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja
 vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr
 1347/2000. –EÜT L 338, 23.12.2003, lk 1.
46. Nõukogu määrus (EÜ) nr 4/2009, 18.12.2008, kohtualluvuse, kohaldatava õiguse,
 kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste
 küsimustes. –EÜT L 007, 10.1.2009, lk 1.
47. Nõukogu määrus (EÜ) nr 73/2009, nr 73/2009, 19.01.2009, millega kehtestatakse
 ühise põllumajanduspoliitika raames põllumajandustootjate suhtes kohaldatavate
 otsetoetuskavade ühiseeskirjad ja teatavad toetuskavad põllumajandustootjate jaoks,
 muudetakse määruseid (EÜ) nr 1290/2005, (EÜ) nr 247/2006, (EÜ) nr 378/2007 ning
 tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1782/2003. –ELT L 30, 31.1.2009, lk 16.

48. Nõukogu otsus, 28.05.2001, millega luuakse tsiviil- ja kaubandusasju käsitlev Euroopa kohtute võrk(2001/470/EÜ). –EÜT L 174, 27.6.2001, lk 25.
49. Regulation (EC) No 1393/2007 of the European Parliament and of the Council of 13 November 2007 on the service in the Member States of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters (service of documents), and repealing Council Regulation (EC) No 1348/2000. –O.J. L 324/79, 10.12.2007, p. 79.
50. The Brussels Convention of 27th September 1968 on Jurisdiction and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters. –O.J. L304, 30.10.1978; O.J. C 27, 26.01.1998, pp 1-34.
51. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. –RT I 2005, 26, 197...RT I, 13.03.2014, 100.
52. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I 2002, 35, 216...RT I, 13.03.2014, 103.
53. Täitemenetluse seadustik. –RT I 2005, 27, 198...RT I, 13.03.2014, 105.
54. Töötasu alammäära kehtestamine. VVm 01.01.2014 nr 166. –RT I, 03.12.2013, 4.

Kohtupraktika

Euroopa Kohtu praktika

55. EK 03.10.1985, C-119/84, *Capelloni jt*, kohtujurist G. Slynni ettepanek.
56. EK 23.09.2003, C-192/01, *Komisjon vs. Taani*, kohtujurist Micho ettepanek.
57. EK 26.03.1992, 261/90, *Reichert jt*. Kohtujurist Gulmanni ettepanek.
58. EK C-213/89, *Facortame jt*, kohtujurist Tesauro ettepanek.
59. EKo 01.07.2008, C-341/06, *Chronopost vs. UFEX jt*.
60. EKo 01.10.2002, 167/00, *Henkel*, p 49.
61. EKo 02.04.2009, C-394/07, *Gambazzi jt*.
62. EKo 02.07.1985, C-148/84, *Deutsche Genossenschaftsbank vs. Brasserie du Pêcheur*.
63. EKo 03.10.1985, C-119/84, *Capelloni ja F. Aquilini vs. Pelkmans*.
64. EKo 04.03.1982, C-38/81, *Effer Spa vs. Kantner*.
65. EKo 06.06.2002, C-80/00 *Italian Leather*.
66. EKo 10.07.1986, C-198/85, *Carron vs. Saksamaa*.
67. EKo 11.01.2000, liidetud kohtuasjad C-174/98 P ja C-189/98 P, *Van der Wal jt*.
68. EKo 11.05.2000, C-38/98, *Maxicar vs. Renault II*.
69. EKo 11.07.1985, C-49/84, *Debaecker vs. Bouwman*.
70. EKo 12.07.1984, C-178/83, *Firma P vs. Firma K*.

71. EKo 14.10.2004, C-39/02 *Maersk vs. De Haan*.
72. EKo 14.12.2006, C-283/05, *ASML*.
73. EKo 15.06.2006, C-28/05, *Dokter jt*.
74. EKo 17.07.1992, C-26/91, *Handte jt*.
75. EKo 17.11.1998, C-391/95, *Van Uden Maritime vs. Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line and Others*.
76. EKo 17.12.1998, 185/95, *Baustahlgewebe vs. komisjon*.
77. EKo 18.10.2011, C-406/09 *Realchemie Nederland vs. Bayer CropScience*.
78. EKo 19.02.2002, C-256/00, *Besix*.
79. EKo 2.05.2006, C-341/04, *Eurofood IFSC*.
80. EKo 21.05.1980, C-125/79, *Denilauler vs. Couchet*.
81. EKo 22.11.1978, C-33/78, *Somafer SA vs. Saar-Ferngas AG*.
82. EKo 23.04.2009, 533/07, *Falco jt*.
83. EKo 26.03.1992, C-261/90, *Reichert ja Kockler vs. Dresdner Bank*.
84. EKo 26.06.2007, C-305/05, *Ordre des barreaux francophones ja germanophone jt*.
85. EKo 27.03.1979, C-143/78, *Jacques de Cavel v Louise de Cavel*, p 9.
86. EKo 27.11.1984, C-258/83, *Brennero*.
87. EKo 28.03.2000, C-7/98, *Dieter Krombach vs. Andre Bamberski*.
88. EKo 28.09.1999, C-440/97, *GIE Groupe Concorde jt*.
89. EKo 29.04.2004, C-224/02. *Heikki Antero Pusa vs. Osuuspankkien Keskinäinen Vakuutusyhtiö*.
90. EKo 30.11.1976, C-42/76, *De Wolf vs. Cox*.
91. EKo 8.05.2008, 14/07, *Weiss ja partnerid*.
92. EKo 9.11.2010 liidetud kohtuasjad C-92/09 ja C-93/09, *Volker und Markus Schecke ja Eifert*.
93. EKo 16.12.2008, C-524/06, *Heinz Huber vs. Bundesrepublik Deutschland*.

Eesti kohtupraktika

94. RKPJKo 01.11.2011, 3-4-1-19-11.
95. RKPJKo 17.07.2009, 3-4-1-6-09.
96. RKTK 03.06.2008, 3-2-1-49-08.
97. RKTKm 01.10.2013, 3-2-1-91-13.
98. RKTKm 03.03.2010, 3-2-1-10-10.
99. RKTKm 03.10.2013, 3-2-1-105-13.

100. RKTkm 04.03.2008, 3-2-1-3-08.
101. RKTkm 05.11.2013, 3-2-1-140-13.
102. RKTkm 07.06.2007, 3-2-1-68-07.
103. RKTkm 10.01.2011, 3-2-1-133-10.
104. RKTkm 12.12.2012, 3-2-1-135-12.
105. RKTkm 14.02.2007, 3-2-1-127-06.
106. RKTkm 15.03.2010, 3-2-1-17-10.
107. RKTkm 16.01.2008, 3-2-1-132-07.
108. RKTkm 16.01.2013, 3-2-1-159-12.
109. RKTkm 16.10.2002, 3-2-1-119-02.
110. RKTkm 17.01.2012, 3-2-1-145-11.
111. RKTkm 27.03.2013, 3-2-1-14-13.
112. RKTkm 27.10.2010, 3-2-1-74-10.
113. RKTko 30.03.2006, 3-2-1-4-06.
114. RKÜko 06.03.2012, 3-2-1-67-11.
115. RKÜko 16.05.2008, 3-1-1-88-07.
116. RKÜko 29.11.2011, 3-3-1-22-11.
117. TlnRgkm 02.12.2008, 2-08-65997.
118. TrtRnkm 01.03.2012, 2-11-61965.
119. TrtRnkm 26.06.2012, 2-12-15752.
120. HMKm 22.06.2012, 2-12-23780.
121. TMkm 18.01.2013, 2-13-2520.
122. TMkm 22.01.2013, 2-13-3078.

Muu kohtupraktika

123. EIKo 19.03.1997, 18357/91 *Hornsby vs. Greece*.
124. Mareva Compania Naviera SA v International Bulkcarriers SA, (1975) 2
Lloyd's Rep 509, CA.
125. Rahvusvahelise kohtu otsus 11.09.1976, *Aegean Sea Continental Shelf (Greece vs. Turkey)*.
126. Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu otsus 14.10.1999, T-191/96 R, *CAS Succhi di Frutta vs. Commission*.

Muud allikad

127. B. Hess. Study No JAI/A3/2002/02 on making more efficient the enforcement of judicial decisions within the European Union: Transparency of a Debtor's Assets, Attachment of Bank Accounts, Provisional Enforcement and Protective Measures. Version of 2/18/2004. Arvutivõrgus:
http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/enforcement_judicial_decisions_180204_en.pdf, 25.04.2014.
128. B.Hess, jt. Study JLS/C4/2005/03. Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States. Final Version September 2007. Arvutivõrgus
http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_application_brussels_1_en.pdf, 01.02.2014.
129. Chambre Nationale des Huissiers. Position Paper. European Bank Attachments Order. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/hearing_01-06-2010/UIHJ_position_paper_en.pdf, 30.03.2014.
130. City of London law society Litigation Committee. Response to EU green paper on improving the efficiency of the enforcement of Judgments in the European Union: the attachment of bank accounts. Arvutivõrgus:
http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/contributions/others/city_of_london_law_society_en.pdf, lk 4, 07.04.2014.
131. Civil Justice Council. Comparative Law Committee. Response to European Commission Green Paper on improving the efficiency of the enforcement of judgments in the European Union: the attachment of bank accounts. Arvutivõrgus:
http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/contributions/other_authorities/civil_justice_council_en.pdf, 30.03.2014.
132. Commission of the European Communities. Commission communication to the Council and the European Parliament. Towards greater efficiency in obtaining and enforcing judgments in the European Union. Brussels, 26.11.1997. –COM(97) 609 final 97/0339 (CNS).
133. Commission of the European Communities. Green Paper on improving the efficiency of the enforcement of judgments in the European Union: the attachment of bank accounts. –COM(2006) 618 final.

134. Commission of the European Communities. Green Paper on the review of Council Regulation (EC) No 44/2001 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. –COM(2009) 175 final.
135. Commission of the European Communities. Green paper. Effective enforcement of judgments in the European Union: Transparency of debtor's assets. – COM(2008) 128 final.
136. Commission of the European Communities. Report from the commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee on the application of Council Regulation (EC) No 44/2001 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. – COM(2009) 174 final.
137. Council of Bars and Law Societies of Europe. CCBE response to the Green Paper on improving the efficiency of the enforcement of judgments in the European Union: the attachment of bank accounts. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/contributions/others/council_of_bars_and_law_societies_of_europe_en.pdf, 30.03.2014.
138. Council of Europe. Programme of measures to implement the principle of mutual recognition of decisions in criminal matters. –O.J. C 12/10, 15.1.2001.
139. Eesti Statistikaamet. IV kvartalis keskmise brutokuupalga tõus veidi aeglustus. Arvutivõrgus: <http://www.stat.ee/72408>, 20.03.2014.
140. Eesti Vabariigi Justiitsministeerium. Seletuskiri Vabariigi Valitsuse istungi päevakorrapunkti „Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni korraldatud Euroopa õigusel rajaneva ala tuleviku teemalise avaliku konsultatsiooni kohta“ juurde. Arvutivõrgus: http://www.riigikogu.ee/?op=ems&page=dokumentide_detailid&pid=4d4c2051-b08d-6755-612e-2a732325b751&, 24.03.2014.
141. Euroopa Andmekaitseinspektor. Arvamus ettepaneku kohta võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse Euroopa pangakonto arestimise määrus, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusajades. –O.J. C 373/6, 21.12.2011.
142. Euroopa Komisjon. Ettepanek Euroopa pangakonto arestimise määruse loomiseks, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusajades. –KOM (2011) 445 lõplik.
143. Euroopa Komisjon. Komisjoni teatis. Euroopa 2020. aastal. Aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia. –KOM(2010) 2020 lõplik.

144. European Commission. Commission welcomes breakthrough on its proposal to help businesses recover cross-border debts. Pressiteade. Arvutivõrgus:
http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1209_en.htm, 30.02.2014.
145. European Commission. Directorate General for Justice. Final Report. Study for an Impact Assessment on a Draft Legislative Proposal on the Attachment of Bank Accounts. Arvutivõrgus:
http://ec.europa.eu/justice/civil/files/bank_attachments_en.pdf, 20.03.2014, lk 85.
146. European Commission. European Commission to cut red tape in cross-border court cases for businesses and consumers. Press release 14.12.2010. Arvutivõrgus:
http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-1705_en.htm, 23.02.2014.
147. European Commission. Preservation of bank accounts: An obstacle for the European single market. Arvutivõrgus:
http://ec.europa.eu/justice/civil/commercial/freeze-accounts/index_en.htm,
26.02.2014.
148. European Commission. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. –COM(2010) 748 final, lk 9.
149. European Commission. Staff Working Paper. Impact Assessment. Accompanying Document for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Creating a European Account Preservation Order to facilitate cross-border debt recovery in civil and commercial matters. –SEC(2011) 937 final.
150. European Commission. Staff Working Paper. Impact Assessment. Accompanying Document for a Regulation of the European Parliament and the Council on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters. –SEC(2010) 1547 final.
151. European Council. The Stockholm Programme – An open and secure Europe serving and protecting citizens. –O.J. C 115, 04/05/2010, lk 1-38.
152. European Judicial Enforcement. Comments on the Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council creating a European Account Preservation Order to facilitate cross-border debt recovery in civil and commercial matters. Arvutivõrgus: http://www.europe-eje.eu/sites/default/files/pj/actualite/eje_-_position_paper_-_european_account_preservation_order_.pdf, 20.04.2014.
153. European Parliament. Proposed interim measures for the freezing and disclosure of debtors' assets in cross-border cases. –2009/2169(INI). Arvutivõrgus:

- <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P7-TA-2011-193>, 25.04.2014.
154. European Scrutiny Committee. Parliament of the United Kingdom. Documents considered by the Committee on 23 November 2011 - European Scrutiny Committee. Arvutivõrgus:
<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmselect/cmeuleg/428-xlii/42816.htm>, p14.5, 27.03.2014.
155. Forum of Private Business. Response to the Green Paper issued by the Commission of the European Communities on improving the efficiency of the enforcement of judgments in the European Union: the attachment of bank accounts. Arvutivõrgus:
http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/contributions/others/forum_of_private_business_en.pdf, 30.03.2014.
156. Government of Hungary. Reflections of Hungary on discussion paper 1: EU Civil Law. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/events/assises-justice-2013/files/contributions/35.1assisesdelajustice1_eu__civil_law_en_en.pdf, 20.03.2014.
157. Intrum Justitia AB. Submission of comments and replies in relation to Green Paper on improving the efficiency of the enforcement of judgments in the European Union: the attachment of bank accounts. Arvutivõrgus:
http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/contributions/others/intelum_justitia_ab_en.pdf, 30.03.2014.
158. J. P. Liz. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse Euroopa pangakonto arestimise määrus, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusajades”. –KOM(2011) 445 (lõplik).
159. K. Lechner. Raport. Roheline raamat kohtuotsuste täitmise tõhustamise kohta Euroopa Liidus: pangakontode arestimine. –2007/2026(INI). Arvutivõrgus:
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2007-0371+0+DOC+XML+V0//ET#top>, 20.03.2014.
160. Kronofogden, 03.04.2014. E-kiri autori valduses.
161. Liikmesriikide ja organisatsioonide seisukohad rohelisele raamatule kohtuotsuste täitmise tõhustamise kohta Euroopa Liidus (pangakontode arestimine). Arvutivõrgus:

- http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/news_contributions_judgements_en.htm, 30.03.2014.
162. Lord Mance. Assises de la justice. Civil and Commercial Law Panel, 22 November 2013. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/events/assises-justice-2013/files/interventions/lord_mance_en.pdf, lk 2, 30.04.2014.
163. Max Planck Working Group. Institute for Comparative and International Private Law (Hamburg). Comments on the European Commission's Green Paper on Improving the Efficiency of the Enforcement of Judgments in the European Union: the attachment of bank accounts. Kättesaadav: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/contributions/academic_s/max_planck_working_group_en.pdf, 01.03.2014.
164. National government of Ireland. Response to European Commission Green Paper on improving the efficiency of the enforcement of judgments in the European Union: the attachment of bank accounts. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/contributions/national_governments/ireland_en.pdf, 30.03.2014.
165. National government of Netherlands. Response to Green Paper on European bank attachment. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/contributions/national_governments/netherlands_en.pdf, 30.03.2014.
166. National government of Slovakia. Response to European Commission Green Paper on improving the efficiency of the enforcement of judgments in the European Union: the attachment of bank accounts. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/contributions/national_governments/slovakia_en.pdf, 30.03.2014.
167. National government of the United Kingdom. Response to Green Paper on improving the efficiency of the enforcement of judgments in the European Union: the attachment of bank accounts. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/contributions/national_governments/uk_en.pdf, 30.03.2014.
168. P. Jenard. Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. –O.J. 1979, No C 59/2. Arvutivõrgus: <http://www.europeancivillaw.com/legislation/jenard011.htm>, 20.02.2014.
169. P. Schlosser. Report on the Convention on the Association of the Kingdom of Denmark, Ireland and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to

- the Convention on jurisdiction and the Enforcement of Judgments in civil and commercial matters and to the protocol on its interpretation by the Court of Justice. – O.J. 1979, No C59/71. Arvutivõrgus:
http://aei.pitt.edu/1467/1/commercial_reports_schlosser_C_59_79.pdf, 25.04.2014.
170. R. Baldassarre. Draft Report on on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on creating a European Account Preservation Order to facilitate cross-border debt recovery in civil and commercial matters. – 2011/0204(COD).
171. Regierung der Bundesrepublik Deutschland. Stellungnahme zum Grünbuch der Kommission der Europäischen Gemeinschaften zur effizienteren Vollstreckung von Urteileien in der Europäischen Union: Corläufige Kontenpfändung. Arvutivõrgus:
http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/contributions/national_governments/germany_de.pdf, 30.03.2014.
172. Tampere European Council 15 and 16 October 1999. Presidency Conclusions. Arvutivõrgus: http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm#union, 25.04.2014.
173. The General Council of the Bar of England and Wales. Responses to questions raised in EC Commission green paper on improving the efficiency of the enforcement of judgments in the European Union: the attachment of bank accounts. Arvutivõrgus:
http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/contributions/others/bar_council_of_england_wales_en.pdf, 30.03.2014.
174. The Law Society. Response to Green Paper on improving the efficiency of the enforcement of judgments in the European Union: the attachment of bank accounts. Arvutivõrgus:
http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/judgements/contributions/others/the_law_society_en.pdf, 30.03.2014.

Lihlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Irina Pavlovskaja,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihlitsentsi) enda loodud teose
PANGAKONTO ARESTIMINE KAITSEMEETMENA EUROOPA LIIDU TASANDIL
EUROOPA PANGAKONTO ARESTIMISE MÄÄRUSE VALGUSES,

mille juhendajateks on *magister iuris* Indrek Parrest ja *doctor iuris* Karin Sein,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 05.05.2014